

Ludovít Štúr

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 36
16/2021
7. august 2021

Cena 0,80 €

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

SLOVO O SLOVENSKU

Uhorkovú sezónu si Slovensko počas tohto horúceho leta neužíva. Nebýva zvykom, že slovenský parlament rokuje až do konca júla, ako to bolo tento rok. Dôvodom bolo silnejšie napätie medzi koalíciou a opozíciou, vyvolané opatreniami proti pandémie a vážnou kauzou ovplyvňovania vyšetrovaní závažných konaní zo strany známych politických kajúčnikov.

Emócie z rokovacej sály parlamentu sa preniesli aj do ulíc, kde v posledných júlových dňoch protestovali tisíce občanov pred budovou parlamentu a prezidentským palácom. Nespokojní ľudia hlasito vyjadrovali svoj názor na schválenie novely zákona, ktorá v čase zhoršenia epidemiologickej situácie zavádza pravidlá, ktoré budú zaočkovaným občanom vytvárať možnosti, aby ich život nebol obmedzený tak ako u nezaočkovaných. Uvoľnenia sa však budú týkať aj občanov s aktuálnym testom a tých, ktorí COVID-19 prekonali. Nespokojní opoziční politici i občianski organizátori kritizovali, že tento zákon rozdeľuje ľudí na dve skupiny. Počas júla to v slovenskej spoločnosti vrelo. August azda prinesie väčší pokoj a priestor na iné podujatia, najmä kultúrne, športové a spoločenské.

A to je priestor pre Maticu slovenskú. Národná kultúrna ustanovizeň nezaháľala ani počas júla, a keď sa uvoľnili protipandemické opatrenia, začala organizovať kultúrno-osvetové podujatia. Maticí dobrovoľníci akoby už boli hladní po akciách regionálnej kultúry. Pripravili viaceré slávnostné spomienkové podujatia na apoštolov sv. Cyrila a Metoda, odhalili bustu Cyrila Daxnera na historickom Cintoríne pri Kozjej bráne v Bratislave, podporili podujatia týkajúce sa pripomenutia odkazu prvého slovenského biskupa sv. Gorazda, zorganizovali panelovú výstavu o maticnej ceste za krajanmi do Severnej Ameriky v roku 1935 – 1936, v mnohých kútoch Slovenska zapálili Vetry vzruchovnosti, v Terchovej maticná Šatnica prezentovala svoje vzácne kroje v zbierkach či sériu podujatí k 190. výročiu Rolníckeho povstania na východnom Slovensku.

Maticu slovenskú bolo počas júla počuť a vidieť. Prezentovala sa kultúrou, ktorú v sebe nosí. Bolo vidieť jej prácu pre národ. Aj keď sú sily, ktoré by ju najradšej nevideli a nepočuli. Maticári sa však takýchto neprajníkov a kriklúňov nelakajú.

Maroš SMOLEC, šéfredaktor

NEOGRAFIA
www.neografia.sk

R - 2021016

POLROČNÁ MATIČNÁ MISIA MEDZI SLOVÁKMI V AMERIKE

Foto: Veronika GRZNÁROVÁ - Otvorenie maticnej výstavy Cesta slovenskou Amerikou

Rekordná púť za krajanmi v zámorí

str. 2

Nákupy testov v rozpore so zákonom

str. 5

Konflikty medzi Slovanmi pokračujú

str. 7

3 OTÁZKY PRE: Milana Jána PILIPA, predsedu Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí

Starostlivosť o krajanov si vyžaduje veľké srdce

• Matica slovenská otvorila nedávno v centre Bratislavy výstavu venovanú osemdesiatemu piatemu výročiu príchodu maticnej delegácie zo zámoria, kde bola vyše pol roka pod vedením J. C. Hronského na kultúrnej misii v USA a Kanade v rokoch 1935 – 1936. Nad výstavou ste prebrali záštitu. Čím vás oslovila?

V Amerike bol o túto špecifickú misiu, ktorá mala v podstate informatívny a osvetový charakter, veľký záujem. Zaujímavá je aj v historickom kontexte. V tom čase už existovala ČSR, mali sme už svoju štátnosť, a ako vieme, tak práve Slováci v Amerike sa obrovským podielom pričínili o to, že sme štátnosť získali. Touto návštevou Slovensko nielen deklaratívne, ale aj reálne ukázalo, že má záujem o svoju diaspóru, a je to tak aj dnes. Na to,

aká malá krajina sme, máme množstvo krajanov po celom svete a štátna politika voči Slovákom žijúcim v zahraničí je jedným zo segmentov zahraničnej politiky Slovenskej republiky aj dnes.

• Mohla by byť aj dnes Cesta slovenskou Amerikou inšpiratívna? Čím?

Ak by sme si teoreticky predstavili, že by sa takáto cesta uskutočnila, aj dnes by mala veľký význam. Pretože v USA žije fakticky najviac krajanov zo všetkých krajín vo svete – oficiálne je to päťstotisíc, ale reálne odhady sú až sedemstôpätidesiat tisíc ľudí, ktorí buď priamo pochádzajú zo Slovenska, alebo sú potomkami našich vysťahovalcov. Mnohí z nich neovládajú slovenský jazyk, ale aj napriek tomu sú si vedomí svojho pôvodu. Čo je dobre. A je to obrovský potenciál pre rozvoj

nielen vzťahov, ale aj vzájomnej spolupráce. Takáto mnohospoločná komunita si rozhodne zaslúži pozornosť materského štátu.

• Aké máte z vernisáže dojmy?

Oficiálne by som mal povedať, že vernisáž sa mi páčila, ale poviem reálne, že bola perfektná. Vydarená bola jej koncepcia aj z dobového hľadiska, ktoré podčiarkli modely historických áut, aj kultúrny program so swingovým dotvorením. Na prvý pohľad sú to maličkosti, ale dokázali navodiť dobovú atmosféru. Vžíli sme sa do pocitu delegácie, aj čím všetkým si na ceste jej členovia museli prejsť. Vôbec to nemuseli robiť, ale aj to je znakom toho, že takéto veci, akými je starostlivosť o krajanov, sa musia robiť s veľkým srdcom.

Zhovárala sa Zuzana PAVELCOVÁ

V SNN 17/2021
SI PREČÍTATE

Najbližšie vydanie Slovenských národných novín 17 vyjde s dátumom 21. august 2021
■ Môžeme si v dnešnom multikultúrnom svete zachovať a udržať národnú kultúrnu identitu
■ Marián SERVÁTKA: Matica slovenská je rovnako potrebná v súčasnosti ako v minulosti

Cesta slovenskou Amerikou je o kultúrnej misii k americkým Slovákom Návraty v čase, v spomienkach a dokumentoch

Veronika GRZNÁROVÁ, hovorkyňa Matice slovenskej

Vernisáž výstavy Cesta slovenskou Amerikou preniesla Bratislavčanov do Ameriky tridsiatych rokov 20. storočia. Hviezdoslavovo námestie rozozvučali 22. júla 2021 džezové skladby, ktoré prilákali ďalších návštevníkov panelovej výstavy o dodnes neprekonanej kultúrnej misii Matice slovenskej medzi krajanmi v Spojených štátoch amerických a Kanade.

„Na devätnástich paneloch je len útržok z tritisícipäťsto fotografií, ktoré má Matica slovenská uložené v depozitoch Krajanského múzea MS. Cesta slovenskou Amerikou lámala rekordy po všetkých stránkach. Za dvestoštrnásť dní v Amerike a Kanade absolvovali Jozef Cíger Hronský, Jozef Cincik, Konštantín Čulen a Karol Plicka osemdesiatšesť kilometrov, čo je ako keby dvakrát okolo Zeme. Absolvovali šesťstodieväť prednášok, čo je skoro tri denne. Do zámoria dopravili štyridsaťtisíc kníh, dvadsaťtisíc brožúrok, šesťtisícipäťsto časopisov. Toto všetko bola veľká kultúrna misia, z ktorej Matica slovenská čerpá dodnes,“ priblížila riaditeľka Krajanského múzea MS Zuzana Pavelcová, ktorá je autorkou výstavy a spoluorganizátorkou vernisáže s Domom MS v Bratislave.

ZA TRETINOU NÁRODA

V rokoch 1935 a 1936 sa vydala delegácia Matice slovenskej za oceán, aby kultúrne, národne a osvetovo pôsobila medzi slovenskými krajanmi v Amerike, kde žila už tretia generácia pôvodne „chlebovej“ emigrácie Slovákov. V tom čase tam bola až tretina vtedajšieho slovenského národa. „Cieľom cesty bolo opožovanie slovenských koreňov, aby Slováci žijúci v zahraničí nezabúdali na svoju identitu. Naši krajanovia sú neoddeliteľnou súčasťou nášho národa. Cieľom kultúrnej misie bolo v prvom rade nadviazať a utužiť vzťahy, ale aj začať výskum amerických Slovákov,“ doplnila Z. Pavelcová.

„Cesta slovenskou Amerikou vytvorila veľmi dobré a priateľské vzťahy medzi Maticou slovenskou a americkými a kanadskými Slovákami. Zároveň položila základy na bádateľ-

Výstava o významnej kultúrnej misii Matice slovenskej v Severnej Amerike medzi krajanmi v rokoch 1935 – 1936 bola súčasťou bratislavského Hviezdoslavovho námestia.

skú a vedeckú činnosť MS v nasledujúcich rokoch. Matica slovenská sa tak začala venovať pôsobeniu a životu našej diaspóry v Amerike. Na základe získaných dokumentov vydal člen delegácie Konštantín Čulen dve významné publikácie o dejinách amerických Slovákov v rokoch 1938 a 1942, vysvetlil správca MS Maroš Smolec, ktorý vyzdvihol aj vedúceho matičnej delegácie Jozefa Cígera Hronského, tajomníka a neskoršieho správcu MS. Na otázku, či by sa aj v dobe internetu mala zopakovať podobná misia, uviedol, že „hoci sa dnes v sekunde môžeme spojiť s krajanmi v Amerike, Argentíne či Maďarsku, živý kontakt so Slovákami, nech sú už kdekoľvek, je veľmi dôležitý a pre našich krajanov veľa znamená. Nielenže si oživia slovenčinu, ale nezabudnú ani na svoju identitu“.

KRAJANSKÁ POMOC

V súčasnosti žije 1,5 až 1,8-milióna Slovákov za hranicami Slovenska, z toho veľká časť práve v Amerike. „Táto výstava venovaná misii Matice slovenskej v Spojených

štátoch amerických je zaujímavá o to viac, že práve krajanovia žijúci v Amerike sa veľmi výrazne zaslúžili o to, že dnes máme svoju vlastnú štátnosť. Naš krajanový segment nám v histórii veľmi pomohol a je jedným z pilierov, na ktorom slovenská štátnosť stojí,“ vyjadril sa predseda Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí Milan Ján Pilip, ktorý prevzal nad výstavou záštitu.

Vernisáž výstavy sa niesla v duchu tridsiatych rokov minulého storočia. Zazneli swingové piesne v podaní skvelej slovenskej speváčky Lucie Švihlovej s gitarovým sprievodom Roberta Schranza. Na vernisáž prilákali ďalšiu verejnosť na známom bratislavskom námestí, ktorá si pozrela matičné knihy o amerických Slovákoch či dva krásne modely dobových automobilov zo Slovenského technického múzea – Múzea dopravy v Bratislave. Výstavné panely mohli záujemcovia vidieť do 31. júla.

Pri príležitosti osemdesiateho piateho výročia Cesty slovenskou Amerikou zverejnila ustanoviteľ na YouTube prof. Jozef Cíger Hronský audiovizuálny historický dokument.

Na Hviezdoslavovom námestí v Bratislave vydržala výstava Krajanského múzea MS bez poškodenia len necelý týždeň. Jedinečná Cesta slovenskou Amerikou síce zaujala širokú verejnosť, no prilákala aj vandalov. Hoci to viac vyzerala na úradujúci alkohol než na akési protimatičné konanie, „hrdinu ulice“ to neospravedlňuje. Nekultúrne

časť slovenských dejín. Matica slovenská má tú výsadu, že stála pri zrode profesionálnych vzťahov s krajanmi na začiatku 20. storočia. Krajanské múzeum MS vlastní jedinečné archívne fondy, ktoré inde nenájdete. A Matica slovenská má také úzke dejinné väzby so zahraničnými Slovákami, aké žiadna iná inštitúcia nemá.

Jozef Cíger Hronský, vedúci kultúrnej misie delegácie MS do slovenských krajanských diaspór v Amerike v rokoch 1935 a 1936, by dnes vandalovi isto povedal múdre a nadčasové slová. A hoci ten zlomil panel s názvom Cieľ cesty, význam ani cieľ výstavy sa mu zničiť nepodarilo. Svedčí o tom obrovský záujem ľudí, ktorí si devätnásť panelov každý deň so záujmom prezerajú.

Matičiarci vždy vedeli, že cesta národnej kultúry a osvetu nikdy nebola ani nebude vydláždzená. A tak už máme v akomsi spoločnom matičnom povedomí zafixované, že po každom údere vstaneme, otrasieme sa a ideme ďalej s ešte silnejším presvedčením.

Text a foto:
Veronika GRZNÁROVÁ

Ukážkové vandalstvo

správanie musíme odsúdiť v každom prípade, nech by išlo o akúkoľvek inú hodnotnú výstavu. Navyše, vandal spôsobil Matici slovenskej finančnú škodu. Veď kultúra nie je zadarmo a aj výstavné panely stoja peniaze. Nehovoriac o tom, že mne osobne i riaditeľke KM MS Zuzane Pavelcovej, ktoré sme výstavu a jej vernisáž organizovali, na nej veľmi záležalo.

Krajanská problematika je jednou z najzaujímavejších, a zároveň najneznámejších

Po pár dňoch čelil jeden panel matičnej výstavy útoku neznámeho páchatela. Išlo najskôr o čin vandala pod vplyvom alkoholu, nie o útok na podstatu výstavy.

VŠIMLI SME SI

Mŕtve rameno Tisy pri Veľkých Trakanoch je už len nemou spomienkou na minulosť, keď pred reguláciou rieky privádzali do tunajšieho prístavu soľ na pltiach i malých loďkách. Od jari až do neskorej jesene plávali sem, ale aj do Tokaja a Szolnoku so soľou zo Solotvinova z Marmaroskej župy dnešnej Ukrajiny, zo Sedmohradska v dnešnom Rumunsku a z ďalších lokalít, kde ju ťažili. Pri prístave sa rozkladal soľný dvor, tzv. Soľný dom, sklady soli a malé domčeky pre robotníkov. Soľný

Kamenná soľ v drevenom vedierku v expozícii múzea Soľného domu vo Veľkých Trakanoch

poschodiach umiestnili kópie historických máp s miestami, kde sa ťažila soľ, i stvárnenie organizácie zásobovania Karpatskej kotliny soľou s konkrétnou mapou soľných baní v Solivare a ďalších lokalitách. Na mapách sú zaznačené úpravy vodných tokov, ktorými prichádzali plte a malé loďky so soľou do tunajšieho prístavu. Súčasťou expozície sú tiež biblické výroky o soli. V budove Soľného domu sa nachádzajú aj hostovské izby a konferenčná miestnosť. Súčasťou je i stála výstava z umeleckej tvorby ľudového umelca Tibora Galgócziho (1923 – 2006), ktorý vynikal stvárňovaním rohoviny.

Text a foto: Marián ŠIMKULIČ

Soľ Zemplína

úrad vo Veľkých Trakanoch (okres Trebišov) otvorili v roku 1780. Budova soľného a colného úradu, neskorobaroková pamiatka z 18. storočia, sa zachovala dodnes, ale musela prekonať obdobie nezáujmu, kým v rokoch 2004 – 2005 prešla komplexnou rekonštrukciou. Takto vynovená je prístupná verejnosti ako regionálne múzeum, súčasť takzvanej Soľnej cesty (prípadní záujemcovia sa môžu obrátiť na sprievodcu v kaštieli obce Biel). Návštevníkom približuje zariadenie úradu a privátne miestnosti prednostu úradu. Na prízemí je kancelária prednostu s predmetmi ilustrujúcimi ťažbu soli, maketa areálu soľného dvora s dvoma drevenými skladmi soli a domčekmi zamestnancov. Na

Stakčinská muzeálna expozícia je venovaná všetkým, ktorých zaujíma minulosť

Obec, ktorú poznačili štyri vojny

Už história budovy, kde sa nachádza Múzeum obce Stakčín, je zaujímavá. Začali ju písať udalosti z 23. marca 1939, keď maďarské jednotky prekročili slovensko-karpatsko-ukrajinskú hranicu. Severná kolóna maďarských vojsk postupovala po trase Ubľa – Klenová – Roztoky – Stakčín, pričom pravé krídlo zabezpečovalo priestor Veľké Berezné – Ulič – Starina. V čele každého pochodového prúdu šiel parlamentár s bielou zástavou a oznamoval prekypeným slovenským žandárom, finančnej stráži a vojenským hliadkam, že na základe dohody maďarskej a slovenskej vlády sa hranice s vedomím Nemecka posúvajú na novú demarkačnú čiaru...

Maďarské jednotky pritom predbehli dohodu uzavretú 4. apríla o desať dní. Slovensko podľa nej stratilo 1697 štvorcových kilometrov územia so sedemdesiatimi ôsmimi obcami, v ktorých žilo takmer sedemdesiat tisíc obyvateľov slovenskej a rusínskej národnosti. Medzi Stakčínom a Sninou bola stanovená štátna hranica. Súčasnu budovu múzea postavili Maďari v spomínanom roku 1939 ako objekt finančnej správy. Po roku 1945 slúžila ako policajná stanica a neskôr budova verejnej bezpečnosti. Od deväťdesiatych rokov 20. storočia až do roka 2010 bola zasadačkou obecného úradu a sídlil tu klub dôchodcov. Vlni sa stala múzeom... Jeho expozíciou nás sprevádzal stakčinský starosta Miroslav Bober. Vytvárali ju spoločne s Miroslavom Buralom. Úžitkové predmety prinášali ľudia zo Stakčína i z okolitých obcí. Keďže starosta sa osobne pričínal o ich získavanie, vedel by rozprávať o každom z nich. O tých, čo dokumentujú, ako žili naši predkovia, o bývaní i remeslách. Ale aj o histórii

obce, kde sa darilo sklárstvu, kováčstvu či výrobe úžitkových predmetov

ČO INÍ NEPIŠU

Tradičná dedinská izba v muzeálnej expozícii v Stakčine

z dreva, z ktorého sa vyrábala väčšina náradia. Za unikáty považuje

svadobnú truhlicu zo začiatku 19. storočia a puzdro na oslu na brúsenie kopy vyrobené z jedného kusa dreva. V obecnom depozitári je aj drevenica z obce Topoľa so slepým komínom či kovácka vyhňa z Kolbasova z roka 1898. V múzeu je umiestnená tradičná dedinská izba s posteľou, so skriňou, stolom či s riadom. Nechýba ani náradie a nástroje používané v domácnosti a pri poľnohospodárskych prácach, včelín či mlyn na mletie zrna. Stakčín v minulom storočí zasiahli štyri vojny – dve svetové, malá medzi Slovenskom i Maďarskom a s banderovcami. Väčšinu militantných exponátov požičal miestny Klub vojenskej histórie Hodošik. Chystajú sa sfunkčniť ešte dve miestnosti. Jedna bude venovaná putovným výstavám, v druhej sa budú môcť záujemcovia priučiť rôznym remeslám – od výroby drevených šindľov, tkania plátna, česania ľanu, pletenia košíkov či výroby predmetov z hlíny.

Text a foto: Jozef SOKOLEJSKÝ

Kajúcnici pripravujú rozsudky

Roman MICHELKO

Vojna policajtov je v plnom prúde. Na strane jednej barikády stojí Igor Matovič a jeho snaha naplniť predvolebný program jeho hnutia – preukázať ekonomické delikty niektorým nominantom opozície. V tomto úsilí mu aktívne asistuje minister vnútra Roman Mikulec za účinnej pomoci špeciálneho prokurátora Daniela Lipšica, ale aj ďalších prokurátorov Úradu špeciálnej prokuratúry, napríklad Petra Kysela, Ondreja Repu, Michala Šúreka. A za asistencie vyšetrovateľa Ján Čurilla, za pomoci celej kohorty kajúcnikov, kde v hlavných úlohách vystupovali už nebohý František Böhm a prípadne stále vystupujú Boris Beňa, Bernard Slobodník. Samozrejme, bez najväčšej hviezdy a hrdinu tejto koalície Ľudovíta Makóa by nebolo toľko zábavy. Druhá strana barikády patrí Slovenskej informačnej službe (SIS) na čele s Michalom Aláčom,

ktorý je stále lojalný Vladimírovi Pčolinskému a Úradu inšpekčnej služby, do činnosti ktorej súčasná garnitúra neustále zasahuje a zastrašuje povtvých vyšetrovateľov.

Podstata sporu je v tom, že Slovenská informačná služba v tajnom spise Turecký vrch, ktorý unikol aj na verejnosť, nad všetku pochybnosť dokázala, že viacerí z kajúcnikov vypovedali pod hrubým nátlakom, krivo a menili svoje výpovede s jediným cieľom, aby napriek absencii dokazov usvedčili „vybraných páchatelov“. Preto ich začala inšpekcia Policajného zboru stíhať. No a čo sa stalo? Zjavných kriminálnikov s mafiánskou minulosťou začali chrániť špičky polície. Prezident policajného zboru Peter Kovařík prerušil operáciu, ktorej cieľom bolo zadržať kajúcnikov, u ktorých je podozrenie, že vypovedali krivo a na objednávku. Bohužiaľ, tento neprípustný zásah,

ktorý Peter Kovařík účelovo urobil, mal preveriť zákonnosť záťahu vyšetrovateľky Diány Santusovej z policajnej inšpekcie. Ako sa ukázalo, operácia na zaistenie kajúcnikov bola v poriadku.

Počas pozastavenia zásahu dvaja falošní kajúcnici utiekli. Zároveň stoli

KOMENTÁR

vyšetrovateľku inšpekcie Dianu Santusovú. Ak by sa to stalo v minulosti, vtedajšia opozícia by z každého rohu vykrikovala, že niečo také je absolútne neprípustné. Zdá sa však, že takéto metódy už pomaly začínajú prekážať aj časti koalície. Strana SME RODINA jasne deklarovala svoj kritický postoj k ministrovi Romanovi Mikulcovi, preto je jeho budúcnosť po 16. septembri, keď bude jeho prerušené odvolávanie v parlamente pokračovať, veľmi neistá.

V ostatnom čase sa na hlavu ministra vnútra Romana Mikulca zosypala séria obvinení z korupcie. No a tu vzniká problém. Je síce pravda, že hlavným zdrojom obvinení sú kajúcnici, a teda vyvstáva otázka, ako interpretovať svedectvá novokajúcnika Imreczeho? Ak hovorí v neprospech opozície, každé jeho slovo je svätá pravda. Ak však obviní ešte stále ako slobodný človek, teda bez akéhokoľvek nátlaku, Romana Mikulca z toho, že zbral úplatok vo výške stotisíc eur, je to, samozrejme, vymyslené. Pritom presný opak je pravdou. Svedectvo o ťažko korupčnom správaní ministra vnútra Mikulca si totiž nahral Branislav Zurian, vtedajší šéf NAKA, a svedectvo poskytol aj vtedajší šéf finančnej správy František Imrecze. Nebol pod nijakým tlakom, nemohol za toto svedectvo získať žiadnu výhodu, nikto ho k výpovedi nenútil a nebol nijako motivovaný vypovedať v prospech či neprospech kohokoľvek. Povešť ministra vnútra Romana Mikulca je všeobecne známa. Na tlačovej besede istej opozičnej strany novinári dostali písomné dôkazy o tom, že Mikulcov podriadený vysoký dôstojník v hodnosti plukovníka a šéf sekcie ekonomiky dal písomné svedectvo, že Roman

Mikulec si pýtal úplatok pätnásť percent zo zákazky na akési technické zariadenie, ktoré malo byť inštalované v Trenčíne v čase, keď pôsobil vo vojenskom spravodajstve.

Koalícia má problém. V pozícii ministra vnútra má človeka, ktorý je podozrivý z korupčných konaní, pritom sama seba definuje ako vládu, ktorej top prioritou je boj s korupciou. Niet pritom pochýb o tom, že väčšia časť koalície sebareflexiou nedisponuje. Sú aj takí, u ktorých sem-tam môžeme zaregistrovať akési záblesky súdnosti. Aj preto sa na podnet strany SME RODINA bude osoba Romana Mikulca venovať koalíčná rada. Je totiž vysoko pravdepodobné, že ak ho z postu ministra vnútra nestiahne OĽaNO takpovediac preventívne, v priebehu odvolávania v parlamente padne určite ešte množstvo ďalších obvinení, a to bude pre koalíciu ďalšia záťaž.

V parlamente totiž opozícia z definície ministra odvolať nemôže, a tak sa môže stať, že minister vnútra po Novembri 1989 parlamentné odvolávanie prežije. Ak sa tak stane, bude to dokonalá vitzitka súčasnej koalície. Koalícia tak pošle veľmi presný a „dobrý“ odkaz nielen svojim voličom.

Neosočujte ľud svoj...

Ivan BROŽÍK

Apel Andreja Sládkoviča Nehaňte ľud môj!, uverejnený najprv v Orle Tatranskom, má už skoro dve storočia. Na súčasnom Slovensku je čoraz aktuálnejší. Akoby sa malo stať normálnym neustále počúvať z úst viacerých verejných činiteľov aj opakované urážky občanov a výrazy nadradovania sa nad ľud Slovenska. Nemôže sa nikdy v normálnom štáte stať, aby štátny úradník, ktorý zastáva funkciu z vôle časti ľudu a vykonáva ním delegovanú moc, občanov verejne kritizoval ba urážal, ak si dovoľia mať vlastný, teda iný názor ako on. Ako ten, ktorý k „vlastným“ názorom nedospel štúdiom, poznaním, ale iným čudným spôsobom.

Nemusím súhlasit so všetkými tvrdeniami, ktoré vychádzajú z občianskeho prostredia, musím však urobiť všetko pre to, aby sa občania mohli vyjadrovať a nebolo

im za to zakázané, neboli za to ponížovaní, urážaní a zosmiešňovaní. Na adresu politikov, ktorých verbálnou praxou je každodenné nadradovanie, urážanie voličov a znevažovanie nestačí iba mávnuť rukou. „Veď on je taký, to je v ňom!“ Nie, takýmto politikom to treba demokraticky spočítať vo voľbách.

POZNÁMKA

Najľahšie je haniť ľudí, ak chýba pocit pre spravodlivosť. Ak je spravodlivosť vlastne neželaná. Ak sa má presadiť iba individuálne ego. Politika, ktorý myslí iba za seba a na seba. Už tu by mal volič mimoriadne spozornieť a uvažovať, či politik bez zmyslu pre spravodlivosť je oprávnený narábať s mocou zverenou mu občanmi. A do akej miery je taký politik rizikom pre ohrozenie všetkých

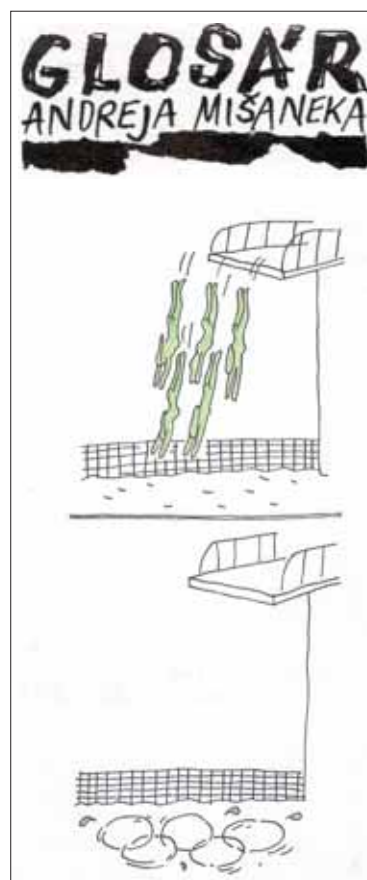
všade v civilizovaných krajinách platných noriem. Nielen zákonných, ale aj mravných, etických, morálnych.

Odborníci už dlho bijú na poplach. Urážky často vedú k psychosomatickým problémom trvale urážaných a často až k chorobám, ako sú onkologické či ťažké systémové autoimunitné ochorenia. Niektorí z nich hovoria o nevyhnutnosti zákonom stanoviť, že takéto urážanie je trestným činom. A to tak proti konkrétnej osobe, ako aj proti celým skupinám ľudí. Psychológovia hovoria, že každému je dané to, čo vyžaruje do tohto sveta. Ak je to prúd hnevu, sebaľútosť, zloby a nenávisť, potom ide o človeka chorého. Je mimoriadne zaujímavé čítať si v trestnom práve. Aj laik sa pritom dostane až k prekvapujúcim zisteniam. Túžba po manipulovaní a manipulovanie samotné iným

človekom či celých skupín ľudí je trestný čin! Neschopnosť odpustiť je tiež manipulácia, len nevedomá. A napokon, nikto nie je povinný vyhovieť myšlienkam niekoho iného.

Na Slovensku sa u viacerých politikov pri výkone aktívnej moci viaceré z uvedených vlastností prejavujú. Nie je normálne toto správanie akceptovať a je (okrem Slovenska) bežné, že zastupiteľská demokracia má mechanizmy, ako mu zabrániť či to zatrhnuť. A patrí to aj pre istú časť mediálneho spektra. „Dezoláti, tupci, hlupáci“ a iné, nie vždy citovateľné výrazy sú vitzitkou tých, ktorí ich vyslovujú. Sú ich anamnézou, a ako sme uviedli aj zrkadlom vnímania spravodlivosti a zákonnosti nimi samými.

Takže, väznení politici, alebo teda v tomto prípade iba politici (a niektorí novinári), „nehaňte ľud môj“ a pozrite sa na seba samých. V zrkadle uvidíte jedincov, ktorí nie sú schopní ničoho rozumného, konštruktívneho, zmysluplného a akceptovateľného spoločnosťou. Dokážete už iba nadávať občanom. Ono sa vám to skôr či neskôr vráti. Uvedomte si však, že naša spoločnosť nebola nikdy tak blízko k hrane, za ktorou je už iba rozvrat. Tam ste ju v krátkom čase priviedli. To je jediný váš „úspech“.

SPOZA OPONY

Peniaze to je len iný názov pre slobodu. Peniaze dávajú človeku slobodu. Je dobré, ak ich máte. Je dobré mať ich, aj keď máte nápady, ktoré sa nedajú poľahky uskutočniť, ale držia sa vás. Keď začali rozširovať železničnú trať v Trenčíne, za obeť padlo aj kúpalisko. Lutoval som, že súčasťou každej významnej stavby nie je, ako za bývalého režimu, aj isté percento z nákladov určené na výtvarné dielo.

Od hradnej skaly, kde je renovovaný hotel s pozoruhodnými dejinami, v Slovenských pohľadoch skvele o tom napísala Jana Judínyiová, vedie cesta k železnici cez impozantný park. Vďaka pamätlivým Trenčanom tam našla po roku 1989 miesto busta generála Štefánika, to, čo zostalo zo sochy majstra Pospíšila. Tá prežila druhú svetovú vojnu, no neprežila časy oslobodenia po nej.

S trenčianskou železničnou stanicou sú spojené osudy viacerých osobností. Tu sa odohrávala mimoriadna scéna. Janka Jesenského, rukujúceho do prvej

svetovej vojny, za to, že náležite nepozdravil vyššiu šaržu, zatkli na nástupišti žandári. Dali ho do želez a ako panslávovi mu pred bratislavským súdom hrozil vo vypätých prvých dňoch vojny trest smrti. Ten dôstojník, čo sa na ňom

Vždy som si myslel, že súsošie, ako v auguste v roku 1914 uhorskí žandári s nasadenými bodákmi vedú Jesenského v železkach, by patrilo do okolia trenčianskej stanice. Veľavravné súsošie by bolo súčasťou dejín

kotle poľnej kuchyne stojí deväťročný chlapec a otec v uniforme mu podáva porciu kaše. Je to posledný raz, keď chlapec vidí otca, otec sa ľúči so synom, ktorého už neuvidí. Otec, budúci generál Slovenskej armády, Bošá-

čka, na jedno z mnohých dubčekovských podujatí neúnavnej starostky Ing. Zuzany Máčekovej. Kvôli hrôzostrašnej ceste ma neopúšťala myšlienka na haváriu. Stála Dubčeka život a nás na jeseň 1992 pripravila o muža, ktorý mohol byť v roku 1993 prvým prezidentom Slovenskej republiky.

Prečo z desiatok vrakov havárii, ktoré stáli mnohé životy, nevytvoril vysoký pylón, stĺp bolesti, stĺp vztyčený ako varovný prst? Stĺp vytvorený len a len z vrakov zo slovenských ciest. Vysokánsky pilier ako nekonečná výstraha. Nikde široko-daleko nie je takýto pamätník, aký by bol na okraji onej cesty. Pamätník varovania, že nevieme dňa ani hodiny. Smrť dostihla neznámych bezmenných práve tak ako smrť jedného človeka. A zmenila beh našich dejín – politických i národných.

Zo všetkých mojich predstáv nemizne ani myšlienka na súsošie jediného slova. Má päť písmen. SYPTE. To povedal potichu 24. októbra 1992 skromný inžinier Július Binder a týmto slovom zmenil naše dejiny ako počas jeho života zo Slovákov nikto iný.

Prečo chcem mať veľa peňazí

Dušan D. KERNÝ

vyvšíl a privolať žandárov, Jesenského, známeho advokáta, a jeho postoj poznal. Ako zaprisahaný maďarón by nedbal, keby odvisol. Len náhoda a slovenské známosti ochránili muža, ktorý sa potom stal významným legionárom. Podieľal sa teda na vzniku štátu, v ktorom sa Slováci oslobodili od zostalých maďarských pomerov, a stal sa na Slovensku veľkožupanom, deväť rokov bol vo vedení Spolku slovenských spisovateľov a po roku 1945 bol prvým Slovákom – národným umelcom.

nielen tejto stanice. Nákladný projekt prerábania stanice a nového mosta cez Váh by to nepoložilo na lopatky.

Z trenčianskej stanice odchádzali v júni v roku 1941 vagóny s vojakmi do vojny proti ZSSR. Medzi nimi aj neskorší generál Jurech. Mal dramatický osud, s jednotkou sa dostal až na Kaukaz. Pre zámer prejsť na sovietskú stranu skončil v nemeckom koncentráku a tam zahynul. Tak ako generáli Viest, Golian či Malár. Idea súsošia je jednoduchá: pri

čan Štefan Jurech. Syn Marcel sa stane plukovníkom hneď dvoch armád, najprv kanadskej a potom po roku 1992 slovenskej. Scéna s kašou azda vyznie nielen protivojnovno, ale ako obraz: kruté je rozdeľovať navždy otcov od synov. Také veľavravné a mierové súsošie nemá nijaká stanica široko-daleko.

Mám však toho viac. Kto odbočí pri Trenčíne z diaľnice smerom na Bánovce, vbehe na rozdrúzanú cestu mnohých havárií a smrti. Šiel som tadiaľ do Uhrovca, rodiska Alexandra Dub-

SEBAOBRAHA

Podvody majú rôznu podobu, rôznych aktérov a upozorňujú na ne všetky inštitúcie, ktoré sa zaoberajú ochranou spotrebiteľa či občana ako takého. Národná banka Slovenska napríklad aktuálne upozorňuje na aktivity družstva Salus Populi, družstvo, so sídlom Panská 15, 811 01 Bratislava – Staaré Mesto, IČO: 52 903 184, zapísanej v obchodnom registri Okresného súdu Nitra, oddiel: Dr, vložka č. 10135/N.

Podozrivé aktivity

V tlačovej správe NBS upozorňuje, že tomuto družstvu nebolo udelené povolenie, ktoré by ho oprávňovalo na činnosť a nie je zapísané v nijakom rhu vedenom registri. NBS dlhodobo upozorňuje klientov na finančnom trhu, aby si v prípade záujmu o investovanie na finančných trhoch dôkladne zväzili, s ktorým subjektom vstupia do zmluvného vzťahu a oprávnenie jednotlivých subjektov si preverovali na internetovej stránke banky. Toľko z varovanie NBS

Máme aj upozornenie policie. Bratislavská polícia upozorňuje na podozrivé telefonáty aj na podvody cez internet. V uplynulých dňoch zaznamenala viacero trestných oznámení. Za jednu noc ich narátala rekordných desať. Polícia preto apeluje na občanov, aby nedôverovali neznámym osobám, neposkytovali im osobné údaje a nedovolili im pripojiť sa k ich mobilným či softvérovým zariadeniam.

Policii nahlásili tri osoby podozrivé telefonáty. „Neznámi páchatelia ich mali kontaktovať prostredníctvom mobilného telefónu, ale aj pevnej linky. Osoby na druhej strane telefónu mali hovoriť v anglickom jazyku. V jednom z uvedených prípadov mali spomínať spoločnosť Microsoft, v ďalšom prípade žiadal neznámy páchatel, aby sa žena prihlásila na svoju emailovú adresu a stiahla si súbor, ktorý jej pošle,“ informovala TASR bratislavská krajská policajná hovorkyňa Veronika Martiniaková s tým, že vo všetkých troch prípadoch osoby bez ďalšieho konania okamžite ukončili telefonát. V ďalšom prípade poškodená osoba mala predávať sušič vlasov prostredníctvom portálu na inzerciu. Tú mala podľa policie kontaktovať osoba, ktorá o tento tovar mala prejavíť záujem. Následne jej neznámy páchatel mal poslať link, kde si môže vyzdvihnúť peniaze za sušič. „Uvedený link si vyzýadal poškodenej bankové údaje, ktoré tam dobrovoľne zadala. Takýmto spôsobom jej z účtu odišla suma vo výške 155 eur. Poškodenej kartu ihneď zablokovala a zavolaala policia,“ dodala hovorkyňa.

Na podvody však upozorňujú aj občania. V redakčnej pošte sme si našli aj varovanie s týmto textom: „Postrehla som, že v Nových Zámkoch sa to hemží inzerátmi na pracovnú pozíciu administrácia, administratívny pracovník. Zo zvedavosti som sa prihlásila, myslím si, že by bolo treba ľudí upozorniť, aby sa ponuke vyhli. Ide zjavne o pyramidovú hru. Vraj treba absolvovať šesť krát školenie. Som pri piatom a dozvedela som sa len, že ide o odmeňovanie na základe privolaných najmenej troch nových členov do istej finančnej skupiny. Meno spoločnosti nezverejňujú, všetko taja a školitelia prizvukujú, že treba vydržať až do šiesteho kola, tam sa všetko dozvieme... Tu niečo riadne smrdí nelegálnou činnosťou.“

Ján ČERNÝ

Podiel slovenského hydínového mäsa a domácich vajec je na trhu alarmujúco nízky

Slovenská hydina je pre nás drahá

Zhovárал sa Ivan KRAJČOVIČ – Foto: archív UHS

Slovensko už dávno nie je sebestačné vo výrobe potravín. Týka sa to aj hydínarskeho sektora. Roky neriešenia problémov zo strany štátu sa môžu čoskoro prejavíť v ochromení domácej výroby, pretože na slovenský trh sa dostávajú lacné prebytky z okolitých krajín, kde štáty potravinársku produkciu štedro dotujú. Na otázky Slovenských národných novín odpovedal riaditeľ Únie hydínárov Slovenska Ing. Mgr. Daniel MOLNÁR.

• **Pán riaditeľ, koľko sa na Slovensku ročne vyprodukuje hydínového mäsa?**

Výroba hydínového mäsa na slovenských bitúnkoch zaznamenala v období rokov 2006 až 2014 postupný pokles – až o štyridsaťšesť percent. V roku 2015 sa zastavil úpadok odvetvia a produkcia hydínového mäsa v SR každoročne až do roka 2018 mierne rástla. V ďalšom roku nastal zase pokles, od roka 2020 zaznamenávame mierny nárast. Z vyprodukovaného

INTERVIEW

hydínového mäsa je 97,4 percenta kuracieho mäsa, 2,5 percenta morčacieho, 0,06 percenta slepačieho, 0,04 percenta kačacieho a najmenej produkcie – len 0,01 percenta – tvorí husacie mäso.

Na jedného obyvateľa sme vyprodukovali 13,41 kilogramu hydínového mäsa, čo nás zaraďuje na posledné priečky v rámci EÚ. Ak vychádzame zo spotreby hydínového mäsa v SR na úrovni 26 kilogramov na jedného obyvateľa ročne, sebestačnosť Slovenska v produkcii hydínového mäsa je na úrovni 51,6 percenta. Tento údaj výrazne zaostáva za priemerom ostatných krajín Únie.

• **Necítite teda podporu a záujem štátu o tento sektor?**

Sektor chovu hydiny na Slovensku poberá prostredníctvom štátnej pomoci vo forme úľav na environmentálnych daniach na rozdiel od iných poľnohospodárskych odvetví iba minimálnu čiastku, ročne je to asi stotisíc eur. Veľmi nízka úroveň štátnej pomoci predraňuje slovenské hydínové mäso a vajcia a robí z nich nekonkurenčný tovar, ktorý sa nedokáže presadiť na pultoch najmä zahraničných obchodných reťazcov pôsobiacich na Slovensku.

• **Môžete tento stav porovnať so zahraničím?**

Chov hydiny v okolitých krajinách je podporovaný cez štátne

Veľmi nízka úroveň štátnej pomoci predraňuje slovenské hydínové mäso a vajcia a robí z nich nekonkurenčný tovar, ktorý sa nedokáže presadiť na pultoch najmä zahraničných obchodných reťazcov pôsobiacich na Slovensku.

Štedro štátom podporovaná a dotovaná konkurencia v bližšom i vzdialenejšom zahraničí prichádza so stále novšími technológiami chovu hydiny a produkcie tovarov z nej, a keď sa k nej pridajú ortodoxní ochrancovia zvierat, ktorým „sa mália“ naše klietkové a podstielkové hydínarske haly, nečudo, že mnohí slovenskí výrobcovia uvažujú o efektívnosti a o ďalšej existencii a pôsobení v tomto odvetví živočíšnej výroby.

finančné prostriedky. V Maďarsku majú zavedených minimálne šesť podporných schém pre chovy hydiny, v Českej republike už osem rokov dostávajú chovatelia hydiny štátnu podporu na predchádzanie vzniku zoonóz, teda infekcií prenosných medzi zvieratami a ľuďmi, vo výške šesťnásť miliónov eur ročne. Aby sme sa podporami vyrovnali Česku, potrebovali by sme ročne na podporu hydiny financie vo výške osem miliónov eur. Tieto zahraničné

štátne podpory výrazne znižujú konkurencieschopnosť slovenských producentov hydiny. Nemožnosť čerpania finančnej pomoci na Slovensku predraňuje výrobné náklady na chov a spracovanie hydiny.

• **Čo tvorí najvyššiu položku pri chove?**

Od začiatku tohto roka zaznamenávame rapidný rast cien obilnín, repky a sóje, ktoré sú základnými zložkami krmiva pre hydinu. Spotreba krmív predstavuje až 56 percent všetkých nákladov spojených s výkrmom hydiny a 45 percent všetkých nákladov pri produkcii vajec. Od začiatku roka 2021 vzrástli ceny krmivných zmesí pre hydinu v priemere o 25 percent, ročné mzdové náklady na jedného zamestnanca pri spracovaní hydiny za posledné tri roky narástli o 30 percent a za posledných osem rokov až o 57 percent. V roku 2021 sme zaznamenali

saldo päťnásobne o 94,1 milióna eura na hodnotu mínus 118 miliónov eur. Pokiaľ všetky okolité krajiny neustále zvyšujú produkciu hydínového mäsa a vyprodukované prebytky umiestňujú za extrémne nízke ceny na náš trh, situácia na Slovensku je presne opačná.

• **Zrejme aj to spôsobuje, že sa na náš trh dostáva aj nekvalitné zahraničné mäso vydávané za slovenské.**

Inšpektori Štátnej veterinárnej a potravinovej správy SR zaznamenali v prvom polroku 2021 dva prípady falšovania označovania krajiny pôvodu hydínového mäsa. My si však myslíme, že ich je oveľa viac. Vo februári zistili, že prebaľovacia firma zo Slovenska na dodacích listoch neuvádzala krajinu pôvodu hydínového mäsa a systém vysledovateľnosti krajiny pôvodu nebol preukázateľný. Ďalšia prebaľovacia spoločnosť v máji uviedla do obchodnej siete stovadsať ton hydínových výrobkov klamlivo označených domácim pôvodom, pričom to nevedela kontrolnému orgánu preukázať. V oboch prípadoch išlo o klamanie spotrebiteľa a stáli za tým prebaľovacie spoločnosti, kde na prevádzke nie je stály veterinárny dozor. Podiel slovenského hydínového mäsa od týchto spoločností v stravovacích zariadeniach je pod desať percent.

• **Aké opatrenia navrhuje na riešenie situácie v chove a spracovaní hydiny?**

Treba vykonávať dôsledné kontroly dovážaného hydínového mäsa a zamedzenie dovozu zdraviu ohrozujúcich výrobkov na náš trh. Je nevyhnutné, aby bola krajina pôvodu označená na hornej etikete výrobku výrazným písmom, aby to spotrebiteľ ľahko našiel. Musíme viesť spotrebiteľa k spotrebe kvalitných, zdravých a čerstvých slovenských potravín a vyčleniť dostatok finančných prostriedkov na podporu sektora chovu a spracovania hydiny, rovnako ako je to v ostatných okolitých krajinách.

aj výrazný nárast cien obalových materiálov o jednu štvrtinu.

• **Rozdiel medzi aktivitami a pasívami zahraničného obchodu s hydínovým mäsom na Slovensku za posledné štyri roky neustále rastie. Aké sú presné čísla?**

Dovoz hydínového mäsa stúpil od roka 2015 z objemu 48 828 ton na hodnotu 87 388 ton v roku 2020. Od roka 2016 vzrástlo negatívne

v chudobe žije takmer dvanásť percent obyvateľstva.

Zaujímá to ešte niekoho? Predstavitelia moci to nevidia alebo sami iniciujú bezprávný stav, lebo v chaose sa dá všeličo ukryť – vlastná nekompetentnosť, korisťníctvo, zlý úmysel, vendeta ako v sicílskej mafii? Ak sa nespamätáme a nepretrhneme túto niť bezprávia, čaká nás osud, že naše

Bez morálky a pravidiel

Ľudovít ŠTEVKÓ

Žiaľ, absencia skutočnej morálnej autority je v tomto mimoriadne ťažkom období citelná. Na polarizovanom Slovensku sa nevládne, nevysvetľuje, nediskutuje, na Slovensku sa bojuje. Bojujú medzi sebou politici vládnych strán, prebieha vojna dvoch ideológií, dvoch nezmieriteľných politík, vojna policajtov, vojna prokurátorov, vojna sudcov, dokonca malá vojna dvoch mocichtivých žien v malej bezperspektívnej strane, ktorej sa vzdal samotný otec zakladateľ hneď po jej zrode. Pritom rastie počet rodín, ktoré sa prepádajú do bezútešnej chudoby. Štatistika hovorí, že

problémy vyriešia iní vo svoj prospech a v náš neprospech.

Chyba sa stala na začiatku. Náród si zvolil svojich zástupcov. Jednoducho uveril politickým marketérom nepripraveným na vládnutie a rozhodovanie o veciach verejných. Vo viacerých prípadoch sa nepripravenosť aj následne potvrdila.

Udalosti posledných týždňov sú alarmujúce. Daniel Lipšic, šéf Úradu špeciálnej prokuratúry, ktorý sa nikdy nemal stať prokurátorom, obhajuje z tohto postu svoju niekdajšiu klientelu a robí z nich „pravdovravných“ kajúcnikov (za čo ho ostro kritizuje

generálny prokurátor Maroš Žilinka), policajný prezident Peter Kovařík obmedzuje vyšetrovanie o závažných manipuláciách v trestných konaniach a odvoláva z prípadu odvážnu šéfkou inšpekčného tímu Dianu Santusovú.

Podľa bývalého trojnásobného premiéra „na Slovensku je policajná skupina riadená ministrom vnútra, ktorá si vyhľadá rôzne pochybné osoby, kriminálnikov a za rôzne úľavy tieto ľudia neskôr udávajú, vymýšľajú si, poskytujú krivé výpovede a na základe toho sa dostávajú ľudia do výkonu väzby, kde sú držaní v podmienkach, ktoré nemajú s 21. storočím nič spoločné“. Otázka je, prečo a na čí popud konali títo tzv. kajúnci, ich vyšetrovatelia, vysokí policajní funkcionári tak bezcharakterne, za hranicami služobných policajných pravidiel, ale najmä elementárnej morálky.

Odpoveď sa napokon dozvieme, pravda sa nedá ukryť navždy a v plnej nahote sa nám ukáže monštruózna kauza marenia spravodlivosti zo strany štátnych činiteľov.

Zdá sa niekomu tento úsek z vojnových akcií na súčasnom Slovensku nepodstatný z hľadiska života občanov ľudí? Omyl! To je začiatok rozvratu právneho štátu s následkami pre všetkých.

Testy za milióny eur nakúpili netransparentne a v rozpore so zákonom

Zodpovední neriešia boj s korupciou

Radoslav ŽGRADA – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

Úrad pre verejné obstarávanie rozhodol o tom, že zákazky na nákup antigénových testov na COVID-19 z jesene minulého roka približne za päťdesiat miliónov eur, ktoré urobila Správa štátnych hmotných rezerv, boli v rozpore so zákonom.

Správa štátnych hmotných rezerv (SŠHR) podľa Úradu pre verejné obstarávanie (ÚVO) porušila princíp transparentnosti a rovnakého zaobchádzania, keď zmluvu mali uzavrieť „s úspešným uchádzačom, ktorého ponuka nespĺňa požiadavky na predmet zákazky stanovené kontrolovaným, pričom uvedené porušenie zákona o verejnom obstarávaní malo vplyv na výsledok verejného obstarávania“.

KAUZA

Štátne rezervy sa odvolali, rozhodnutie teda nie je právoplatné. V odvolacom konaní bude rozhodovať Rada Úradu pre verejné obstarávanie v lehote štyridsaťpäť dní. Kontrola úradu sa zamerala na tri zákazky. Najväčšiu, v hodnote 39,5 milióna eura, dostala firma Eurolab Lambda so sídlom v Trnave, ktorú opozícia na mnohých tlačových besedách a vo vystúpeniach svojich predstaviteľov označuje ako „firmičku“. Menšiu zákazku, skoro za deväť miliónov, získala Abbott Laboratories Slovakia a takmer za štyri milióny spoločnosť Juhapharm. Výsledky kontroly vyvolali silnú reakciu v radoch opozičných politikov a nastolili vážne otázky. Napríklad predseda Hlasu – SD Peter Pellegrini žiada, aby šéf rezerv a nominant strany SaS Ján Rudolf

okamžite odstúpil. Ak sám tak neurobí, mala by ho odvolať vláda.

HLAS CHCE KONTROLU

Hlas zároveň vyzve ÚVO aj Najvyšší kontrolný úrad SR, aby preverili všetky nákupy testov, ale aj zriadenie mobilných odberových miest. Obvinenia z korupcie štátne rezervy na čele s Jánom Rudolfom odmietajú. Ten tvrdí, že testy nakupovali na základe požiadavky vlády a ministerstva zdravotníctva, pričom na posúdenie tes-

tov bola zriadená odborná komisia so zástupcami viacerých inštitúcií.

Mnohé otázky však vyvoláva prípad firmy Eurolab Lambda. Drobná spoločnosť, sídlia v rodinnom dome v Trnave, na nákupe antigénových testov pre štát zarobila milióny eur. Spoločnosť zaznamenala vlnu tržby 55,5 milióna eura a zisk 3,7 milióna eura, a to ešte rok predtým mala tržby na úrovni 4,6 milióna eura a zisk necelých 32 tisíc eur, ako vyplýva z údajov zverejnených portálom fin-

stat.sk. V predchádzajúcich piatich rokoch generovala spoločnosť výnosy na úrovni 3,8 – 5,2 milióna eura.

STONÁSObNÝ ZISK

Ide o stonásobný nárast čistého zisku malej firmy. Väčšina tržieb spoločnosti pochádza podľa centrálného registra zmlúv za testy dodané práve Správe štátnych hmotných rezerv. Majiteľom firmy je Peter Krajčovič. Podľa medializovaných informácií je súčasne aj prevádzkovateľom súkromnej školy, kam chodia obe Matovičove dcéry, a podľa tvrdení opozičného Smeru sa Krajčovič pozná s Matovičom, ako aj s jeho manželkou, ktorá pôsobila v Rade školy. Podľa mimoparlamentných strán Spolu a Dobrá voľba firma mala pred týmto nákupom nedoplatok v Sociálnej poisťovni sedemnásťtisíc eur. Podľa šéfa Štátnych hmotných rezerv Jána Rudolfa sa o nedoplatky zaujímali a vyzvali Eurolab Lambda na ich úhradenie. Spoločnosť ich zaplatila k 15. októbru 2020, o čom predložila aj doklad. Teda dva dni (!) pred uzatvorením zmluvy na kúpu desiatich miliónov antigénových testov. Na otázku, odkiaľ Eurolab Lambda zobrala na nákup testov peniaze, jej šéf Peter Krajčovič zareagoval, že „na prvú zákazku päťstotisíc testov si požičali a pri druhej zákazke dokázali s Kórejčanmi vyjednať zaplatenie až po dodávke“.

ZELENÁ KORUPCIA

Boj s korupciou na Slovensku akoby mal podobu nezmaru zeleného – drobného vodného živočicha so zvláštnou regeneračnou schopnosťou. Ak príde o časť tela, tá mu vzápätí v rovnakej veľkosti dorastie, prípadne ku každej oddelenej časti prirúba ďalšia...

Viaceri politici, opoziční aj mimoparlamentní, ešte minulý rok upozorňovali na podozrivý fakt, že takú veľkú zákazku dostala malá trnavská firma s nedoplatkami pre štát. To ju malo ihneď diskvalifikovať. Nákup sa mohol uskutočniť priamo od kórejského dodávateľa bez prostredníka, a nie prostredníctvom firmy, navyše bez kapitálu na nákup tovaru.

PRIEMIEROVA TLAČENKA?

Nútenú pravidelnú spotrebu antigénových testov tvrdo pretláčal práve vtedajší premiér Igor Matovič, či už v podobe celoplošných testovaní na území štátu v minulom roku, alebo individuálne pri testovaní v mobilných odberných miestach tohto roku. Odborníci sa zhodujú, že antigénové testy nie sú vhodné na celoplošné testovanie, dokonca sa ozývajú aj hlasy, ktoré tvrdia, že práve nútené masívne testovanie pomohlo rozšíriť vírus.

Situácia sa vyhrotila natoľko, že strana Smer podala na Národnú kriminálnu agentúru (NAKA) verejné trestné oznámenie v súvislosti s nákupom antigénových testov od trnavskej spoločnosti. Predseda strany Robert Fico tvrdí, že minister hospodárstva Richard Sulík (SaS) a minister financií Igor Matovič (OLaNO) majú k spoločnosti Eurolab Lambda blízko. Podľa R. Fica šéfa SAS a ministra hospodárstva Sulíka so spoločnosťou spája Ivan Juráš, ktorý je zakladajúcim členom strany SaS a bol predsedom predstavenstva Eurolab Lambda. Minister financií Igor Matovič prepojenia na trnavskú firmu odmietol. Prostredníctvom Úradu vlády odkázal, že jediné prepojenie medzi ním a touto spoločnosťou je bydlisko – Trnava.

Zo zahraničia o Slovensku zaznelo: To nie je očista, ale vojna policajtov a spravodajstiev

Manipulácie aj inštruovanie kajúcnikov sa potvrdzujú

Ján ČERNÝ – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA; Foto: TASR, teraz.sk

Renomovaný bezpečnostný analytik, bývalý náčelník spravodajskej služby v ČR, český generál Andor Šándor situáciu a okolnosti okolo pozastavenia činnosti vedúcej špecializovaného tímu UIS MV SR Diany Santusovej uzavrel konštatovaním: „Okolnosti ktoré sa dejú, nepripomínajú očistu, ale skôr vojnu medzi policajnými a spravodajskými skupinami.“

Toto však slovenský minister vnútra R. Mikulec (OLaNO) rázne popiera. Vráťme sa však k vyjadreniam generála Šándora pre slovenskú TA3. Podľa jeho slov je priam gestapácko-eštebácke, aby šéfovi elitnej spravodajskej služby provokatívne a zbytočne vtrhli ráno o štvrtej do bytu cez vykopnuté dvere policajti. Generál v zálohe tiež povedal, že situácia, keď je

POD POKRIEVKOU

vo vyšetrovacej väzbe šéf SIS a jeho traja námestníci, bývalí šéfovia polície, exšéf NAKA, sudcovia, začína byť nebezpečná a neistá. Zároveň prizvukoval, že mu tento proces nepríde ako očista, ale ako vojna medzi policajnými a spravodajskými skupinkami.

JEDNA RODINA

Vraj sa pripravuje trestné stíhanie všetkých, ktorí sa podieľajú na vyšetrovaní manipulácií s výpovedami, tvrdí poslanec NR SR (Sme rodina) Peter Pčolinský. „Potvrdzuje sa to, čo som písal pred pár dňami, že postup policajného prezidenta bol zrejme nezákonný a zastavením zásahovky zmaril zadržanie obvinených, ktorí ušli. ...Šušká sa, že NAKA spolu s úradom špeciálneho prokurátora (UŠP) pripravuje trestné stíhanie všetkých, ktorí sa podieľajú na vyšetrovaní manipulácií s výpovedami,“ tvrdí Peter Pčolinský.

Podľa Pčolinského krajský prokurátor Remeta v podcaste pre

Aktuality povedal, že prokuratúra pripravuje trestné stíhanie, v ktorom bude preverovať postup policajného prezidenta.

NEZÁKONNÝ POSTUP

„Potvrdzuje sa tak to, čo som písal pred pár dňami, že postup policajného prezidenta bol zrejme nezákonný a zastavením zásahovky zmaril zadržanie obvinených, ktorí ušli. Pravda vyjde na povrch, hoci je nepríjemná,“ konštatuje Peter Pčolinský. „Netuším, či je táto informácia pravdivá, ale ak by bola, neprekvapilo by ma to,“ píše tentoraz už v statuse na sociálnej sieti posla-

nec a podpredseda Sme rodina. Brata poslanca Pčolinského sa vraj na čele SIS potrebovali zbaviť práve preto, že už v januári upozorňoval kompetentných na to, že dochádza k manipulácii s výpovedami „kajúcnikov“ a zjavne niekomu riadne šliapol na otlak.

ŤAHY S KAJÚCNIKMI

„Napriek tomu, že jeho obvinenie je postavené výlučne na výpovedi kajúcnika bez akýchkoľvek dôkazov, napriek tomu, že množstvo svedkov a ďalších dôkazov vyvracia verziu kajúcnikov, môj brat nebol doteraz zbavený mlčanlivosti a hňuje piaty mesiac

v kolúznej väzbe,“ konštatoval na sociálnej sieti Peter Pčolinský

Bratislavský krajský prokurátor Rastislav Remeta v podcaste pre Aktuality povedal, že všetko nasvedčuje tomu, že policajný prezident Kovařík úmyselne zmaril policajný zásah a umožnil uniknutie svedka. To, či sa tak stalo, sa vyšetrí. Kedy? To nateraz nevieme.

ZMARENÝ ZÁS AH

Podľa krajského prokurátora došlo k zmareniu účelu, keďže minimálne jedna osoba z obvinených bola skutočne takmer zadržaná. Jednotky totiž na vlastné oči videli ďalšiu osobu, ktorú mali zadržať. Podľa všetkého ju priamo videli unikať. Rastislav Remeta podľa citovaného zdroja tiež povedal, že policajný prezident zmaril zásah. Z rôznych dôkazov, ktoré sa zabezpečili medzi prvým raným zásahom a tým druhým – zmareným, sa zabezpečili dôkazy, z ktorých vyplývajú vážne pochybnosti, ale aj podozrenia o oprávnenosti takého zásahu policajného prezidenta.

ČUDNÉ SÚVISLOSTI

Telefonáty kajúcnikov sú už verejne známe. Zatiaľ sa nepreukázalo, či boli, alebo neboli zneužití kajúcnici tak, ako o tom už mesiace hovoria predstavitelia strany Smer – SD. Jedným z hlavných dôkazov majú byť telefonáty, ktoré ciele zachytila SIS. Jej predstaviteľ následne polícia zavrholo do cely predbežného zadržania. SIS sa

venovala sledovaniu manipulovania s výpovedami kajúcnikov už mesiace. Profesionálni svedkovia, ktorí majú často kriminálnu minulosť, sa o zvláštnych skutočnostiach rozprávali v telefonických rozhovoroch, ktoré zachytila spravodajská služba. Tá by mala disponovať dôkazmi o krivých výpovediach kajúcnikov Csabu Dömötöra, Petra Petrova a Mateja Zemana. Stále nie je známe, akú úlohu mala mať v celom prípade tajná schôdzka v priestoroch SIS, na ktorej sa zúčastnila aj prezidentka Čaputová.

RAST PODOZRENÍ

Postupom času sa vynára čoraz viac podozrení, ktoré poukazujú na to, že súčasný minister vnútra Mikulec vo svojej kariére minulosti „nepohrdol“ takzvanými motivačnými odmenami. A to aj v státisícových sumách. V každom prípade je celá situácia v policajnom zbore veľmi neprehľadná a priam si vyžaduje zásah orgánov činných v trestnom konaní. Lenže je tu jedno veľké „lenže“. Akých? Ktorých? Koho?

Exriaditeľ SIS V. Pčolinský je stále vo väzbe. Strana Sme rodina má výhrady voči ministrovi vnútra. Podporí jeho odvolanie v septembri? Uvidíme...

Sú Rusi a Ukrajinci jeden národ alebo dva samostatné a svojbytné?

Problémom Slovanstva nepomôže idealizácia

Martin JARINKOVIČ – Foto: internet

História vzťahov medzi slovanskými národmi je napriek živému úsiliu o ich idealizáciu plná bolestných etáp a epizód. Aktuálne najpálčivejšími sú napäté rusko-ukrajinské vzťahy, ktoré od Majdanu prešli rôznymi fázami diplomatického, poloovotvoreného či hybridného konfliktu. Explozívny potenciál tohto sporu potvrdil aj rozruch, ktorý nedávno vyvolal článok ruského prezidenta Vladimíra Putina s leitmotívom, že Rusi a Ukrajinci tvoria jeden národ.

Genéza rusko-ukrajinských vzťahov vychádza zo spoločného prapôvodu východných Slovanov. Prvým a najvýznamnejším nadkmeňovým štátnym útvarom, ktorý možno považovať za duchovnú kolísku všetkého východného Slovanstva, bola Kyjevska Rus. Jej význam odráža aj skutočnosť, že všetky nástupnícke štáty, ktoré sa odvolávajú na jej dedičstvo, rovnako ako aj celé teritórium obývané východnými Slovanmi prevzalo názov „Rus“ (Русь) za svoj.

Odkiaľ sa vzal a aký bol jeho význam, sa vedú nielen medzi Rusmi a Ukrajincami dodnes spory. Výklad tohto slova úzko súvisí i s otázkou vzniku samej Kyjevskej Rusi. Dodnes sú živé dve základné zakladateľské teórie: Normanská a anitnormanská. Normanská, opretá o najstarší zachovaný písomný záznam, tzv. Nestorov letopis, hovorí o tom, že Kyjevskú Rus vytvorili bojovní Varjagovia (známi ako Normani či Vikingovia), ktorí najprv založili mesto Ladoga, neskôr Novgorod a nakoniec Kyjev – centrum nového štátu. Podľa tejto teórie pojem Rus vznikol prebratím z finskeho pomenovania „Ruotsi“, ktoré označovalo Švédov, resp. zámořských Škandinávcov všeobecne. Tento termín sa postupne domestikoval do podoby „Rus“. Pomenovanie pôvodne označujúce vládnucu kastu bojovníkov – rýchlo sa asimilujúcich zakladateľov štátu – prevzalo aj tamjšie slovanské obyvateľstvo, ktoré sa rýchlo identifikovalo s týmto pomenovaním.

Ruský historik Mark Solonin vysvetľuje, že podobný proces nie je v histórii ničím výnimočným a uvádza príklad genézy pomenovania Bulharov či Francúzov. Napriek tomu v niektorých epochách sa vyskytli problémy s akceptáciou teórie o cudzích zakladateľoch Rusi. O domáce („vlastenecké“)

Ukrajinci a Rusi, dva národy také blízke a také vzdialené. V minulosti prekonalí viacero fáz vzťahov – od priateľstva a spolupráce po otvorenú nevrávnosť. Podarí sa im prekonať a urovnať aj terajšiu krízu?

vysvetlenie vzniku a pôvodu pojmu Rus sa tak usiloval či už Lomonosov, alebo v ére stalinizmu historik a etnológ Boris Rybakov. Diskusia prebieha dodnes.

■ MALÁ RUS

Isté je však to, že termín Rus sa stal spoločným identifikátorom pre územia celého východného Slovanstva. K tomuto názvu sa hlásili aj menšie štátne útvary (Haličsko-volyńské a Turovo-pinské kniežatstvo na západe, ako aj Moskovské kniežatstvo na severovýchode) po páde Kyjeva. Tak ich vnímalo aj zahraničie, nielen Poľsko či Litva, ale napríklad i cirkevná vrchnosť v Carihrade. V roku 1361 konštantínopolský patriarcha v snahe o rozlíšenie dvoch nových centier na území niekdajšej Kyjevskej Rusi ustanovil dve cirkevné metropolie. Jednu so sídlom v Moskve pre Veľkú Rus (Megalé Rosia) a druhú s centrom v Haliči pre Malú Rus (Mikro Rosia). Toto formálne, pôvodne cirkevnosprávne členenie sa ujalo a územia západnej Rusi, postupne

zahrnuté do Poľsko-litovského štátu, začali byť označované ako Malá Rus. Neskôr bola ešte ako samostatné toponymum vyčlenená Biela Rus. Takto došlo k postupnému rozčleneniu východného Slovanstva na tri etnické celky. S rastom moci Moskovského

SVET SLOVANOV

kniežatstva rástli aj jeho ambície. Moskovskí vládatelia ako dediči Kyjeva v rámci svojich cieľov formulovali ideu zjednotenia všetkej Rusi pod svojou vládou. Podarilo sa im to (s výnimkou Haliče a Podkarpatska) po delení a zániku Poľska.

■ PROCES RUSIFIKÁCIE

Úsilie o zjednotenie všetkej Rusi sprevádzal proces rusifikácie (vychádzajúcej z predstavy, že Rus rovná sa Rusko, všetci obyvatelia tejto Rusi sú etnicki Rusi a pripojenie ich území k Rusku je návratom k prapôvodnej jednote). Reakciou na úsilie cárskej

unifikačnej politiky bolo od polovice 19. storočia ideové hnutie ukrajinizmu ako ukrajinský variant národno-emancipačného procesu na územiach Malej Rusi (Ukrajiny). Ukrajinské národné hnutie stálo pred problémom sebaidentifikácie. Historický termín Rus, od ktorého sa vytvorilo aj historické pomenovanie Rusín, označujúce pôvodne všetko pravoslávne slovanské obyvateľstvo západnej Rusi, začalo pod cieľenou politikou Moskvy získavať jednoznačnú ruskú národnú konotáciu. V tomto duchu bol interpretovaný aj pojem Malá Rus ako prirodzená súčasť Ruska. Ukrajinizmus bol reakciou na tézu Moskvy stotožňujúcej historický termín Rus s neskorším Ruskom. Rodiaca sa moderná ukrajinská identita nadväzujúca na kozácke tradície Chmelnyckého hetmanátu musela preto nanovo aj vonkajším označením definovať a demonštrovať svoju svojbytnosť. Tak došlo k obrode termínu Ukrajina a Ukrajinci. Pojem Ukrajina je síce zaznamenaný už v Ipatijevskom rukopise Kroniky dávnych liet (spomínaný Nestorov letopis) z 12. storočia, ale za svoje masovejšie rozšírenie vďačí až kozákovi a Chmelnyckému (v polovici 17. storočia). Koncom 19. storočia sa sformoval aj ukrajinský výklad vlastnej histórie stojaci v opozícii proti ruskej interpretácii dejín Kyjevskej Rusi ako prvého etnicky ruského štátu. Pričinil sa o to najmä dodnes uznávaný ukrajinský historik Mychajlo Hruševskij. Z istého nadhľadu však možno konštatovať, že ku Kyjevskej Rusi ako prvej štátnosti sa majú právo hlásiť Rusi, Ukrajinci i Bielorusi a jej prisvojovanie v rámci úzkych etnických rámcov je nesprávne.

■ KRVAVÉ STOROČIE

Osobitné miesto v rusko-ukrajinskom spore patrí moderným dejinám 20. storočia. Krivdy z tohto obdobia sú stále živé a vyvolávajú najväčšie kontroverzie. Ústredný spor sa vedie o hodnotenie komunistického režimu a jeho zločinov, v rámci ktorých hral prím diktátor J. V. Stalin. Kým ruská optika poukazuje najmä na nevdachnosť Ukrajiny budovanej a sprismyšľovanej za soviетov, Ukrajinci poukazujú na perzekúcie a potlačanie národných a náboženských slobôd. Výnimočné miesto má zločin hladomoru z rokov 1932 – 1933, ktorý si vyžiadal podľa rôznych odhadov od štyroch milió-

nov do siedmich miliónov obetí. I tu sa hodnotenia rozchádzajú. Historik Volodymyr Vjatrovč tento zločin definuje ako genocídu na ukrajinskom národe, čo je aj oficiálne stanovisko Ukrajiny. Rusi to považujú za historický revizionizmus.

■ POCHYBNOSTI O GENOCÍDE

Kvalifikáciu genocídy spochybňuje napríklad aj britský historik Orlando Figes tvrdiac, že dôkazy o zámere režimu vyvraždiť milióny Ukrajincov nie sú. Poukazuje pritom aj na skutočnosť, že hladomor postihol tiež Kazachstan. Ak by sme však chceli zovšeobecniť najnovšie vývojové tendencie ruského a ukrajinského výkladu dejín 20. storočia, musíme na oboch stranách konštatovať znepokojivé tendencie. Kým v ruskej historiografii sa do pozície hlavného štátom podporovaného prúdu dostáva koncepcia Natalije Naročnickej a kol. postavená na schizofrenickom postoji k bolševickému režimu. Kým Lenin a jeho revolúcia je (plne pochopiteľne) kritizovaná, na druhej strane Stalin a jeho režim ako produkt tejto revolúcie je rehabilitovaný (v tomto duchu sa podľa ukrajinského politického analytika Tarasa Berezovca nesie aj najnovší článok V. Putina). Z pohľadu Ukrajincov je to bolestné práve z toho hľadiska, že Stalin v rámci novej menšiny ruského štátu. Pričinil sa o to najmä dodnes uznávaný ukrajinský historik Mychajlo Hruševskij. Z istého nadhľadu však možno konštatovať, že ku Kyjevskej Rusi ako prvej štátnosti sa majú právo hlásiť Rusi, Ukrajinci i Bielorusi a jej prisvojovanie v rámci úzkych etnických rámcov je nesprávne.

Z uvedených protichodných koncepcií a výkladov dejín vyplýva, že dosiahnutie rusko-ukrajinskej zhody v blízkej budúcnosti bude veľmi náročné. Na druhej strane táto rozdielnosť pohľadov na svoju minulosť dokazuje, ako konštatoval český historik Jan Rychlík, že Ukrajinci a Rusi sú dva svojbytné národy. K tomu treba dodať aj to, že akékoľvek slovanské koncepcie postavené na negatívnej susedného národa sú odsúdené na neúspech.

Čínski komunisti oslavovali minulosť, ale projektovali aj budúcnosť

Nebývalý historický úspech a ďalšie smelé plány

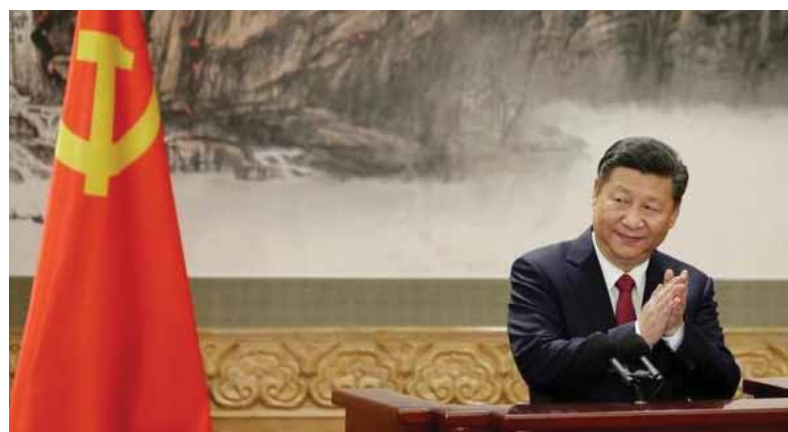
Radoslav ŽGRADA – Foto: ZATL

Prvého júla tohto roku si Číňania pripomenuli v Pekingu sté výročie založenia Komunistickej strany Číny. Oslavy sa tradične niesli vo vlasteneckom a propagandistickom duchu, kde sa zvyrazňovali úspechy krajiny pod vedením strany. Podľa štátnej spravodajskej agentúry Sin-chua sa na pekingskom Námestí nebeského pokoja zúčastnilo na oslavách vyše sedemdesiat tisíc ľudí. Popri tradičnom kolorite a symbolických proprietach takýchto osláv hlavný rámec celému podujatiu dal prejav čínskeho prezidenta Si Ťin-pchinga.

Čínsky líder sa sústredil na domáce publikum a akcentoval historické úspechy Číny, ktorá bola v čase vzniku KĽK polokoloniálnou zaostalou agrárnou krajinou. Dnes sa uchádza o najvrchnejší veľmocenský post a o pozíciu na čele svetovej ekonomiky. Len na pripomenutie – čínsky medziročný rast HDP v prvom kvartáli 2021 bol 18,3 percenta, a to po čase koronového ekonomického útlmu!

■ STÁLÝ RAST

Medzi rokmi 2014 – 2019 rástlo čínske hospodárstvo v rozmedzí 7,3 – 6,1 percenta, čo predstavuje nominálny permanentný rast. V roku 2012 bol na XVIII. zjazde Komunistickej strany predstretý odvážny plán na vykorenenie chudoby a budovanie mierne prosperujúcej spoločnosti strednej triedy práve do tohtoročných osláv. Splnenie úlohy bolo v prejave vyhlásené za jedinečný úspech. Seriózne odhady tvrdia, že až štyristo miliónov či päťsto miliónov Číňanov patrí dnes k diferencovanej čínskej strednej vrstve. Čo je ohromný civil-

Prezident SI-ŤIN-PCHING počas slávnostného prejavu k storočnici založenia Komunistickej strany Číny sa netajil veľmocenskými ambíciami.

začný úspech. V roku 1978 sa Čína vďaka pragmatickému reformátorovi Teng Xiao-pingovi vydala na cestu rozsiahlych reforiem v takmer všetkých oblastiach života. V moderných dejinách zaznamenalo len veľmi málo krajín v takom krátkom čase a rozsahu taký prudký hospodársky rozvoj, čo rozhodne môže u mnohých budiť

rešpekt a uznanie. Jeden konkrétny príklad: v roku 2008 dostavala Čína svoju prvú železničnú vysokorýchlostnú dráhu. Mala dĺžku 117 kilometrov. Začiatkom minulého roka už ich mala 35,4 tisíc kilometra. Pre porovnanie – v celej Európe, kde sa rýchlodráhy stavajú od osemdesiatych rokov, bolo v roku 2020 v pre-

vádzke približne 10,6 tisíc kilometra, v USA v tom čase nemali ani prvých tisíc kilometrov rýchlodráh. Začiatkom osemdesiatych rokov minulého storočia sa začala v Číne výstavba diaľnic, v polovici roka 2021 ich mala 160 tisíc kilometrov. To je viac než v Spojených štátoch alebo Európskej únii, pričom rad čínskych diaľnic priťahuje pozornosť i ako vrchol architektonickej odvahy a vynachádzavosti aj stavbárskeho umenia.

■ K STOROČNICI ŠTÁTU

Si Ťin-pching sa venoval aj budúcnosti; proklamoval prechod k vybudovaniu modernizovaného socialistického štátu do roku 2049 – teda na sté výročie založenia Čínskej ľudovej republiky. Koncept „dvoch storočí“ počítá s prechodným dokončením socialistickej modernizácie do roku 2035. Tá predstavuje kľúčovú etapu na ceste k naplneniu konceptu: čínsky sen o veľkom oživení čínskeho národa – koncept rozvoja Číny na prospech celého sveta.

Najdôležitejšie miesto však v prejave zaujímali otázky budovania strany, boj proti korupcii, úloha mládeže pri rozvoji krajiny a presadzovanie zásad – jedna krajina, dva systémy a jedna Čína. Zvláštnu pozornosť v prejave venoval prezident Si autonómnym regiónom, Hongkongu a Macau, ako aj perspektívam na zjednotenie s Tchaj-wanom.

■ ODKAZ SVETU

Západné médiá a komentári sa zameriavali najmä na vyjadrenia voči svetu navonok, veľmi citlivo sa prístupovalo a hodnotili asertívne vyjadrenia

čínskeho vodcu: „Nikdy sme nezastrašovali, neutláčali, ani sme si nepodmaňovali obyvatelov iných krajín a ani nikdy nebudeme. Rovnako však nikdy nedovolíme, aby nás zastrašovali, utláčali, či aby si nás podmanili. Každý, kto to skúsi, zistí, že narazí na oceľovú stenu, ktorú ukovalo 1,4 miliardy ľudí.“

Ako už býva tradične zvykom, západné médiá hlavného prúdu prezentovali tento moment ako ten hlavný, titulky CNN či BBC sa zameriavali práve na zdôraznenie tohto odkazu. Západ oprávnene, aj keď pokrytecky vyčíta ČĽR mnohé nekalé obchodné praktiky, najmä krádeže duševného vlastníctva či porušovanie ľudských práv.

Do roka 2005 znamenala modernizácia úsilie dohnať vyspelejší svet. Až s príchodom Si Ťin-pchinga sa ponímanie modernizácie mení, Čína už nemá byť iba krajinou, ktorá dobehne Západ, ale získa post ekonomického a technologického svetového lídra. Preto sa kritika Západu obracia aj na autoritatívnu formu vlády v krajine. Obe strany vo vzájomnej konfrontácii využívajú propagandu, ohromné výsledky ekonomického a technologického rozvoja sú však nepopierateľnou realitou aj pre kritikov režimu. Ďalší rozvoj Čínskej ľudovej republiky bude záležať nielen na jej schopnosti naplniť svoje vízie, ale aj do akej miery budú Spojené štáty americké schopné zbrzdziť ich progres, čo viackrát otvorene deklarovali. Z úspechov Číny by sme si po ekonomickej stránke mali brať príklad, nezostávať na spodku dodávateľského reťazca zaseknúť na nízkourovňovom výrobnom uzle.

Naša vláda rozhoduje a koná akoby štátna kasa bola bezodná Politika diskvalifikuje ekonomickú odbornosť

Štefan SAMSON – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Infekčnú vírusovú chorobu COVID-19 ako príliš rozšírenú epidémiu nazývame pandémie. Narobila mnoho škody, najviac na ľuďoch. Zomrelo veľa najmä starších ľudí. No nešetřila ani mladších. Podľa štatistických údajov zomrelo na toto ochorenie vyše 12 350 ľudí a s ním takmer 2500. Zdá sa, že po roku vyčistenia pandémie stráca na sile. Pomáha aj očkovanie vakcínami proti koronavírusu COVID-19. V súčasnosti je u nás zaočkovaných štyridsať percent Slovákov. Je to stále nedostatočné.

Veľkým negatívom je, že sa pandémie spolitizovala a stal sa z nej obchod. Vlastne nie priamo z nej, pretože sama osebe je len výrazom, pomenovaním neutešenej situácie, ktorá vznikla rozširovaním koronavírusovej choroby. Obchodom sa stali antigénové a PCR testy, vakcíny, rúška, respirátory, lieky a celý rad ďalších zdravotníckych pomôcok slúžiacich na liečenie ľudí s touto chorobou. Iste, nielen u nás je to tak, ale v celom svete, vo všetkých krajinách postihnutých pandemiou. Politika sa dostala tam, kde vôbec nepatrí. Európska únia nielenže nezvláda spoločné usmerňovanie svojich členských krajín v boji s touto chorobou, ale akoby si uzurpovala právo na posudzovanie, ktorá vakcína je dobrá a ktorá nie, s ktorou, resp. s ktorými sa treba očkovať a s ktorými nie. Ved' ak s niektorými (napr. čínskymi, ruskými) sa nemáme dať očkovať, prečo vlastne (u nás) sú, prečo ich kupujeme?

■ VYŠŠÍ DEFICIT

Pandémia, lepšie povedané prijaté opatrenia s ňou spojené a ich realizácia, nás doteraz stála a stále stojí veľa životov a peňazí. Vláde iste nemožno uprieť dobrú vôľu a snahu zachraňovať životy ľudí a čo najskôr nás zbaviť tejto choroby. No zdá sa, ako by svojim správaním a konaním nebola dosť vyspelá a spôsobilá na riadenie štátu v tomto zložitom období jej vývoja. Nie je predsa správne všetky výdavky, rast deficitu a štát-

neho dlhu zdôvodňovať pandemiou a problémami s ňou spojenými a zakrývať svoje chyby vo vládnutí.

Hospodárením súčasnej vlády s verejnými financiami sa výrazne zvýšil deficit štátneho rozpočtu a aj dlh štátu.

Koncom roka 2019, keď prakticky končila predchádzajúca vláda, a v prvom štvrtroku 2020 nastupovala nová, bol štátny rozpočet takmer vyrovnaný. Schodok verejných financií bol 1 248,77 miliardy eura. Koncom roka 2020, po roku vládnutia novej vlády, vzrástol štyri a pol krát, čiže o 449,5 percenta, a bol 5 608,8 miliardy eura. Deficit štátneho rozpočtu ako percentuálny podiel schodku k hrubému domácejmu produktu (HDP) sa zvýšil z 1,33 percenta na 6,16 percenta.

Podobne to bolo aj so štátnym dlhom. Ten predstavoval koncom roka 2019 45 275,1 miliardy eura a vzrástol za rok 2020 na 55 180,5 miliardy eura, čo znamená o 21,9 percenta. Percentuálne, pomerom k HDP vzrástol dlh štátu zo 48,23 percenta v roku 2019 na 60,57 percenta v roku 2020.

■ NOVELA ROZPOČTU

Ročný rast deficitu štátneho rozpočtu a dlhu štátu, i keď v značnej miere poznačený pandemiou, ukazuje, že vláda nezvláda situáciu, že rozhoduje a koná, ako by štátna pokladnica nemala dna. Svedčí o tom aj parlamentom prijatá novela tohoročného štátneho rozpočtu (ŠR) a v ňom rast výdavkov takmer o štyri miliardy eur (3,7

mln.). Dôvod takéhoto zvýšenia vláda vysvetľuje rastom doterajších plánovaných zdrojov potrebných na pandémiu, a to jednak na zaplatenie pandemických dlhov z konca minulého roka (pritom tvrdí, že tieto miliardy eur ušetrila pri druhej vlne) a na zvýšenie štátnej rezervy potrebnej na zvýšenie nákladov na prípadne väčšiu tretiu vlnu pandémie. Zvýšenie výdavkov nepodporila v parlamente koalíčná vládna strana Sloboda a solidarita (SaS) a proti bola opozícia. Po pôvodnom zvýšení výdavkov sa počítalo s deficitom 9,9 percenta, teraz je to vyše desať percent. Novelu zvýšených výdavkov v tohoročnom štátnom rozpočte po schválení v parlamente podpísala prezidentka, a tak nadobudla platnosť.

■ RAST DLHU

S prijatou novelou ŠR a v nej s navýšením výdavkov sa zvyšuje deficit ŠR a rastie aj dlh štátu. Obidve tieto veličiny rastú rýchlejšie ako novovytváraná hodnota v štáte, teda jeho hrubý domáci produkt. Opodstatnosť takéhoto ich vysokého rastu je pre takú malú krajinu, ako je Slovensko, nie dobrá správa a nie dobré rozhodnutie. Prináša pomerne veľké riziko pre našu solventnosť – platbychopnosť. Ospravedlňovať toto zvyšovanie takmer plnením opatrení spojených s pandemiou, je do značnej miery nepravidivé a zavádzajúce. Ved' v druhej polovici tohto roka by sa mali na základe obnovovania podnikateľských činností zvyšovať z daní aj príjmy do štátneho rozpočtu. S tým vláda vôbec nepočíta, a to je chyba.

Hospodárenie terajšej vlády s verejnými financiami štátu počas jej vládnutia, i keď len vyše roka, sa ťažko hodnotí pozitívne. Problém je, že so štátnym dlhom narába ako s nezáväzným dokumentom, a nie ako so základným ekonomickým zákonom roka. Politika ponížila v tejto súvislosti ekonomickú odbornosť. To nie je dobré, najmä pre budúcnosť krajiny, pre jej občanov.

Autor je emeritný univerzitný profesor.

SOCIÁLNA POLITIKA

Necelých dvadsaťštyri eur opäť ukázalo, aké je dnes postavenie zamestnancov, ich zástupcov odborárov, pohľad ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny i atmosféra v spoločnosti. Dôvod? Debata a rozhodnutie o výške minimálnej mzdy na budúci rok.

Dva pohľady na chudobu

Do výšky minimálnej mzdy majú čo hovoriť všetci sociálni partneri – zamestnávateľia, odborári i štát zastúpený ministerstvom práce, ako aj štatistika – výška hrubej priemernej mzdy v roku 2020.

Kým zamestnávateľia boli ochotní hovoriť o zvýšení minimálky z tohoročných 623 eur na 646 eur, odborári žiadali viac – 679,80 eura. V prípadoch, keď sa tieto dve strany nevedia dohodnúť, rozhodne automaticky prepočítá z priemernej mzdy, takzvaný automat, a ten ukázal práve na 646 eur. Rovnako rozhodol aj pred rokom. Najnižšie hrubé zárobky tak v tomto roku dosahujú 57 percent z priemernej hrubej mzdy na Slovensku za rok 2019. Minimálka pre rok 2022 zase rovnakým pomerom od priemerky za 2020.

Zamestnávateľia argumentujú tým, že za minimálnu mzdu pracujú len štyri percentá pracujúcich. Je to pravda. Minimálka je však odrazovou latkou pre stanovovanie ďalších procesov plattvorby či základom na výpočet víkendových či nočných príplatkov a tie sa dotýkajú už väčšej skupiny občanov. Nenechajme sa teda tými štyrmi percentami oklamať, niežby sme sa mali u nás tak dobre...

Zaujali ma v tejto súvislosti údaje Štatistického úradu o tom, že vlni príjmová chudoba ohrozovala 615 000 Slovákov, čo je 11,4 percenta obyvateľstva. Pre pandémiu sa môže v tejto kategórii ocitnúť ešte ďalších 20 000 až 25 000 ľudí. A čo je podľa analytikov najväčší problém, ktorý rozširuje biedu po krajine? Vysoký nárast výdavkov oproti platom. Za posledných desať rokov sa čisté mesačné výdaje domácností zvýšili o tretinu a do toho si pripočítajme súčasne šialené tempo zdražovania potravín, stavebných materiálov a ďalších komodít. V našom prípade sa chudoba určuje od hranice príjmu pre jednočlennú domácnosť na úrovni 5 222 eur, čo predstavuje sumu približne 435 eur na mesiac. Pre domácnosť dvoch dospelých s dvoma deťmi do štrnástich rokov je to 914 eur na mesiac. Teda každý deviaty Slovák je pod touto hranicou, ale v Banskobystrickom kraji je to až každý štvrtý! Nelichotivé štatistiky máme aj v prípade chudoby detí. Na Slovensku je príjmovou chudobou ohrozených dvadsať percent detí, pričom pretrvávajúca chudoba detí do osemnástich rokov je dvakrát vyššia ako v celej populácii.

Existuje iste veľa kritérií, na základe ktorých môžeme tvrdiť, že určitá spoločnosť je vyspelá. Podľa jedného jej úroveň určuje tempo ekonomického rastu či technologická vyspelosť, no nezabúdajme, že každá reťaz je taká silná ako jej najslabšie oko...

Ludovít KUSAL

Rozpočtové rešeto vláda pláta daňovými a dôchodkovými zmenami

Deti sa majú rodičom skladať na starobu

Róbert HÖLCZ – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

Celosvetová koronavírusová pandémia rozvrátila verejné financie všade vo svete vrátane tých našich. Opatované nedomyšlené lockdowny znižovali príjmy do verejných rozpočtov a vládne akože stimulačné balíky zvyšovali ich výdavky. Z rozpočtov sa stalo rešeto. Na Slovensku sa v tomto roku očakáva deficit verejných financií na úrovni 7,2 až 7,3 percenta k HDP za podmienky, že očakávaná tretia pandemická vlna nespôsobí ďalšie väčšie problémy a radikálne nezvýši potrebu ďalších financií na jej elimináciu.

Terajšia rozpočtová sekera znamená pre našu ekonomiku dlhodobú neudržateľnosť verejných financií. Preto koalíčná vláda pripravuje súbor opatrení na zvyšovanie príjmov a znížovanie výdavkov vo verejných rozpočtoch, ktoré sa dotknú nás všetkých. Na strane príjmov sa očakávajú zmeny v daňovej a odvodovej oblasti a na opačnej strane viac v udržateľnosti dôchodkového systému, v štruktúrálnych zmenách v štátnom a vo verejnom sektore. Aké to budú konkrétne opatrenia s účinnosťou od nového roka a či sa podarí rast našej ekonomiky zabezpečiť daňovou a dlhovou brzdu, sa dozvieme až po letných dovolenkách.

Podľa dostupných informácií patrí naše daňovo-odvodové zaťaženie medzi najvyššie na svete, a to nielen v podiele k HDP, ale aj v podiele na príjmoch zamestnancov a ziskov firiem. Dane a odvody sa na mzdových nákladoch podieľajú okolo 53 percentami. Preto sa nečudujeme, že daňovníci v tomto roku museli odpracovať rekordných 190 dní, aby sa zaplatili náklady na spravovanie štátu. Pre lepšiu predstavu si povedzme, že z kaž-

dého eura sme 52 centov odvedli do verejných rozpočtov. V tomto roku bol náš deň daňovej slobody 9. júla. Od tohto dátumu sú všetky zarobené peniaze už len naše...

■ PLATENIE DANÍ

Pred nástupom na dovolenky nám koalíčné politické strany ponúkali svoju predstavu zvyšovania príjmov a znížovania výdavkov do verejných rozpočtov. Najprv sa hovorilo o znížen-

FINANČNÝ SERVIS

vaní daní z príjmov a zvyšovaní spotrebných daní, najmä dane z nehnuteľnosti. Potom prišiel na pretras aj daňovo-odvodový mix, vyššie zdaňovanie dividend, rovná daň z príjmov fyzických a právnických osôb, návrh z každého príjmu platiť nielen dane, ale aj odvody... S percentuálnymi sadzbami sa hýbe hore dolu, menej sa hovorí o spôsobe výpočtu daňového základu, keďže na jeho výšku majú aj vplyv odpočítateľné a pripočítateľné položky. Opäť musíme zabudnúť na predvolebné sľuby o znižovaní daní a odvodov a rezervy treba hľadať

v daňových únikoch, v neoprávnené poskytovaných daňových výnimkách a úľavách a tiež v potrebe zabezpečiť spravodlivosť v zdaňovaní zamestnancov živnostníkov a jednoosobných eseročiek. Pokiaľ ide o odvody, tak SZČO už dostali písomné oznámenie od Sociálnej poisťovne, v ktorom oznamuje, že ak dosiahli príjem z podnikania vlni vyšší ako 6 552 eur a stihli odovzdať daňové priznanie k 31. 3. 2021 sú povinní za júl zaplatiť odvody do 9. augusta. Ich minimálny vymeriavací základ je 546 eur, z čoho aj vyplýva mesačné

poistné vo výške 180,99 eura. Ak vlnajší príjem bol nižší ako spomínaných 6 552 eur nemajú od 1. 7. 2021 povinnosť platiť odvody.

■ ZABEZPEČENIE SENIOROV

Náš viacpilierový dôchodkový systém sa zhoršil v roku 2019, keď sa zaviedol dôchodkový strop odchodu do dôchodku a kategória minimálneho dôchodku. V tomto roku sa všetky zákonné druhy dôchodkov vyplácajú len za podpory prebytkov z iných fondov sociálneho poistenia, ktoré už výrazne poklesli a hrozí, že na vyplácanie dôchodkov v ďalších rokoch si Sociálna poisťovňa bude musieť peniaze „požičať“ zo štátneho rozpočtu s dosahom na zvyšovanie deficitu verejných financií.

Od nového roka treba preto počítať v našom dôchodkovom systéme so zásadnými zmenami. Budú sa týkať veku nároku na riadny a predčasný odchod do dôchodku či v odstránení „pokuty“ za materstvo pri výchove dieťaťa. Úplnou novinkou bude doteraz nepoznaný rodičovský bonus, ktorý znamená, že každý pracujúci má právo poukázať časť zo zaplatených odvodov na „prilepšenie“ dôchodku svojim rodičom. Spomínané zmeny sa objavia v pripravovanom zákone o primeranom hmotnom zabezpečení v starobe.

Slovenských seniorov postihla nedávno zlá správa, že zvyšovanie všetkých druhov dôchodkov o dôchodkovskú infláciu alebo o pevnú sumu už v budúcom roku nebude. Všetky druhy dôchodkov sa v budúcom roku budú zvyšovať len percentom nárastu dôchodkovej inflácie, ktorá je na úrovni 1,3 percenta.

NA MARGO

Od začiatku novodobej európskej integrácie sa vedie neustále diskusia o jej najideálnejšom fungovaní. Patria sem najmä predstavitelia štyroch rôznych inštitucionálnych a právnych modelov založených na konkurenčných víziách a cieľoch – federalizmus, konfederalizmus, vládne siete a diferencovaná integrácia.

Strihy a šaty pre Európu

Cieľom federalistov je konštituovanie Európskej únie ako inštitúcie so všetkými dôležitými právomocami, predovšetkým v oblastiach daní a zahraničnej politiky, čo presadzoval už v štyridsiatych a päťdesiatych rokoch minulého storočia taliansky komunistickej politik Altiero Spinelli. Podľa ich presvedčenia rozšírením supranacionalizmu by umožnila lepšie plniť politické očakávania občanov.

Jej transformácia na funkčný federálny systém by si vyžadovala tri základné inštitucionálne reformy. Po prvé – zahraničné vzťahy s inými krajinami by sa viedli len v jej rámci. Po druhé – zmena vzťahov medzi Radou EÚ a Európskym parlamentom. Na základe súčasného systému spolurozhodovania federalisti tvrdia, že Rada EÚ by sa mala stať hornou komorou parlamentu monitorujúcou prácu dolnej komory. Posledná tretia inštitucionálna reforma má priniesť zavedenie spoločnej „európskej vlády“. Snom európskych federalistických politikov je budúcnosť Európskej únie vo forme demokratického a federalistického štátu po vzore Spojených štátov amerických.

Podľa českého euroskeptika Lukáša Petříka si treba však položiť otázku, či sú v Európe podobné podmienky, ktoré na americkom kontinente viedli k vytvoreniu spoločného štátu, a či sú federácie a nadnárodné štáty legitímnou a fungujúcou formou vlády. V tomto smere zároveň tvrdí, že v Európe žije vedľa seba veľké množstvo národov s absolútne odlišným jazykom, tradíciami, identitou, históriou, kultúrou, ekonomikou, so záujmami a pod.

Zástancovia konfederalizmu argumentujú tvrdením, že federalizácia Európskej únie nemusí mať zo strany európskych občanov dostatočnú podporu. Jej hlavným predpokladom je, že národní politici sú zodpovednejší a zároveň európska integrácia musí rešpektovať želania väčšiny občanov v členských štátoch Únie. Ich zámerom je aj vrátenie niektorých kompetencií národným vládam, ktoré sú zastúpené v Rade EÚ. Tretím variantom európskej integrácie je sieťový model riadenia spájajúci medzivládny (intergovernmentálny) a nadnárodný (supranacionálny) princíp.

Diferencovaný model integrácie je štvrtým a zároveň posledným modelom európskej integrácie. Stojí na princípe, že viaceré štáty Únie si zvolia vlastnú úroveň participácie do jej systému. Táto diferencovaná integrácia sa podľa niektorých autorov považuje za najlepší spôsob, ako zosúladiť potrebu a nájsť politické riešenia demokratickým spôsobom. Tento model zároveň predpokladá, že jedine členské štáty sa môžu slobodne rozhodnúť, akým spôsobom sa budú podieľať na politikách Európskej únie.

(min)

Francúzsko a Nemecko určujú novodobý smer európskej integrácie
Cieľom sú Spojené štáty európske

Matej MINDÁR – Foto: ZATL

Na základe výsledkov britského referenda z 23. júna 2016, v ktorom sa tesná väčšina voličov rozhodla pre odchod Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska z európskeho integračného procesu, sa vo vnútri Európskej únie zintenzívnili snahy niektorých politikov posilniť jej federalizačný rozmer. Čoraz viac sa pred verejnosťou začína hovoriť o ďalšom odovzdávaní výlučných národných kompetencií do rúk Bruselu. Ekonomické a zdravotné následky neutíchajúcej koronakrízy sú len zámkou na posilnenie spoločnej „európskej“ identity.

Niekoľko dní po prelomovom hlasovaní 29. júna 2016 sa po pravidelnom zasadnutí Európskej rady v Bruseli uskutočnilo neformálne stretnutie predstaviteľov zvyšných dvadsiatich siedmich členských štátov Únie za prítomnosti vtedajšieho predsedu Európskej rady Donalda Tuska a predsedu Európskej komisie Jeana-Claude Junckera. Jeho

ANALÝZA

výsledkom bolo krátke Prehlásenie, v ktorom lídri prejavili ľútosť nad „nečakaným“ výsledkom referenda. Na druhej strane rešpektovali rozhodnutie väčšiny britských voličov, pričom zdôraznili nutnosť vystúpenia usporiadaným a konštruktívnym spôsobom.

POLITICKÁ SEBAREFLEXIA

V závere dokumentu deklarovali začatie politickej sebareflexie, ktorá mala poskytnúť impulz na ďalšie reformy v súlade s úniou strategickou agendou. „To vyžaduje vedenie zo strany hláv štátov a predsedov vlád.“ Deň predtým Jean-Claude Juncker sa na pôde Európskeho parlamentu nechal počuť, že britské hlasovanie odstrihlo niektoré z našich mnohých krídiel. „Ale náš let pokračuje. Našu cestu do budúcnosti nezastavíme. Nové horizonty čakajú. A my letíme smerom k horizontom, ktoré náležia Európe a celej planéte.“ Prejav bývalého predsedu Európskej komisie pokračoval slovami, že napriek rozhodnutiu väčšiny Britov projekt zjednotenej Európy ďalej pokračuje. „Musíme naďalej sledovať náš kurz smerom k cieľom, ktoré zdieľame, s obnovou ambícií.“ Podľa jeho názoru sa Európska únia musí zreformovať tak, aby bola lepšia a demokratickejšia. Okrem toho zdôraznil potrebu posilnenia tzv. jadra s možnosťou vyhnúť sa do budúca akýmkoľvek riešeniam, v ktorých by si členské štáty samy a slobodne volili oblasti integrácie. Za nutnosť vníma aj ďalší rozvoj demokratizácie hospodárskej a menovej únie, oblasť vnútra a justície a v neposlednom rade aj posilnenie spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky.

HROZBY A VÝZVY

Prijatím Bratislavského prehlásenia a plánu 16. septembra 2016, v čase Slovenského predsedníctva v Rade EÚ, sa načrtli ďalšie priority sebareflexie pre nasledujúce mesiace. Bývalý predseda Európskej rady, Poliak Donald Tusk v pokračujúcej diskusii 3. februára 2017 na neformálnom samite vo Vallette povedal, že výzvy, ktorým v súčasnosti čelí Európska únia, predstavujú doteraz najväčšie nebezpečenstvo od podpisu Rímskych zmlúv. Okrem vonkajšej „hrozby“ zo strany Ruska a Číny poukázal aj na odklon bývalej americkej administratívy Donalda Trumpa od transatlantického spojenectva. Za ďalšiu „hrozbu“ označil euroskeptické, nacionalistické a „xenofóbne“ nálady vo vnútri Únie. Zároveň skritizoval „názorové nezhody“ proeurópskych elit. Podľa jeho názoru vo svete plnom napätia a konfliktov je žiaduce, aby Európania preukázali odvahu, rozhodnosť a politickú

Odvekí súperí Nemecko a Francúzsko sa spojili a dnes spoločne presadzujú hlbšiu integráciu Európy na úkor národných štátov.

solidaritu. „Pokiaľ nemáme vieru v samých seba, v hlbší zmysel integrácie, prečo by ju mal mať niekto iný? V Ríme by sme mali toto vyznanie viery obnoviť. V dnešnom svete zloženého zo štátov – svetadielov, pozostávajúcich zo stoviek miliónov obyvateľov, majú európske krajiny jednotlivo len malú váhu. EÚ má však demografický a hospodársky potenciál, ktorý z nej činí rovnocenného partnera tých najväčších veľmocí. Práve z tohto dôvodu je najdôležitejším poslanstvom, ktoré by sme mali z Ríma vyslať, odhodlanie všetkých dvadsiatich siedmich štátov zachovať jednotu. Posolstvo, že jednotni nielenže zostať musíme, ale aj chceme.“

POSILNENIE BRUSELU

Donald Tusk apeloval aj na lídrov štátov Únie, aby prejavili svoju „európsku hrdosť“. „V Ríme by sme mali dôrazne zopakovať tieto dve základné, aj keď pozabudnuté pravdy: po prvé sme sa zjednotili, aby sme predišli ďalšej historickej katastrofe, a po druhé obdobie európskej jednoty je najlepším vo všetky stáročia histórie Európy. Musí byť úplne jasne povedané, že rozpad Európskej únie nepovedie k obnoveniu akejsi mýtkej, úplnej zvrchovanosti jej členských štátov, ale k ich realnej a faktickej závislosti od veľkých superveľmocí: Spojených štátov amerických, Ruska a Číny. Len spoločne môžeme byť úplne nezávislými štátmi.“

Krátko po Tuskovom prejave vstúpil do tejto diskusie aj Európsky parlament. Šestnásteho februára 2021 schválil tri rezolúcie. Mnohé zo zmien, ktoré načrtol, vyžadovali zásadnú revíziu zakladajúcich zmlúv. Český právnik a publicista Tomáš Břicháček ich zaraduje do troch základných kategórií. V rámci rozširovania a prehlbovania právomocí Európskej únie a všestranných rozmach jej činnosti Európsky parlament podľa jeho názoru tento prístup odôvodňuje tak, že členské

je to len Európa, ktorá nám umožní rokovať vo svete tvárou tvár súčasným výzvam... Len Európa môže jedným slovom zaisťovať skutočnú zvrchovanosť, to znamená našu schopnosť existovať v súčasnom svete a brániť tu naše hodnoty a naše záujmy. Musíme vybudovať európsku zvrchovanosť, je to nutné... Európa nebude silná a zvrchovaná, pokiaľ nebude zjednotená, sama seba súdržná.“ O rok neskôr sa Angela Merkelová vo svojom prvom prejave na pôde Európskeho parlamentu 13. novembra 2018 vyjadrila o „pravej európskej solidarite“. „Solidarita je fundamentálnou zložkou európskych zmlúv. Je neodmysliteľnou súčasťou nášho systému hodnôt. Solidarita je zakódovaná v našej európskej DNA.“ Podľa jej názoru musí vždy prekonať „národný egoizmus“. Okrem toho sa dožadovала väčšej akcieschopnosti v rámci spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky, v ktorej by mal byť odstránený princíp práva veta. Vyslovila sa aj za vytvorenie „spoločnej európskej armády“. „Európa je našou najlepšou šancou pre trvajúci mier, trvajúcu prosperitu a bezpečnú budúcnosť.“ Dvadsiateho novembra 2018 vo svojom druhom prejave na seminári Konrad-Adenauer-Stiftung na tému Parlamentarizmus medzi globalizáciou a národnou zvrchovanosťou lobovala za ďalšie odovzdávanie právomocí národných štátov do Bruselu. „Národné štáty dnes musia – mali by, hovorím – byť pripravené odovzdať svoju suverenitu.“

KONIEC NÁRODNÝCH ŠTÁTOV

Jedným z príkladov francúzsko-nemeckej spolupráce je prijatie tzv. Meseberskej deklarácie podpísanej Angelou Merkelovou a Emmanuelom Macronom 19. júna 2018. Jej podstatou je spoločný postoj Nemecka a Francúzska k reformám eurozóny a širším otázkam týkajúcim sa budúcnosti Európskej únie. „Francúzsko a Nemecko zdieľajú spoločnú ambíciu pre európsky projekt: demokratickú, zvrchovanú a jednotnú Európu, ktorá je konkurencieschopná a poskytuje základy blahobytu, Európu, ktorá chráni svoj hospodársky a sociálny model a kultúrnu rozmanitosť, Európu, ktorá podporuje otvorenú spoločnosť založenú na zdieľaných hodnotách pluralizmu, solidarity a spravodlivosti, Európu, ktorá ochraňuje právny štát všade v EÚ a podporuje ho v zahraničí, Európu, ktorá je pripravená potvrdiť svoje medzinárodné postavenie v prospech mieru, bezpečnosti a udržateľného rozvoja a byť na čele boja proti klimatickej zmene, Európu, ktorá úspešne podchytila výzvy migrácie.“

Aj ďalšie nedávne kroky Európskej únie nasvedčujú skrytý úmysel vytvoriť akési „Spojené štáty európske“. Systém národných štátov by sa tak nadobro stal minulosťou. Slovenská republika ako zanedbateľná federálna časť bez akýchkoľvek zvrchovaných práv by sa znovu stala len záujmovým objektom medzinárodnej politiky. Vrátili by sa tak staré česko-slovenské časy, keď Slováci ako národ nemali rovnocenné postavenie v štáte. Minuloročné prijatie tzv. Fondu obnovy má istým spôsobom prinútiť členské štáty Únie pristúpiť na požiadavky „európskych elit“ podvoliť sa. Treba si však položiť otázku: Je čoraz viac deklarované vytvorenie „hlbšej“ Únie v prospech všetkých jej členských štátov? Nie sú náhodou „spoločne“ európske záujmy skrytými záujmami Francúzska a Nemecka? Vývoj posledných udalostí tomu nasvedčuje. Právo Európskej únie predovšetkým v otázkach spoločného vnútorného trhu je šité na mieru predovšetkým dvom najsilnejším ekonomikám starého kontinentu.

POMALÁ EURÓPA

Spolu s lídrami Európskej únie sa v prospech jej federalizácie vyslovili aj francúzsky prezident Emmanuel Macron a nemecká kancelárka Angela Merkelová. Dvadsiateho šiesteho septembra 2017 šéf Elyzejského paláca na Sorbononskej univerzite vyslovil želanie o založení zvrchovanej, jednotnej a demokratickej Európy. Podľa jeho názoru je to jediná cesta, ktorá starému kontinentu zaisťuje budúcnosť. „Európa, ako ju poznáme dnes, je príliš slabá, príliš pomalá, príliš neefektívna, ale

Rozvíjať národnú kultúru sa teraz považuje za bežný kontrarevolučný prejav

Akú podobu demokracie chceme a v akej žijeme

Stanislav HVOZDÍK – Karikatúra: Lubomír KOTRHA

Ludia túžia po prirodzenejšom živote. Ak by sme mali súčasný život na Slovensku vyjadriť kľúčovými slovami, napríklad slovami agresivita, sklamanie, neistota, konflikty, podozrievanie, strach, vyčerpanosť, alebo slovami spokojnosť, perspektíva, istota, porozumenie, pochopenie, dôvera, povzbudenie, a opýtali by sme sa ľudí, aby vybrali taký rad slov, ktoré charakterizujú súčasnú situáciu na Slovensku, pravdepodobne by vybrali mnoho slov z prvého radu. Aj bývalý režim mal heslá, ktoré životná prax nepotvrdovala.

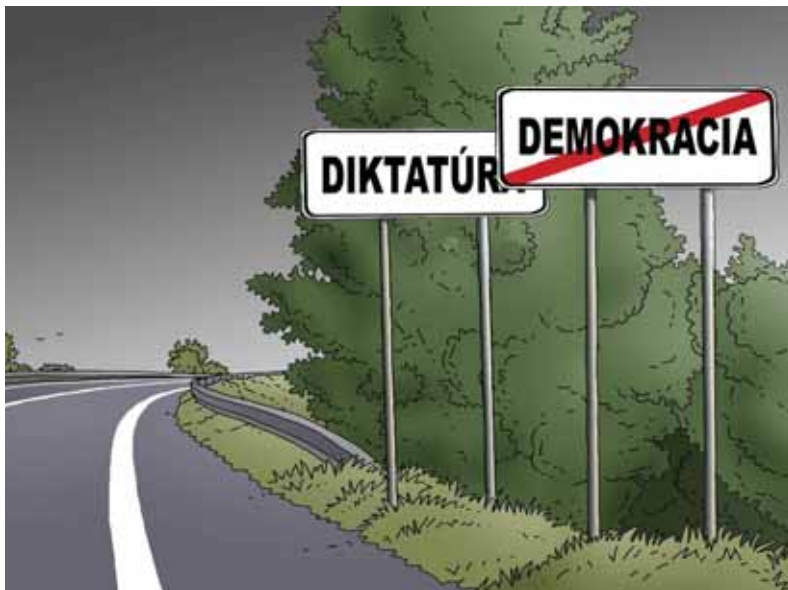
Spisovateľka Jaroslava Blašková uverejnila v čase politického odmäku, ktorý pripravoval rok 1968, v časopise Kultúrny život poviedku Babylonská veža. Dej sa odohráva pri politickom hodnotení študentov. Odvážili sa klásť otázky, ba aj oponovať politickému lektorovi. Každá totalita neznaša otázky. Každý, kto sa pýta, je podozrivý.

HISTÓRIA SA OPAKUJE

V tejto poviedke spisovateľka na adresu vtedajšieho obdobia píše: „Za dlhé roky takej školskej dochádzky sme sa dokonale vyučili v troch disciplinách. Po prvé v predstieraní pozornosti. Po druhé v rečení. Po tretie, v odpovediach podľa očakávaní. Bola to dokonalá psychologická drezúra. Študenti sa pýtali a frázy vychádzali najavo.“ História sa opakuje. Aj dnes sú to direktívy okolo rodovej ideológie a agendy LGBTI. Sú tu tvrdenia okolo demokracie, slobody, konkurencie, súkromného vlastníctva, tolerancie. Prítom pozorujeme, že politika vyžaduje, aby občan jej direktívy prijal s nadšením. Pozorujeme, že „vakcinovať“ sa musí s nadšením. Imigrácia musí byť prijatá s nadšením. Prípadné otázky z nás robia zaostávajúceho človeka. Rozvíjať národnú kultúru sa pomaly považuje za nejaký kontrarevolučný prejav. Ak ste nezamestnaný a neberiete to nafahko, tak nie ste na úrovni doby. Ak posudzujete svoje správanie a správanie všeobecne z hľadiska kresťanských princípov, riskujete onálepkovanie, že ste fanatik. Ak vo svojom spôsobe života rozlišujete to, čo by mohlo byť ideálne a čo je reálne, riskujete, že budete označený za nemoderného.

PRÍČINY STAGNÁCIE

Moderný človek v západnej spoločnosti, ako to poveril francúzsky filozof P. Monnet, považuje napätie medzi tým, čo je ideálne, a tým, čo je skutočným stavom, za neprirodené. Pretože ruší jeho pohodlie. Hoci v európskej kultúre doteraz vždy platilo, že tento rozdiel bol motivujúci a podnecujúci vo vývine osobnosti a spoločnosti. Bol predpokladom na to, aby spoločnosť nestagnovala. Nie sme proti pohodliu. Ale je

správne, ak nejaký zamestnávateľ, napríklad majiteľ upratovacieho servisu, vypláca upratovačkám minimálnu mzdu, aby mal na luxus a svoje pohodlie? Mnoho ľudí by vedelo uviesť aj iné príklady.

Spoločnosť, v ktorej je pohodlie jedinou mierou, stagnuje. Pretože reálne pohodlie je dostupné stále menšiemu a menšiemu počtu občanov. V súčasnosti je tendencia merať všetko iba kvantitatívnymi ukazovateľmi, a nie ukazovateľmi skutočnej kvality života. O tom je vlastne konzumný spôsob života. Ľudia sú prekvapení, že po každých voľbách sa kvalitatívne máločo zmení. Demokracia, sloboda, tolerancia, konkurencia sú vyjadrované iba kvantitatívne. Ľudia sú pritom zo zvolených kvantitatívnych mier neraz zmätení. Ktoś nás chce presvedčiť, že čím väčší počet imigrantov sme ochotní prijať, tým sme viacej demokratickejší, slobodnejší. Alebo čím väčší počet LGBTI jedincov bude v spoločnosti, tým je spoločnosť slobodnejšia, demokratickejšia, tolerantnejšia.

Výskumy poukazujú na to, že občasné pripomenutie si smrti prehľadáva pohľad na život. Robí človeka zodpovednejším. Ak sa stáva hlavnou témou, ide o patológiu. Človek je povola-

laný k životu. Heslá typu – prajeme si, aby sa ľudia na Slovensku nebáli smrti, smerujú k tomu, aby ľudia boli nadšení za eutanáziu. Aj fašizmus mal jeden zo symbolov smrti.

PROBLÉM DEMOKRACIE

To všetko vyžaduje, aby sme sa na problém demokracie pozreli ako na jav, ktorý môže byť kvantitatívny a kvalitatívny. Nie je to nový problém. Pred druhou svetovou vojnou, keď sa nacisti dostali k moci v Nemecku prostredníctvom kvantitatívnej demokracie, sa začala rozlišovať aj kvalitatívna demokracia. Kvalitatívna demokracia bola opísaná ako taká, ktorá osobné, stranícke, triedne, lokálne záujmy zásadne podriaďuje záujmom vyššej sociálnej spravodlivosti a národnej kultúry, ktoré sú podložené pevným náboženským poriadkom. To prakticky znamená, že nie každé správanie je dobré, ale že sú aj také správanie, ktoré sú neospravedliteľné. Tak v súkromnom, ako aj vo verejnom živote. Je to relativizmus morálky, ktorý v minulosti tak ako v súčasnosti mení kvalitatívnu demokraciu na kvantitatívnu. Aj zlé správanie sa potom ospravedľuje, ako sa to politike hodilo. Kvantitatívna demokracia dáva moc do rúk nie vždy schopným – a čo horšie do nie čis-

tých rúk. Nie každý má takú úroveň, aby si uvedomil následky svojich činov.

Ak si pripomenieme osobnosti medzivojnového obdobia v SNS, Martina Rázusa, v Slovenskej ľudovej strane osobnosť A. Hlinku, s ich menami je spojená dôležitá spoločenská debata o podmienkach kvalitatívnej demokracie. Hoci aj vtedy boli strany kvantitatívnej demokracie, liberálneho charakteru. Hlásali slobodu ako cestu od morálnych záväzkov k bezbrehému individualizmu. Pretvárali voličskú základňu na masu, ktorá sa správala neraz ako skupina, ako budúci základ násilných, radikálnych revolúcií. Naproti tomu volení zástupcovia strán kvalitatívnej demokracie neboli iba zástupcami väčšiny, ktorá ich volila, ale zvolená osobnosť stelesňovala voličskou väčšinou uznávaný mentálno-ideový prístup k životu a kresťanskými koreňmi úcty k životu a jeho námahám za dobro. Strany kvalitatívnej demokracie uznávajú význam napätia medzi tým, čo je ideálne a čo je reálne. Uznávajú transcendentný základ hodnôt. To znamená, že sú hodnoty, ktoré presahujú naše konanie, úplne ich nevieme naplniť. Ale tým, že sa o to usilujeme, napredujeme. Vyvíjame sa ako ľudia, ako osobnosti.

Volení zástupca kvalitatívnej demokracie nebol iba zástupcom väčšiny, ktorá ho volila, ale predovšetkým zosobnením väčšinou uznávanej filozofie a prístupu k životu. Tak v rovine osobnej, ako aj sociálnej, kultúrnej, hospodárskej. Volení zástupca zosobňoval povedomie, že dobro sa udržuje v živote s námahou, a neraz obetavosťou. Panovalo všeobecné presvedčenie u voličov, že lepší život, aj ako pohodlie, je výsledkom námahy. Ako vedľajší produkt dosiahnutej etickej, mravnej úrovne osobnosti, jej duchovnej vyspelosti.

SILA TECHNOLOGIÍ

Kvantitatívna demokracia spolieha na výkon technológií, cez ktoré sľubuje pohodlie, za cenu toho, že sa človek vzdá sám seba, svojej osobnosti. Aby tak lepšie vyhovel požiadavkám systému a jeho technológiám. Kvantitatívna demokracia nemá záujem o silné osobnosti, iba o silné technológie. A im

podriadených slabých ľudí. Nebezpečná je v tom, že človek takto stratil na hodnote. Kvantitatívna demokracia usiluje, aby človek prijal normy a štandardy technológií a zabudol na to, že nenahrádzajú skutočné hodnoty. Kvantitatívna demokracia usúdila, že človek je manipulovateľný, a preto sa musí vzdať sám seba. Dať sa do vlastníctva technológiám a tým, ktorí ich riadia. Kvalitatívna demokracia uznáva, že človek je vychovávateľný či seba vychovávateľný. Podporuje preto všetky kultúrne formy, pretože podporujú u ľudí spôsobilosť formovania seba v lepších ľuďoch. Spôsobilosť formovať sa. Doceňovať význam výchovy a sebvýchovy. Takto aj vzdelanie a poznatky dostávajú potrebný etický rámec.

DLH ROKA 1989

Všetko nasvedčuje tomu, že na Slovensku je viacej kvantitatívnej demokracie, ktorá zámerne oslabuje kultúrne formy. Kvantitatívna demokracia deformuje potreby ľudí, a tým aj kultúrne formy. Oslabuje kultúrne formy, akými je rodinný život. Oslabuje rodinný život teóriami, ktoré nikto nikdy neoveroval. Nerešpektuje intimitu, súkromie. Obetuje človeka moci médií. Oslabuje náboženský život. Nárokuje si meniť základné články kresťanskej viery. Kvantitatívna demokracia poškozujú kultúrne inštitúcie kritickým finančným poddimenzovaním či odmietaním podpory zo strany štátu. Napríklad Spolok slovenských spisovateľov. Pôvodná literatúra, dramatická, výtvarná, hudobná tvorba. Kvantitatívna demokracia importuje nekvalitnú literatúru, nenáročnú literatúru, dekadentné divadlo. Kvantitatívna demokracia vyrába politické strany na jedno použitie. Cez také strany sa dostávajú k moci ľudia odborné nepripravení, slabé osobnosti, ktoré čerpajú moc z jej infraštruktúr a kompenzujú vlastnú osobnú slabosť. Pozorujeme poškozovanie časopisov, ktoré sú na Slovensku nositeľom kultúrnej tradície. Akými sú Literárny týždenník, Slovenské pohľady, časopis Kultúra, inštitúcia Matice slovenskej a jej periodiká, ako napríklad Slovenské národné noviny. Pozorujeme nedostatok akceptovania kresťanstva, jeho podporu.

Problémom nie je slovenský občan, veriaci, slovenský spisovateľ alebo iný umelec, ale nedôvera k nemu zo strany kvantitatívnej demokracie. Snaha kontrolovať ho umelo vyvolanou núdzou, krízou. Mnoho ľudí má pochybnosti o pôvode pandemickej krízy. Ľudia túžia po prirodzenejšom živote, po intimitate, ktorú môže zabezpečiť iba kvalitatívna demokracia. Kvalitatívna demokracia je dlžba spoločenským zmenám po roku 1989. Je čas túto dlžobu vyrovnať.

Epidémia potvrdila, že potrebujeme zvýšiť našu potravinovú bezpečnosť

Sortiment potravín je sklamaním

Štefan ZLATOŠ – Foto: archív SNN

Potravinárska komora Slovenska uskutočňuje pravidelne od roka 2011 prieskum podielu vystavenia slovenských potravín na pultoch obchodov. Podľa zistení podiel slovenských potravín od tohto roka kontinuálne klesal do roka 2017 z úrovne päťdesiatich percent. Od roka 2018 síce mierne rastie, ale v hodnotení vlnajšieho roka dosiahol ani nie štyridsať percent.

Podiel slovenských potravín v obchodoch teda už štvrtý rok rastie, stále je však pomerne nízky. Aj keď podiel slovenských potravín v roku 2021 zaznamenal najvyšší medziročný nárast od začiatku merania a dosiahol hodnotu 41,4 percenta.

SMERODAJNÉ ZISTENIA

Potravinárska komora Slovenska aj v roku 2021 uskutočnila prieskum v spolupráci s agentúrou Go4Insight prieskum vystavenia slovenských výrobkov v maloobchode. Prieskum sa uskutočňoval osobným zberom dát prostredníctvom anketárov v 360 predajniach potravinových reťazcov v celej Slovenskej repub-

like. Terénny zber údajov sa uskutočnil v marci 2021 a do prieskumu boli zaradené predajne skupiny Terno (Terno, Moja Samoška, Kraj) a Fresh (Fresh a Fresh+), čím komora reagovala na zmeny trhu s potravinami v posledných rokoch. Rozšírenie okruhu monitorovaných obchodných sietí však vplyv na podiel slovenských výrobkov na pulte nemalo.

Podľa výsledkov prieskumu dosiahol podiel vystavenia slovenských výrobkov v roku 2021 úroveň 41,4 percenta, čo je medziročný nárast o 1,5 percentuálneho bodu v porovnaní s rokom 2020. Ide o najvýraznejší nárast od začiatku merania v roku 2011. Napriek mierne

optimistickému trendu je však podiel vystavených slovenských výrobkov relatívne nízky. Aktuálne je stále nižší, ako to bolo do roka 2014.

APELY NA REZORT

„Pandémia spôsobená ochorením COVID-19 nám ukázala, že napriek voľnému pohybu tovaru v rámci Európskej únie možno zo dňa na deň obmedziť obchod medzi členskými štátmi Európskej únie. Aj táto skutočnosť spôsobila, že nielen v rámci EÚ, ale aj na Slovensku sa začalo čoraz intenzívnejšie rozprávať o potravinovej bezpečnosti,“ informoval Daniel Poturnay, prezident Potravinárskej komory Slovenska. „Potravinársky priemysel je na

Slovensku investične poddimenzovaný. Na výraznejší rast podielu slovenských potravín je potrebné, aby vláda naplnila svoje predsavzatia z Programového vyhlásenia na podporu domácej výroby potravín. V tomto smere apelujeme aj na nové vedenie Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR, aby pokračovalo v začatej diskusii a naplnilo príslušnú finančnú podporu potravinárskeho odvetvia,“ pokračoval Daniel Poturnay. „Rovnako však bude dôležité, ako sa v nasledujúcom období prejaví zníženie ochrany výrobcov potravín pred neprimeranými podmienkami

v obchodných vzťahoch podľa prijatej novely zákona z dielne koalície-ných poslancov,“ dodal.

VEDIE JEDNOTA

Jasným lídrom v zastúpení slovenských potravín sú už tradične reťazce Coop Jednota (55 percent), s rovnakým 50-percentným podielom nasledujú predajne Fresh a CBA. Najmenej slovenských výrobkov je vystavených v reťazci Lidl (28 percent). Lidl však svoj podiel vystavených výrobkov za obdobie posledných päť rokov zdvojnásobil. Z prieskumu boli v roku 2021 vypustené predajne siete Metro. Do veľkej miery podiel vystavených slovenských výrobkov determinuje aj formát predajne. Najvyšší podiel je v malých predajniach, nasledujú supermarkety, potom hypermarkety a najnižší podiel vystavených slovenských výrobkov je v diskontoch.

Najvyšší podiel zastúpenia slovenských výrobkov na regáloch je v kategóriách mlieko (70 percent), vody a minerálky (63 percent), víno (52 percent), pivo (50 percent) a mliečne výrobky (50 percent).

Zdroj: tovarpredaj.sk

NA MARGO

Takmer bez povšimnutia a kritiky prešiel jeden bod v Programovom vyhlásení vlády SR z roka 2020, ktorý koalíční poslanci schválili v parlamente. Šlo o záväzok vydávať vládne noviny po vzore regionálnych inzertných novin, s ktorými mal hlavne bývalý premiér dobré skúsenosti. Poslúžili mu na vstup do Národnej rady Slovenskej republiky a neskôr i do vlády. Jeho stĺpčeky Lebo Fico sa stali legendárne. Pravdaže, vládne noviny mali byť iné – nijaká propaganda, ale vyvážené spravodajstvo o rokoch vlády.

Noviny samospráv z daní občanov

Predpokladám, že len tých dobrých, lebo redakčná rada, ak by aj nejaká bola, ťažko pôjde po krku svojmu chleboďarcovi. Toto presne dlhodobo kritizujú organizácie zaoberajúce sa slobodou tlače. Transparency International Slovensko si dala prácu pred komunálnymi voľbami a analyzovala obsah mestských novin. Výsledky boli katastrofálne. Z celkom osemdesiatich šiestich novin zaradených do hodnotenia až polovica neponúkla čitateľom nijaký kritický názor na politiku radnice. Starostovia a primátori ovládali tieto médiá a zneužívali strany na vlastnú propagáciu bez možnosti dať slovo aj proti kandidátom.

Po zmene županov prežili s výnimkou Prešovského kraja aj periodiká krajských samospráv. Župan Trnavského samosprávneho kraja Jozef Viskupič, ktorý si na kritike vydávania novin Rodný môj kraj pod vedením Tibora Mikuša postavil časť svojej kampane, noviny po voľbách zrušil a označil ich za hanbu žurnalistiky. Po tom, čo v roku 2019 dodal do schránok v piešťanskom regióne jednorazovo päťdesiatšesť výťažkov v cene tritisícpäťsto eur, prišlo v tomto roku aj na prvé číslo celokrajského občasnika s názvom jeho volebného motta Spolu tvoríme kraj. Primárne vraj pre tých, ktorí nemajú prístup k internetu a sociálnym sieťam, aby neboli o informácie ukrátení. Ak sa pozrieme na náklad v počte 159 500 kusov, vyzerať na tom kraj s internetovým pripojením biedne. Dvojazyčná slovensko-maďarská verzia bude mať náklad 80 500 kusov. Cena jedného vydania je 14 300 eur. Zaujímavé, že liberálne médiá si na paškál noviny samospráv neberú. Naše Slovenské národné noviny kritizujú, že dostávajú finančné zdroje aj zo štátnej dotácie Matice slovenskej. Obecné a župné noviny sú pritom financované úplne z daní občanov...

Myšlienka vládných novin sa občas objavovala a zase zaspávala. Naposledy sa o nich hovorilo v júli s prekvapujúcim dôvetkom. Proti bol premiér Eduard Heger z Matovičovej strany OĽaNO. Verejný projekt s vydávaním dvoch miliónov výťažkov je teda na čas zase pochovaný pod náporom riešení či neriešení „pandémie“ ochorenia COVID-19, ktorá má na konci júla zachytených okolo štyridsať nakazených denne a našťastie s takmer nulovou úmrtnosťou. Budú teda schránkové noviny či nie? Skúsenosť nás učí, že úvahy o nich budú ožívať úmerne s krátením volebného obdobia. Uvidíme. Je ale pravda, že sa proti nim postavili novinári, ktorí spočiatku a niektoré i dnes vládnú koalíciu podporovali.

Ivan KRAJČOVIČ

Zosnulý politik Jaroslav PAŠKA vytrvalo kritizoval postupujúcu centralizáciu EÚ Tri desaťročia bol v slovenskej i európskej politike

Pripravil Matej MINDÁR – Foto: TASR

Jaroslava PAŠKU si budeme pamätať ako nekonfliktného politika, ktorý so svojimi politickými a názorovými oponentmi vždy viedol odbornú a vecnú diskusiu, čím nemalým spôsobom prispel k formovaniu politickej kultúry. Jeden zo svojich posledných rozhovorov poskytol 8. februára 2021 pre potreby praktickej časti dizertačnej práce Česko-slovenský fenomén zániku spoločného štátu ako možný model riešenia integračno-dezintegračných tendencií v súčasnej Európskej únii. So súhlasom manželky Juliany prinášame jeho plné znenie. Rozhovor publikujeme ako spomienku na Jaroslava PAŠKU.

Jaroslav PAŠKA patril medzi politikov, ktorí si vyskúšali mnohé slovenské štátne i európske funkcie. Vždy však verejne deklaroval svoj úprimný vzťah k Slovenskej republike.

• **Súčasný trend posilňovania orgánov Európskej únie na úkor členských štátov zväčšuje jej supranacionálny charakter. Myslíte si, že hlbšia politická integrácia prináša želané výsledky alebo je potrebné vrátiť sa k spolupráci suverénnych štátov v oblasti vnútorného trhu?**

Pokusy o hlbšiu politickú integráciu prirodzene nastávajú aj nové súvisiace otázky, na ktoré sa v členských štátoch nie vždy nachádzajú vhodné odpovede. Rôznorodosť civilizačných, kultúrnych či náboženských tradícií, ale aj hospodárskeho potenciálu a ekonomických možností štátov od severu na juh i od západu na východ sú stále výrazne odlišné. Preto si myslím, že je nevhodné a necitlivé vnucovať hrdým, sebavedomým, vzdelaným národom také mocensko-byrokratické šablóny súžitia, ktoré by ich slobodnú vôľu (len kvôli prehnatým ambíciám zopár byrokratov) podriaďovali väčšinovému hlasovaniu iných.

• **Aktuálne znenie Lisabonskej zmluvy umožňuje orgánom Európskej únie vykonávanie politiky aj v oblasti ľudských práv. Nie je týmto spôsobom postupne nahradzovaný politický rozmer európskej integrácie nad ekonomickým?**

Vnímam to ako istú snahu zjednocovať Európu na základných parametroch spoločenstvom rešpektovaných ľudsko-právnych hodnôt. Zdá sa však, že nie všetky hodnotové postuláty nachádzajú u verejnosti dostatočne široké pochopenie a primeranú akceptáciu. Ukázalo sa to najmä pri „vítaní migrantov“ v roku 2015, keď verejnosť v mnohých štátoch rázne odmietla prijať hodnotovú interpretáciu tohto diania podľa výkladu bruselských ideológov. Som presvedčený, že aj v tejto oblasti bude platiť, že menej vnucovania sa „Bruselu“ môže znamenať viac pokoja v EÚ.

• **Niektorí európski politici vidia budúcnosť zjednotenej Európy v akomsi federálnom zväzku Spojených štátov Európskych. Aký je váš názor v tomto smere?**

Rokovania s predstaviteľmi „jadra EÚ“ o transformácii EÚ na Spojené štáty európske (USE) rozbehol v marci 2012 nemecký minister zahraničných vecí G. Westerwelle. V júni postúpil výsledky konzultácií predsedovi Európskej komisii J. M. Barrosovi, stálemu predsedovi Európskej rady H. V. Rompuyovi, šéfovi Európskej centrálnej banky M. Draghimu a šéfovi krajín eurozóny J. C. Junckerovi. Projekt zdôvodňoval krízou a úsilím spraviť menovú úniu „nezvratnou“. Podpredsedníčka Európskej komisii V. Redingová zverejnila plány 8. novembra 2012 v Centre európskeho práva Univerzity Passau a opäť opisala začiatkom roka 2014, keď vyhlásila: „Potrebujeme vytvoriť Spojené štáty európske s Európskou komisiou ako vládou a s dvoma komorami – Európskym parlamentom a Senátom vytvoreným z predstaviteľov členských štátov.“ Pri uvedenej konštrukcii by sa Slovenská republika na riadení Spojených štátov európskych (USE) podieľala len trinástim hlasmi v okolo 751-člennom Európskom parlamente a jedným hlasom v 28-člennom Senáte. Ostali by jej kompetencie tak na úrovni nášho súčasného samosprávneho kraja. Pre malý slovenský národ by takto zmenené usporiadanie znamenalo výraznú stratu svojprávosti, aj slobody. A to asi nechceme.

• **Rozhodnutie britských voličov v ľudovom hlasovaní 23. júna 2016 prinieslo odchod Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska z Európskej únie 1. februára 2020. Nie je podľa vás nedávno prijatá obchodná dohoda akýmsi spúšťačom ďalších odstredivých tendencií od niektorých členských štátov?**

Občania Spojeného kráľovstva odmietli tolerovať pokračujúci trend koncentrovania moci v Bruseli a uprednostnili politickú a ekonomickú suverenitu pred nekonečnými nariadeniami a reguláciami jeho úradov. Ukázali teda ostatným národom možnú cestu za slobodou a bude len na správaní európskych byrokratov, či sa raz aj iné štáty nerozhodnú rovnako.

• **Myslíte si, že neustále posilňovanie politického rozmeru Európskej únie spôsobuje nárast odstredivých tendencií zo strany niektorých politických frakcií a členských štátov?**

Politické frakcie aj členské štáty prirodzene reagujú na iniciatívy a návrhy Európskej komisii či Európskeho parlamentu podľa svojich politických názorov, programov a predstáv. Každé necitlivé, nevydarené či chybné rozhodnutie európskych inštitúcií opravnene vytvára priestor na kritiku a nedôveru v bruselskú administratívu. A nie všetky vlády členských štátov sú stotožnené s tým, aby sa stali bezmocným nástrojom presadzovania záujmov a vízií troch-štyroch najväčších štátov EÚ.

• **Od roka 2008 sme boli svedkami niekoľkých krízových situácií. Ako efektívne riešenie vzniknutých problémov považovali prezidenti a predsedovia vlád členských štátov Únie prehĺbenie európskej integrácie vo vybraných oblastiach (banková únia, energetická únia, fiškálny pakt...)? Nie sú podľa vás práve krízové javy istou zámkou na postupné oslabovanie suverenity národných štátov?**

Ano, spravidla sú. Je to všeobecne známa taktika európskych federalistov, ktorí sa cez kooperujúci tandem Európska komisii plus Európsky parlament pri každej krízovej situácii pokúšajú vytvoriť nový európsky koordináčny (či riadiaci) mechanizmus a niekedy aj úrad, prostredníctvom ktorého by mohli vstupovať do vnútorného prostredia členských štátov a preberať manažovanie ich reakcií na vzniknuté problémy. Následne tieto mocensko-kompetenčné presuny často však prinášajú len zbytočné skomplikovanie vzťahov medzi štátmi a Úniou.

• **Následkom aktuálnej koronakrízy sa na pôde Európskej rady 21. júla 2020 schválil tzv. Fond obnovy. Vzhľadom na to, že jeho čerpanie je podmienené zásadou právneho štátu a z plánovaných päťsto miliárd eur bude dvesto-päťdesiat miliárd vyplácaných formou pôžičiek, nestrácajú podľa vás členské štáty týmto spôsobom ďalšiu časť svojej suverenity?**

Maďarská a poľská vláda hneď poukázali na nemiernosť spájania významného európskeho hospodárskeho projektu s nejasnými dodatočnými politickými podmienkami, nastoľovanými nad rámec základných zmlúv o EÚ. Až časom uvidíme, či kompromis prijatý v závere rokovania o viacročnom finančnom rámci EÚ na roky 2021 – 2027 umožní ochrániť politické práva a suverenitu členských štátov pred pokusmi o ich vydieranie či politické lynčovanie za neochotu podriaďiť sa rozličným želaniam väčšiny.

• **Môže česko-slovenská skúsenosť byť uplatniteľná a riešiteľná pri integračno-dezintegračných tendenciách v súčasnej Európskej únii?**

Pre integračné procesy už má EÚ vytvorené a odskúšané vlastné štandardné postupy. Vzorom a precedensom pre individuálne dezintegračné procesy sa pravdepodobne stane odchod Spojeného kráľovstva z EÚ. Zaoberať sa aj možnosťou koordinovaného, riadeného rozpadu (rozdelenia) Európskej únie ako celku by malo byť v prezieravej spoločnosti absolútne legitímou politickou otázkou. Česko-slovenská skúsenosť by sa potom mohla stať takým zjednodušeným pekným vzorom pre civilizovaný rozchod Európskeho spoločenstva.

• **Je Európska únia pripravená na vznik nových štátov na európskom kontinente?**

Ťažko povedať. Európska únia zoberala na seba spoluzodpovednosť za protiprávne odtrhnutie Kosova od Srbska (keď dlhé roky vykonávala úlohu protektora kosovského, od Srbska odtrhnutého územia) a dnes stále hľadá cestu, ako legitimizovať jeho štátnosť a integrovať ho do svojho spoločenstva. Na druhej strane sa požiadavkám Kataláncov na emancipáciu Únia opakovane obrátila chrbtom. O schopnosti EÚ tolerovať evolúciu v zmenách štruktúry štátov sa možno dozvieme viac, ak sa napríklad Škóti skutočne rozhodnú osamostatniť od Spojeného kráľovstva.

• **Akú budúcnosť Európskej únie vidíte v strednodobom a dlhodobom horizonte?**

Priznám sa, nie ako veľmi optimistickú. Problémy sa zatiaľ iba hromadia a všetky inštitúcie odsúvajú ich riešenie na neskôr. Práve povinnosť splatiť záväzky za úvery dočasného nástroja obnovy vo výške 750 miliárd eur (Next Generation EU) z uplynulého roka môže vyvolať situáciu, ktorá definitívne rozhodne o budúcnosti politického experimentu pod názvom Európska únia.

Aj z malej krajiny sa dá dostať do veľkého sveta a zapísať sa do histórie

Láska v malebnej Banskej Štiavnici

Text a foto: Igor VÁLEK

Banické mesto na terasách Štiavnických vrchov, ktorého podzemné „hnutie“ je doložené už v roku 1075 na Glanzenbergu, je klenotom Slovenska. Ba celého sveta, veď je od roka 1993 zapísané na Zozname svetového kultúrneho dedičstva UNESCO.

Morový stĺp Svätej Trojice na rovnomennom námestí nemá na Slovensku obdobu a je cieľom každej turistickej družiny, ktorá zavíta do Banskej Štiavnice rovnako, ako dom, v ktorom žila Sládkovičova nenaplnená láska Marina Pischlová, alebo rodný dom slávneho fotografa Dežova Hoffmanna, ktorého meno je spojené s dokumentovaním hviezdneho vzostupu skupiny Beatles.

„Všetko, čo potrebujete, je láska...“ spievajú v jednej slávnej piesni slávni The Beatles. Prečo reportáž o slovenskej Banskej Štiavnici začínam takto? Je tu totiž mimoriadne silná súvislosť. Stačí vystúpiť hore Námestím Svätej Trojice a v závere kopca sa ocitnete pred nevelkým, pekne upraveným domčekom. Rodným domom Deža Hoffmanna, zároveň múzeom. Muža, ktorý sa preslávil ako fotograf spomínanej skupiny. Mal mimoriadne bohatý život („mapoval“ napríklad s Hemingwayom vojnu v Španielsku), no toto bol jeho vrchol.

■ ROZHODLA NÁHODA

Náhoda chcela, že prvé fotenie dohodol s manažérom skupiny, ktorý chcel, aby ich fotil pri podpise zmluvy. Hoffmann však chcel fotky, z ktorých bude zrejmé, že fotografuje mladencov z Liverpoolu. Spojenectvo navždy bolo spečatené, lebo aj „Chrobáci“, čiže Beatles, to tiež chceli. Tak prvé fotografie vznikli v dome Paula McCartneyho – pri varení čaju. Potom Dežovi napadlo skákanie a chlapci sa zhodli, že ideálny

bude Seftonský park. Je to určite ich najslávnejšia fotografia, každý z nich je v pohybe, akoby lietali.

„Chrobáci“ rozťahli krídla a ich fotograf tiež. V nasledujúcich rokoch Dežo nechýbal ani pri jednej významnej udalosti skupiny. Na rodné Slovensko však nezabudol. V druhej polovici šesťdesiatych rokov spolupracoval s Bratislavskou lýrou a „delegoval“ na ňu mnoho hudobných hviezd na vrchole slávy. The Shadows, The Beach Boys, Cliff Richard, Sandie Shaw... Dežo akoby rozťahol železnú oponu a rozdal vstupenky na koncerty. Zomrel 26. marca 1982 v Londýne a pohreb zaplatil – vtedy už sir – Paul McCartney. Príbeh s veľkým „P“ a zároveň inšpirácia. Ako hovoria nadšenci z OZ Rodný dom Deža Hoffmanna: „Svetoznámy fotograf zanechal inšpirujúci odkaz, ktorý si overil vlastným životom. Aj z našej malej krajiny sa dá s vierou v to, čo nám bolo dané, dostať do veľkého sveta a zapísať sa do histórie. Naše združenie má za cieľ tento odkaz ďalej šíriť a rozvíjať. Zaklopte v krásnej Banskej Štiavnici

na dvere „Dežovho domu“, radi vám ich otvoríme.“

To, že sa v meste tradícia mohla opierať o korene, potvrdzuje aj fakt, že mestská pečať z roka 1275 je prvou dárou svojho druhu na celom kontinente.

■ BANICKÁ AKADEMIA

Ďalšie prvenstvo súvisí s inštitucionalizovaným vzdelávaním, keď sa tu v roku 1735 Mária Terézia rozhodla podporiť založenie prvej vysokej školy technického zamerania na svete. Ešte v polovici 19. storočia bola Banská Štiavnica druhým najväčším mestom na Slovensku. Dnes je to, pravdaže, iné... „Nevstúpiš dvakrát do tej istej rieky!“ je aplikovateľné na návštevu akéhokoľvek miesta po prvý raz. Kto po prvý raz navštívi Banskú Štiavnicu autobusom, vystúpi v novej časti mesta. Očakávajú historické architektonické skvosty ohromene sa pozerá na panelákovú zástavbu z čias socialistického realizmu. Nie si je zrazu istý miestom svojho výskytu a až odpoveď okoloidúcich ho

upokojí: „Do historického centra? Stále rovno po hlavnej a potom doprava.“ Návštevník môže pokračovať tam, kde do striebronosnej žily vyrástlo mesto. Šťastie, že sa – podľa povesti – pred stáročiami na Glanzenberg vybral pastier kôz a objavil jeden z najbohatších rudných revírov vtedajšej Európy. Nečudo, že v najstarších listinách sa Štiavnica nazývala Bana a kraj okolo Terra banensium – Zem baníkov. Všetko tu malo spojitost s baníctvom. Mesto aj hory okolo sú podnes prevrátené chodbami. Zem baníkov drží aj niekoľko prvenstiev. Vznikol tu aj jeden z najdomyseľnejších vodoenergetických systémov Európy – tajchy (dnes miesto aktívneho odpočinku najmä v lete). Mesto do najväčšej sily rozkvitlo v druhej polovici 18. storočia a stalo sa strediskom konštruovania najpokročilejšej banskej techniky. Návraty k spomínanému baníckemu domicilu ponúka aj dnes. Najnavštevovanejšou baňou je Banské múzeum v prírode, ktoré nájdete asi jeden a pol kilometra od centra. Prezradíme, že najpôsobivejším architektonickým exponátom je drevená ťažná veža Zofia. Stôlna Glanzenberg „živa“ priamo v meste, ferali tam dokonca cisárske veličenstvá. O histórii baníctva sa dozviete najviac v expozícii Baníctvo na Slovensku v Kammerhofe, bývalom dome komorského grófa. Kratučká štôlna Michal sa „ponúka“ na Námestí Svätej Trojice.

■ SKUTOČNÝ SKVOST

Toto námestie medzi Starým mestom a Starým zámkom je skutočným skvostom. Stále do kopca popri neskorogotickom Kostole sv. Kataríny Alexandrijskej, ktorému sa hovorí aj Slovenský, až k monumentu, za ktorý vďačíme sochárovi Stanettimu. Každý obdivuje spojenie mohutnosti s eleganciou, teda morový stĺp Svätej Trojice. Z výšky podstavca sa pozerajú siedmi svätci, ochrancovia pred čiernou chorobou. Aj patróni mužov, ktorí v lopotnej práci hľadali pod zemou to, čo prinášalo slávu a bohatstvo iným. A pritom neraz stratili svoj jediný majetok – život. Vždy, keď zastanem pod týmto dielom, verím, že všetky príbehy si „sedmička“ na morovom stĺpe pamätá. Pripomínajú aj súčasníkov, že každý má opakovanú šancu niečo urobiť, dokázať a odkázať ďalším. Latinské „Dum spiro, spero!“ môžeme voľne preložiť „Kým dýchaš, ešte máš šancu!“ Je to už druhé silné posolstvo z Banskej Štiavnice, no prejdeme aj k tretiemu...

Ako to už zvykne v podobných prípadoch bývať, technický pokrok sa prejavil aj v rozvoji vzdelanosti a kultúry. Žili a pôsobili tu významní sochári, sta-

viteľa, maliari i spisovatelia, a je to tak podnes. Život spojený s kultúrou pod Glanzenbergom stále zdravo pulzuje. Dôkazom je aj fakt, že Banská Štiavnica bola vôbec prvým slovenským Mestom kultúry v roku 2019, keď kompetentní rozhodovali o tomto potrebnom projekte. Mnohé z vtedy rozbehnutých kultúrno-spoločenských aktivít pretrvávajú, udomácnili sa a rozvíjajú sa ďalej. Na prospech domácich aj návštevníkov zo Slovenska aj zo zahraničia. Pristavíme sa pri jednom výnimočnom a viac ako symbolicky uzavrieme kruh našej návštevy. V Banskej Štiavnici na vlnách lásky. Pamätáte – všetko, čo potrebujete, je láska?!

■ VERŠOVANÝ REKORD

„Sú dve fajty ľudí. Tí, ktorí v Štiavnici doposiaľ neboli, a takí, ktorí sa do nej zaľúbili. Tak ako ja do teba, Marina.“ Napísal náš veľký básnik Andrej Sládkovič svojej veľkej láske v liste v roku 1845. Kto pozná tento príbeh, vie, že to bola nešťastná láska, nenaplnený vzťah, lebo dievčina bola prinútená vydať sa za iného. Vďaka nešťastnému citu však básnik napísal nádhernú ľúbostnú básnickú skladbu a pomenoval ju, pravdaže, Marina. Zo srdca a umu na papier „vyliat“ najdlhšiu ľúbostnú báseň na svete! Má 291 strof a 2900 veršov. Doteraz vyšla v 46 vydaniach v 8 jazykoch (slovenčina, maďarčina, nemčina, francúzština, poľština, srbochorvátčina, angličtina a exotický hindi).

Od roka 2017 je zapísaná ako oficiálny svetový rekord vo World Record Academy, najväčšej organizácii na certifikáciu takýchto rekordov. Zároveň stála pri zrode parádne zrealizovanej myšlienky. Ide o to, že keď sa od už spomínaného Trojičného námestia dáte smerom nadol, nemôžete minúť Dom Mariny. Ten, v ktorom Marina Pischlová, Sládkovičova láska, prežila väčšinu života. Dnes je premenený na zážitkový dom o onej básni. Nájdete v ňom horovacie obrazy, láskomer, slávnych ľudí v hracom príbehu, Nebo lásky, ale aj jedinú dokonalú kópiu rukopisu básne. No a atrakciu najväčšiu – Banku lásky, do ktorej ľudia ukladajú dôkazy svojho citu. Každému písmenku, znaku a medzere básne je priradená jedna schránka a na nej je kúsok originálneho Sládkovičovho rukopisu z roka 1846. Skrátka – slovenské múzeum nominované na Európske múzeum roka 2021. Výsledky tejto súťaže ešte nepoznáme. Čo však z istotou poznáme, je neodškriepiteľný fakt, že kto navštívi Banskú Štiavnicu, neľutuje. Veď všetko, čo potrebujeme, je láska...

Nevlastní ho podbrezovský železiarsky šéf, ale slúži verejnosti

Lupčiansky hrad veru sa oplatí navštíviť

Text a foto: Jozef SLIACKY

Hrad Slovenská Lupča sa spomína prvýkrát v roku 1250. Bol strážcom významnej cesty, ktorá viedla z údolia Hrona cez chrbát Nízkych Tatier do údolia Váhu. Až o päť rokov neskôr sa prvýkrát spomína dnešné centrum regiónu Banská Bystrica, pričom v listine Bela IV. z roka 1255 sa uvádza, že vzťahujúce sa banské sídlo, v ktorom sa usadili nemeckí kolonisti, sa nachádza „prope Lipcham“ – pri Lupči...

Hrad bol majetkom kráľa, resp. v 15. a 16. storočí súčasťou vdovského zaopatrenia uhorských kráľovien. Vrchol brala však veľmi rýchlo nestačil a hrad sa rozrastal podľa potreby feudálneho pána a svojej obrannej funkcie. Renesančná prestavba sa spája s rodinou Rubigallovcov a Tribelcov. Od roka 1670 hrad spravovali kapitáni, ktorých vymenovávala kráľovská komora. Ďalšie úpravy koncom 19. storočia súviseli s adaptovaním hradu na sirotinec.

■ STAVEBNÉ ÚPRAVY

Finančne ho podporovala Gizela Habsburská, dcéra cisára Františka Jozefa I. a populárnej Sissi, hoci ona sama na hrad nikdy nezavítala. Jej zásluhy pripomína na hrade portrét, dielo banskobystričského maliara Dominika Skutecského. V roku 2002 sa Lupčiansky

Dve desaťročia renovácie a obnovy priniesli Lupčianskemu hradu vďaka vedeniu Podbrezovských železniari novú poslanie a pritažlivý vzhľad.

hrad dostal do majetku Železniari Podbrezová, a. s. Na základe informácií tzv. mienkotvorných médií sa v ľuďoch zakorenila mienka, že

ide o „panské sídlo“ šéfa železniari Vladimíra Sotáka. Určite zo svojho postu urobil veľa pre obnovu hradu, ale nie je to jeho hrad, keďže slúži

verejnosti. Bez podpory železniari, ako i Ministerstva kultúry SR alebo Slovenského plynárenského priemyslu by však hradné múry boli vydané napospas neľútostnému zubu času.

Samozrejme, dejiny Lupčianskeho hradu sú podstatne pestrejšie, ako sme sa v skratke zmienili. Viac sa dozviete, ak sa na hrade zastavíte. V júli a auguste je prístupný so sprievodcom (okrem pondelka) od 10. hodiny do 15.30 hodiny. V iných mesiacoch sa treba ohlásiť mailom alebo telefonicky. Kontakty nájdete na www.hradlupca.sk. Romantické prostredie hradu láka i na organizovanie spoločenských podujatí a sobášnych obradov. Pri návšteve hradu sa môžete oboznámiť aj s dielom akad. sochára Jána Kulicha. Jeho sochu kráľa Svätopluka nenájdeme iba na Bratislavskom

hrade, ale aj na dolnom nádvorí hradu Slovenská Lupča.

Ale zrejme najväčšiu pozornosť hneď pri vstupe do hradu vzbudzuje asi 750-ročná lípa veľkolista (Tilia platyphyllos). Predpokladá sa, že ju zasadili už v roku 1271 a meno dostala po povestiam opradenom kráľovi Matejovi Korvínovi, ktorý vraj rád sedával v jej tieni. Dnes má výšku okolo dvadsiatosem metrov a obvod kmeňa okolo 770 centimetrov. Nielen vek, ale i úder blesku sa podpísali na jej zdraví. Odborníci – arboristi či dendrológovia – preskúmali jej zdravotný stav, nasadili terapiu a pre istotu jej kmeň zovreli do kovových obručí.

■ TURISTICKÉ LÁKADLÁ

Pri návšteve hradu vás sprievodkyne upozornia na ďalšie nevšedné zaujímavosti. Patrí k nim napríklad šesťdesiatdva metrov hlboká studňa, ktorou sa v prípade nebezpečenstva dalo dostať do únikovej chodby. Prejdeme sa aj spálňou Márie Séciovej, milenky a napokon i manželky palatína Františka Vešelého, ktorý pobýval na Lupčianskom hrade.

Pri prehliadke hradu Slovenská Lupča sa môžeme presvedčiť, že za necelé dve desaťročia sa tu urobil kus roboty na záchranu tohto stredovekého objektu a na vlastné oči vidíme, že sa v renovačných prácach usilovne pokračuje.

Prechody cez Karpaty sa do vojenských špeciálok zakreslili krvou tisícok padlých Údolie smrti nechce strašiť, ale priťahovať

Text a foto: Marián ŠIMKULIČ

Združenie mikroregiónu Údolie smrti vzniklo 5. januára 2005 ako záujmové združenie právnických osôb, konkrétne deviatich obcí – Kapišová, Dobroslava, Vyšná a Nižná Pisaná, Kružľová, Svidnička, Vápeník, Dlháň a Havranec. Jeho členovia si kladú za cieľ zachovávať históriu bojov karpatsko-duklianskej operácie z konca druhej svetovej vojny a pomôcť turisticky zatriť tento región. Sídлом združenia je Obecný úrad Kružľová a jeho štatútom starosta spomínanej obce Adrián Gužo.

Na južných svahoch Nízkych Beskýd v susedstve poľskej hranice nachádza sa územie, pre ktoré je príznačná historická úloha pri oslobodzovaní Slovenska počas druhej svetovej vojny. Práve ťažkým bojom z konca roka 1944 vďačí za svoj názov Údolie smrti.

■ NA POMOC POVSTANIU

Karpatsko-duklianska operácia, ktorou sa sovietske vrchné velenie rozhodlo pomôcť Slovenskému národnému povstaniu, prebiehala počas dlhých troch mesiacov krutých bojov o prechod cez Karpaty. Sovietska armáda tu stratila osemdesiatštyritisíc vojakov. Prvý československý armádny zbor zaznamenal stratu vyše šesťtisíc vojakov, nemecké straty boli vyše päťdesiatštyritisíc vojakov. Čo do rozsahu, nasadenia a strat je karpatsko-duklianska operácia najväčšou v našich národných dejinách. Dukla, mesto Svidník a Údolie smrti sa stali symbolmi obetí druhej svetovej vojny.

Starosta obce Kružľová a predseda združenia Údolie smrti Adrián Gužo zdôrazňoval, aké je nevyhnutné nezabúdať na históriu a pripomínať si ju. Zvlášť, ak práve existencia tankov a ďalšej vojnovnej techniky sú pre súčasníkov jedným z najpresvedčivejších dôvodov návštevy obcí, kde sa odohrávali neútočné boje druhej svetovej vojny. Starosta si premietal rozprávanie svojej dnes už osemdesiatštyriročnej babky, ktorá mu od útleho detstva približovala udalosti vojny, ako ich zažívali miestni občania. Ved práve v chotári obcí, ktoré sú dnes členmi združenia, padlo jedenásťtisíc vojakov. A ďalší, aj civilni, zahynuli po vojne, keď trebárs pomáhali odrezáť obeseného sovietskeho vojaka v lese, pričom to bola pasca a miesto bolo zamínované. Keď po rokoch od skončenia vojny voda obnažila mŕtveho nemeckého vojaka, ktorému zo zeme trčali vojenské čižmy, postupne a opatrne ho vykopal. Pod hlavou mal uložený granát. Nehovoriac o tom, koľko zbraní a munície nachádzali miestni pri zbieraní húb či lesných plodov. Nechýbali pritom aj nešťastné udalosti, keď hubár či zberač čučoriedok šliapol na mínu... V tunajších lesoch je dodnes stále veľa munície, takže najbezpečnejšie je prechádzať po vyznačených chodníkoch. Aj takých, ktoré sú súčasťou upravených plôch Údolía smrti.

■ Z FRONTOVÝCH ZÁPISKOV

Boje na Dukle pokračovali aj koncom septembra 1944, tri týždne od začiatku operácie. Po urputných bojoch sa vojská 38. Červenej armády a 1. Československého armádneho zboru priblížili k samotnému Duklianskemu priesmyku. Prvý pokus o čelný prelom nemeckej obrany sa začal 30. septembra. Nepriateľ odrazil útok československých jednotiek. Ani úsilie nášho zboru preniknúť bližšie k československým hraniciam neďaleko Barvinka nebolo korunované úspechom. Československé štátne hranice prekročila 241. strelecká divízia 1. októbra, o tri dni neskôr 242. tanková brigáda oslobodila obce Vyšná Pisaná a Havranec. Naše jednotky prvýkrát prekročili hranice pri Krajnej Porúbke 2. októbra, presun sa pre celkovú vyčeranosť vojakov skončil 5. októbra vo večerných hodinách. Vojská 38. armády prenikli do

Starosta Kružľovej a predseda združenia Údolie smrti Adrián Gužo pred rovnomeným vertikálnym nápisom, ktorý si vyslúžil celoslovenský rekord.

Výrečnou, aj keď nemou symbolikou Údolía smrti je tento „pamätník“ dvoch do seba zakliesnených tankov - ruského T34 a nemeckého Tigra, ktoré vypovedajú o krutosti bojov pri Nižnej Pisanej.

Sýkorky si v hlavni tanku umiestneného v Nižnej Pisanej postavili hniezdo, kde kŕmili svoje mladé.

Aj dva z ôsmich sovietskych tankov v katastri obce Kružľová sú umiestnené v smere útoku na nepriateľa.

hĺbky piatich až desiatich kilometrov, no nepriateľská obrana v Karpatoch nebola stále zdaná. Ani ďalším útokom sa do 17. októbra nepodarilo prelomiť nepriateľskú obranu pri Nižnom Komárniku. Dvadsaťdruhá piata októbra po delostreleckej príprave sa začal útok 305. streleckej divízie a 12. gardovej tankovej brigády v Údolí smrti. Sovietske tanky začali boj zblízka, často narážajúc na nepriateľské. Za podpory delostrelectva, tankov a lietadiel postúpili sovietske vojská severovýchodne od obce Kružľová. O deň neskôr sa vojská 1. Československého armádneho zboru zmocnili hory Javirja. Ani tieto útoky však neprišli prelomenie nemeckej obrany.

■ TANKY V KATASTRI

Predseda združenia Údolie smrti Adrián Gužo sa rozhovoril o uskutočnených projektoch. Osem sovietskych

tankov, ktoré sú v katastri obce Kružľová, je umiestnených v smere útoku na nemecké tanky. Ako to vyzeralo v bezprostrednom boji, napovedá stret ruského a nemeckého tanku, inštalovaných na pamätníku pred obcou Kapišová tak, ako zostali navzájom zakliesnené v boji. Sovietsky tank T-34 bol zaradený do výroby v roku 1940. Mal silný pancier sklonený pod uhlom, čo mu zaisťovalo ochranu pred strelnými nepriateľskými protitankovými zbraňami. Od roka 1943 sa do výroby dostal výkonnejší variant tanku s 85-milimetrovým kanónom, označovaný ako T-34/85. Všetky tanky, ktoré má združenie k dispozícii, dostali do prenájmu od Vojenského historického ústavu. A keďže aj tie podliehajú zubu času, občas potrebujú nátery a opravy, na čo združenie využíva možnosti projektov a spon-

zorských príspevkov.

V neďalekom močarisku našli sedem betónových „ježkov“, ktoré slúžili ako prekážka proti pohybu tankov pri bojoch v roku 1944. V spolupráci s miestnymi podnikateľmi sa ich podarilo vyrobiť dvadsaťjeden. Údolie smrti sa stalo známym aj vďaka veľkému vertikálnemu nápisu s rozmermi 998 krát 290 centimetrov, ktorý je osadený na kopci tak, aby bol viditeľný už zďaleka. V jeho blízkosti je umiestnená tabuľa potvrdzujúca certifikát slovenského rekordu z 11. apríla 2019. Nápis vznikol v rámci mikroprojektu Údolie smrti – zem vojnových hrdinov, financovaného z Európskeho fondu regionálneho rozvoja Program Interreg V-A Poľsko – Slovensko 2014 – 2020. Týmto nápisom si jeho realizátori uctili pamiatku všetkých padlých vojakov a pripomenuli si ťažké straty

a urputné boje počas druhej svetovej vojny.

■ VSTALI Z POPOLA

Keď v súčasnosti prechádzate jednotlivými obcami združenia Údolie smrti, vítajú vás moderné domy, upravené záhrady či potoky s čistou vodou, kde sa darí rakať. Len tanky, pamätné tabule či pomníky pripomínajú udalosti z roka 1944. Obec Dobroslava bola sedem týždňov vo frontovom pásme a utrpela veľké škody. V rokoch 1947 – 1949 ju znovu vystavali. V obci Dlháň stojí pamätník padlým sovietskym letcom. V lokalite Filipovský vrch obce Havranec sa nachádza vojenský pamätník. V októbri 1944 sa pri obci Kapišová odohrala najväčšia tanková bitka karpatsko-duklianskej operácie. Počas bojov bola obec úplne zničená, po oslobodení znovu postavená. Podobný osud postihol aj obec Kružľová. Pamätník pred obcou Kapišová tvorí dvojica sovietskeho a nemeckého tanku predstavujúca bezprostredné bojové postavenie. V obci je tiež pomník trom československým vojakom a dvojica sovietskych tankov s hrobom červenoarmejca. Na východnej strane obce Kružľová je rozmiestnených osem tankov v bojovom postavení. Súčasťou tankovej bitky bola aj obec Nižná Pisaná. Pri gréckokatolíckej cirkvi sú umiestnené dva sovietske tanky T-34, pomník a húnica. O tom, ako sa dajú zbrane využívať v mierových časoch, nás presvedčil pár sýkoriek, ktoré si v hlavni tanku urobili hniezdo a v čase našej návštevy kŕmili početné vtáčie potomstvo. Na pomníku sme našli nápis o tom, že 25. októbra 1944 po delostreleckej príprave sa začali ťažké tankové boje o Nižnú Pisanú...

„V bojoch o dedinu bolo zničených päť nepriateľských tankov, dve útočné delá a minometná batéria. Straty utrpela aj 12. tanková brigáda. Legendárny útok Údolím smrti zvidla pechota 305. divízie.“ Aj v obci Svidnička je umiestnený sovietsky tank. Obnovený sa po vojne dočkala aj obec Vápeník, kde tiež dnes stojí tank. Vyšná Pisaná bola vo vojne zničená a po nej obnovená. V obci je pomník padlých v druhej svetovej vojne a na severnom okraji obce samostatne stojí sovietsky tank. Všetky spomínané obce združenia sú Miestom pamätným karpatsko-duklianskej operácie.

■ OČAKÁVAJÚ TURISTOV

„Napriek všetkému, čo sme urobili, nespoplatňujeme naše služby,“ uviedol predseda združenia Adrián Gužo. „A pritom len v minulom roku navštívilo Údolie smrti okolo päťnásťtisíc ľudí,“ dodal. Popri realizovaných projektoch má združenie aj smelé plány. Ešte v tomto roku pred letnou turistickou sezónou chcú upraviť parkovisko pri stanovišti v katastri Kružľová, ktoré chcú vyasfaltovať a už v júli sprístupniť pojazdnú predajňu, kde by si mohli návštevníci kúpiť občerstvenie a suveníry. Pri spomínanom vertikálnom označení, ktoré získalo celoslovenský punc rekordu, by mala vyrásť vyhlídková veža v tvare náboja s výškou 13,5 metra, ktorá bude iste lákadlom pre širokú verejnosť.

„Je to veľký medzinárodný projekt, takže ešte uvidíme, ako sa nám ho podarí uskutočniť,“ zdôrazňuje predseda združenia a v mobile ukazuje vizuálny podobu vyhlídkovej veže. Sám sa tiež chce zúčastniť na pochode Cesta SNP. Keďže je plánovaný na dvadsaťsedem až tridsať dní, čo si pri svojej funkcii starosta a predsedu združenia nemôže dovoliť, zvolí kompromis a rozdelí si trasy na kratšie, optimálne jednodňové etapy, po skončení ktorých by sa vrátil do Kružľovej. Vďaka spomínaným atrakciám očakávajú tohto roku v Údolí smrti výrazný nárast turistov.

Akademik Karol ROSENBAUM bol vo svojom odbore mimoriadny zjav Matica mu bola srdcovou záležitosťou

Štefan SAMSON – Foto: Wikipédia

Tohto roku začiatkom februára uplynulo sto jeden rok od narodenia popredného slovenského literárneho vedca, literárneho historika a spisovateľa Karola ROSENBAUMA. Narodil sa v Lednických Rovniach 7. februára 1920. V tomto roku uplynie aj dvadsať rokov od jeho úmrtia. Zomrel 5. marca 2001 v Stupave. Svojou prácou a jej výsledkami v odbore, na ktorý sa špecializoval – v literatúre, ale aj pre angažovanosť v slovenskej kultúre a v jej spoločenských inštitúciách a organizáciách si plne zaslúžil, aby sa pripominal jeho prínos. Starší v prívale každodenných starostí na neho už zabúdajú a mladšia generácia ho ani nepozná, keďže súčasné vzdelávanie je také, aké je. A, veru, mali by ho poznať. Veď akademik Karol Rosenbaum bol plodný literát, vedec, ktorý v odbore slovenskej literatúry je nezabudnuteľný – a taký by mal ostať. Výsledky jeho práce by mali poznať aj žiaci a študenti a učiť sa o nich...

Slovenčinu a nemčinu študoval na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Vysokoškolské štúdium ukončil v roku 1944. Prvé jeho zamestnanie bolo stredoškolský učiteľ na Obchodnej akadémii v Trenčíne a v Martine. V rokoch 1947 – 1951 pracoval v Literárnohistorickom ústave Matice slovenskej v Martine. Od roka 1951 sa zamestnal v Ústave slovenskej literatúry SAV v Bratislave. Keď v roku 1973 vznikol v SAV novozriadený Literárnovedný ústav, stal sa jeho riaditeľom a pracoval v ňom až do odchodu do dôchodku v roku 1989.

Jeho odborná príprava a vedecký rast i spoločenská angažovanosť ho priam predurčovali na funkcie a redaktorskú prácu, ktoré vykonával v literárnej aj spisovateľskej societe. Prednášal a vychovával mladých adeptov literatúry i na vysokých školách v Bratislave a v Prahe. V roku 1973 získal vedeckú hodnosť doktora vied. V roku 1987 sa stal akademikom – riadnym členom Slovenskej akadémie vied v Bratislave.

■ ODBORNÝ RAST

Necítim sa povolany hodnotiť jeho literárnu prácu. Na to sú znalci. Chceme napísať, ako som ho poznal a ako si spomínam na jeho pôsobenie v Matici slovenskej. Aj tak moje riadky sotva postihnú celú šírku jeho matičnej angažovanosti. Moje spomienky

V Malom Šariši, malebnej obci pri Prešove, si tamjší matičiari pripomenuli tri jubileá – 210., 200. a 100. výročie štúrovcov M. M. Hodžu a J. V. Matúšku a politika A. Dubčeka. Bolo horúce nedeľné popoludnie 11. júla 2001 aj napriek tomu medzi miestnych matičiarov zavítali členka DV MS Mária Murdziková, predsedníčka MO MS Irena Vereščáková, predseda MO MS v Prešove Pavol Kleban a za SNS Eva Harsagyová. Všetkých srdečne privítala hosťujúca šéfa MO MS Anna Janigová.

Akademik Karol ROSENBAUM bol v neľahkých normalizačných rokoch podpredsedom Matice slovenskej a pôsobil v nej ako výrazná organizátorská a stmelujúca osobnosť.

spadajú do rokov 1973 až 1990, do obdobia, ktorému sa u nás hovorí „obdobie normalizácie“. Stretávali sme sa na pôde Výboru a Predsedníctva Matice slovenskej v Martine. Matičným predsedom bol v tom čase národný umelec Vladimír Mináč. Karol Rosen-

baum bol prvý podpredseda MS a ja druhý. Mal čosi po päťdesiatke, už bol významná a uznávaná literárna osobnosť, na vrchole tvorivých síl, prežíval obdobie úspechov...

V sedemčlennom Predsedníctve MS a v tridsaťčlennom Výbore MS boli, ako poväčšine vždy, významné osobnosti slovenského kultúrneho, literárneho, vedeckého a spoločenského života. Matiční funkcionári, pravda, sa menili a dopĺňali. V Pred-

PROFIL MATIČIARA

sedníctve MS boli popri predsedovi a dvoch podpredsedom správcu MS a ďalší traja členovia, zástupcovia spisovateľskej, knižničnej a vedeckej obce. Vo výbore boli také významné osobnosti ako zaslúžilý umelec Ladislav Ballek, tajomník Zväzu slovenských spisovateľov, národný umelec Albín Brunovský, výtvarný umelec, národný skladateľ, zaslúžilá umelkyňa Naďa Hejná, herečka, národná umelkyňa Maša Hafamová, poetka, národný umelec Mikuláš Huba, herec, národný umelec Július Lenko, básnik, akademik Ondrej Pavlík, pedagóg, národný umelec Andrej Plávka, spisovateľ, národný skladateľ, zaslúžilý umelc Ján Poničan, spisovateľ, národný umelec Ján Smrek, básnik, národný umelec Eugen Suchoň, hudobný skladateľ, a ďalší. Akademik Karol Rosenbaum ako prvý podpred-

sedu MS a zástupca predsedu bol, na rozdiel od tak trochu burácajúceho predsedu Mináča, dalo by sa povedať, akosi stmelujúcou dušou. „Karči“, lebo aj tak sme ho oslovovali, bol ten, čo „vyhládzal“ zavše zdvihnuté, ba aj búrlivé vlny matičných debát. Nevidel som ho na zasadnutiach predsedníctva alebo výbore rozčúleného, nahnevaného alebo zlostného. Bol veselšej povahy. Vyhrotenosť či rozdielnosť názorov na riešenie problému, ktorý vznikol na zasadnutí, sa usiloval riešiť v pokoji, s prehľadom a porozumením. Akoby mal v povahe dar uzmiernenia rozhevaných a na seba zazerajúcich ľudí. Aj pre tieto povahové vlastnosti sme ho mali v predsedníctve a vo výbore MS radi...

■ ČÍRY CHARAKTER

Osobne som si zvlášť cenil jeho úprimnosť v rozhovoroch o všeličom, čo život a matičné dianie prinášali, a priateľstvo, ktoré sme pocítovali rovnako. Imponoval mi jeho nepredstieraný životný optimizmus, ktorý si zachovával aj v neľahkej spoločenskej a politickej situácii v štáte. Myslí si, že v tom neľahkom období normalizácie bol pre Maticu veľmi užitočný a aj potrebný. Už jedno z jeho prvých zamestnaní po skončení vysokej školy v literárno-historickom odbore MS ho s ustanovizňou pevne spojilo. Bola pre neho srdcovou záležitosťou.

nov. Ich nohy, našťastie, ostali v suchu.

Anička Janigová pripomenula, že pandémia sa podpísala pod akési matičné ticho, mnohé akcie museli odrieknuť, ozeľieť, preložiť alebo sa presunuli len do virtuálneho sveta, kde chýba priamy ľudský kontakt. V mnohých obciach preto doslova rátili dni, keď sa uvoľnia opatrenia, aby mohli aspoň v menších skupinách opäť vyjsť na svetlo božie a oživiť miestnu kultúru.

Mária MURDZIKOVÁ

Slávnostná akadémia slov a zamyslení priblížila a sústredila pozornosť na spomínaných národov-

Šarišania si uctili osobnosti

cov na poli národnom. Tito horliví vlastenci sú aj pre terajších súčasníkov vzorom obety, oddanosti a pevnej viery, že v ťažkých dejinných rozhodnutiach zostali verní svojmu národu.

Predsedníčka Anička Janigová je dlhoročná oddaná matičiarka

i vedúca súboru Javorina, a preto akadémia nemohla byť bez šarišských ľudových pesničiek tejto žen-

skej skupiny. Dodali podujatiu punc regionálnej výnimočnosti. Pán Boh im za to zaplať.

Aj keď sa neskôr obcou prehľadala povodeň, matičiari si stihli medzi sebou uctiť kvetom a malým darčekom štyroch jubilujúcich čle-

lant. Po mnohých sťahovaniach zo služobných i z rodinných dôvodov sa usadil v Limbachu a obec ho prijala za svojho. Preto rozhodnutie o téme novej knihy pri príležitosti jeho životného jubilea bolo jednoznačné. Vzdať hold Limbachu – jeho histórii i súčasnému obyvateľom.

Promócia knihy pre pandemické opatrenia nebola v kostole tak, ako býva u Petra Korca zvykom, ale všetko ostatné prebiehalo podľa zaužívaných zvyklostí. Za účasti pani starostky Bc. Adriany Čechovičovej sa autori príspevkov stretli v peknom parku za obecným úradom a pri dodržaní všetkých povinných opatrení sa promócia knihy mohla začať. Knihu uviedli do života osobnosti, ktoré si Peter Korec vybral. Hokejová legenda Jozef Golonka a herec, politik Milan Kňažko spolu s pani starostkou ihličím posypali knihu a zaželali jej úspešnú cestu do života Limbašanov i všetkých, ktorí túto obec navštvia. Na promócií sa zúčastnili viaceré významné osobnosti nášho spoločenského a kultúrneho života, autori príspevkov a pozvaní hostia.

JUDr. Petrovi Korcovi zaželajme, aby ho zdravie nezradilo a aby aj naďalej bol mužom pevnej viery a nezlomnej vôle žiť a uchovávať v našom vedomí osobnosti slovenského národného života.

Filantrop a editor JUDr. Peter KOREC si dal knižný darček o Limbachu k jubileu

Mecenáš slovenskej knižnej pamäti

Text a foto: Dáša MACHALOVÁ

V týchto dňoch sa dožil krásneho životného jubilea sedemdesiatich rokov vzácny muž JUDr. Peter Korec. Priateľ mnohých z nás, zaniatený propagátor a mecenáš slovenskej knižnej pamäti. Aj keď sám s podloženým zdravím každý deň zápasi s nástrahou vážneho ochorenia, vždy ako odvážny bojovník povstane do nového dňa s pevnou vierou niečo po sebe zanechať. Ale niet sa čomu čudovať. Peter Korec je hlboko veriaci kresťan a bývalý špičkový športovec, takže sila ducha, a ako vidno i tela, je v ňom stále prítomná.

Každoročne pripraví a sponzoruje vydanie knihy, ktorá je venovaná slovenskej osobnosti. Spojí prispievateľov do jednej súzvučnej rodiny na tému, ktorá je každému z nás blízka. Z jeho podnetu vzišlo viacero pamätných publikácií venovaných trebárs Jeho Eminencii kardinálovi Jánovi

ČRTA

Chryzostomovi Korcovi, prof. Ivanovi Lalahovi, olympijskému víťazovi v boxe Jánovi Zacharovi a teraz pri životnom jubileu JUDr. Petra Korca vyšla kniha venovaná Limbachu.

Limbach, čarovná obec rozprestierajúca sa na úpätí Karpát, kde našiel svoj domov aj náš jubli-

Jubilujúci JUDr. Peter KOREC (druhý zľava) so starostkou Limbachu Adrianou ČECHOVIČOVOU a hosťami Jozefom GOLONKOU a Milanom KŇAŽKOM na uvedení knihy o obci, ktorú pripravil k svojej sedemdesiatke.

NA OKRAJ

Slovanský obzor – nové matičné periodikum vo virtuálnom priestore

Matica slovenská prichádza k čitateľom s novou elektronickou platformou časopisu venovaného svetu slovenských matic a inštitúcií a Slovákov žijúcich v zahraničí s príznačným názvom Slovanský obzor. Štvrtý kongres matic slovenských národov a inštitúcií, ktorý v roku 2019 Matica slovenská usporiadala v Martine, prijal závery, medzi ktorými bol i návrh na vydávanie elektronického informačného spravodajcu, ktorý by prepájal slovenský svet a informoval na webovej stránke <https://matica.sk/slovansky-obzor/> v troch jazykových mutáciách – anglickej, ruskej a slovenskej v aktuálne polročnej a neskôr trojmesačnej periodicite.

Slovanský obzor stmeluje horizonty slovenského sveta

Moderne graficky spracovaný vyše dvadsaťstranový spravodajca informuje čitateľa v siedmich rubrikách. Nosnou z nich je rubrika Prehľad zo slovenského sveta, ktorá v pilotnom čísle informuje o kongrese matic slovenských národov z rozličných pohľadov, o spomienkovom podujatí venovanom Adolfovi Dobrianskemu a o činnosti, výzvach a prekážkach Matice slovenskej v súčasnom dani. Prináša informácie z konferencie Matice moravskej a predstavuje činnosť Spolku Slovákov z Bulharska. V ďalšom obsahu nájdete informácie o tom, ako sa žije v Matici sliezskej, spoznáte dejiny Matice horno-lužickosrbskej aj štvrtstoročnú históriu Matice slovenskej v Záhrebe. Činnosť Matice slovenskej približuje jej predseda Aleš Gabrić. Pravidelnou rubrikou sú tiež Velikáni Sovaňstva, kde je v prvom čísle profil Štefana Moyses. Knižné novinky, ale i reprezentatívne a osvedčené periodiká matic predstavuje Knižnica slovenského sveta. Rubrika Obzor upriamuje pozornosť na novú trojväzkovú Slovanskú encyklopédiu z Ruska a nové matičné periodikum Národné spektrum. Mnohovrstevný obsah uzatvára rubrika Pripomíname si... o významných slovenských veľikánoch a adalostiach.

Zuzana PAVELCOVÁ

SLOVANSKÝ OBZOR

Informačný spravodajca Matice slovenskej pre Slovákov žijúcich v zahraničí

VÝSILA NOVA
TROJVÄZKOVÁ
SLOVANSKÁ ENCYKLOPÉDIA

ROZHOVOR S PREDSEDOM
MATICE SLOVENSKEJ
ALEŠOM GABRIĆOM

JAK SE ŽIJE MATICI SLIEZSKÉ
V 21. STOLETÍ

SNÁHY
O POSTUPNÉ UMLČANIE
MATICE

KONFERENCIA PAMĚT
ZEMĚ (Z ČINNOSTI
MATICE MORAVSKÉ)

SPOLK SLOVÁKOV
Z BULHARSKA

Najkrajšie knihy Slovenska sú aj z matičného vydavateľstva a z tlačiarne Neografia

Autori do nich vložili kus svojho srdca

Text a foto: Stanislav MUNTÁG

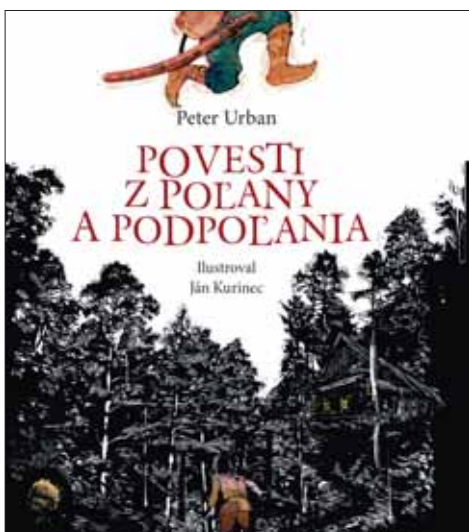
V štvrtok 15. júla sa v dvorane Ministerstva kultúry SR za prísnych hygienických opatrení odovzdávali ocenenia v súťaži Najkrajšie knihy Slovenska. Túto prestížnu národnú súťaž knižnej kvality s tradíciou od roka 1965 organizuje medzinárodný dom umenia BIBIANA v spolupráci s Ministerstvom kultúry SR a ďalšími partnermi.

Každoročne sa v súťaži udeľuje v rôznych kategóriách spolu dvom desiatkam kníh titul Najkrajšia kniha Slovenska. Desať z nich získava ešte špeciálne ceny. A vôbec to nie je po prvý raz, čo sa v konkurencii silných a bohatých vydavateľských domov presadilo aj Vydavateľstvo Maticy slovenskej.

■ DVA OCENENÉ TITULY

Titul Najkrajšia kniha Slovenska 2020 si tentoraz odniesli hneď dve matičné vydania: v kategórii krásnej literatúry pre dospelých zberka aforizmov a epigramov Františka Rojčka *Mám to na maličku* v originálnej grafickej úprave Petra Ďuríka a v kategórii detskej literatúry kniha Petra Urbana *Povesti z Poľany a Podpoľania* so štýlovými ilustráciami Jána Kurinca v grafickej úprave Igora Štrbika.

Súťaž potvrdila aj kvalitu práce matičnej tlačiarne NEOGRAFIA, ktorá získala Cenu Zväzu polygrafie na Slovensku za mimoriadne kvalitné polygrafické spracovanie knihy Ľubomíra Longauera: *Úžitková grafika na Slovensku po roku 1918*, 3. časť (Vydavateľstvo SLOVART).

Drobné literárne útvary F. Rojčka a kniha povestí P. Urbana s krstným listom z edičného matičného prostredia vo vynikajúcom knižnom spracovaní a skvelej typografickej a ilustrátorskej výbave získali ocenenie Najkrajšie knihy Slovenska za minulý rok.

■ ŠĽASTNÁ SPOLUPRÁCA

Na ocenenie reagoval riaditeľ Vydavateľstva SLOVART Juraj Heger slovami: „Pre naše vydavateľstvo je čťou vydávať v spolupráci so Slovenským centrom dizajnu a Vysokou školou výtvarných umení

sériu kníh prof. Ľubomíra Longauera o dejinách úžitkovej grafiky na Slovensku. S lekárnickou presnosťou v jednotlivých zväzkoch píše bez politických alebo národnostných predsudkov o tvorcoch, vďaka ktorým boli slovenské knihy, noviny,

plagáty, reklamy a iné tlačoviny graficky na svetovej úrovni. Jeho rozhladenosť a nestrannosť sú pre nás všetkých veľkou inšpiráciou. Verím a dúfam, že sa mu pri dobrom zdraví podarí sériu dotiahnuť až do jej plánovaného konca. Azda sa aj pri ďalších zväzkoch podarí pokračovať v šťastnej spolupráci martinického autora s martinickou Neografiou.“

■ ÚPRAVY

O reakciu sme požiadali aj autorov ocenených kníh z Vydavateľstva Maticy slovenskej.

Autor ocenennej knihy *Mám to na maličku* František Rojček: „Zaradenie tejto zbierky aforizmov, epigramov, miniatúr a niekoľkých balád medzi najkrajšie knihy Slovenska ma potešilo nielen ako autora. Aforizmy sa dnes totiž publikujú väč-

šinou len ako súčasť prozaických textov. Je preto potešiteľné, že sa im v tejto knihe dostalo pozornosti ako samostatnému literárnemu žánru. O pôsobivý dizajn knižky sa zaslúžil Peter Ďurík, ktorý publikácii dodal pozoruhodné a ojedinelé výtvarné vyznenie.“

Peter Urban (autor ocenennej knihy *Povesti z Poľany a Podpoľania*): „Poľana, to sú hlavne bralá, lesy a horské lúky, Podpoľanie zase lazy, polička a pasienky. Spájajú ich ľudia, ich každodenný život a príbehy, ktoré písal a píše. Predovšetkým o nich rozprávajú *Povesti z Poľany a Podpoľania*. Knižný výber povestí dopĺňajú atraktívne a zaujímavé ilustrácie v pútavej grafickej úprave. Zaradenie medzi Najkrajšie knihy Slovenska 2020 potvrdilo výnimočnú kvalitu spracovania diela. Aj preto sa určite opláti najmä teraz počas dovoleniek a prázdnin siahnuť po tejto knihe, do ktorej autori vložili aj kus svojho srdca.“

Ďalšie ceny získali Vydavateľstvo IKAR (Cena MK SR vydavateľstvu za celkovú výtvarnú a technickú kvalitu knihy – Biblia), Karol Felix (za ilustrácie v knihe E. Ondreička: Za jedinou vetou), Vladislav Rostoka (cena MK SR za grafickú úpravu knihy *Cipár&Logo* etc.), Peter Ďurík (Cena MK SR za bibliofilské vydanie titulu A. S. Puškin: *Volnosť*), vydavateľstvo LiberaTerra (Cena MŠV-VaŠ za učebnicu *Škola v prírode*), Vydavateľstvo Buvik (cena Bibiany za knihu J. Blažkovej *Mačky letia do Kanady*). Cenu SNK za študentskú prácu získali A. Hrehová a kolektív študentov ŠUP Košice.

Marián TKÁČ: V slovenskom zrkadle, vydalo Vydavateľstvo Torden, 2021

Kniha o neznámej prítomnosti a budúcnosti Slovenska

Z vydavateľstva Torden, spod Tatier v Kežmarku, z tej istej adresy, skade pochádza svetoznámy Tatranský čaj alebo Tatra tea, vychádzajú nekonvenčné knihy slovenských a zahraničných autorov. Jednou z nich je aj kniha o neznámej prítomnosti a budúcnosti Slovenska v čase globalizácie, pred ktorou niet úniku, z pera Mariána Tkáča. Na konci takmer každej z dvadsiach siedmich kapitol knihy je otáznik. Autor akoby teda nič netvrdil, skôr sa pýta. Kladie si otázky Kam smeruje svet? Z čoho vychádza Nový svetový poriadok (známy pod skratkou NWO)? Pýta sa aj, či je ešte stále Slovenská republika zvrchovaným štátom a či spĺňa Slovensko kritériá suverénneho štátu.

V knihe čitateľ nájde odpovede na ďalšie otázky: Bolo osamostatňovanie Slovenska v roku 1993 niekým naprogramované či schvaľované? Vznikla terazšia Slovenská republika ako projektovo-konstruovaný štát? Aké ciele prisúdili súčasnému slovenskému štátu? Zdá sa, že Slovensko má byť/je montážnou dielňou nadnárodných automobilových korporácií. Slovensko zrejme má byť/je aj akýmsi laboratóriom, priestorom na experimentálne odskúšanie nových riešení v oblasti politiky, ekonomiky, kultúry, morálky. Na Slovensku sa už „odskúšalo“ rozkradnutie majetku štátu v rámci privatizácie – na rozdiel od susedov neostala Slovensku ani jedna banka, poisťovňa, nijaký podnik energetického či sietového odvetvia. Na Slovensku odskúšali rovnú daň (v podstate „rovnakú daň“), aby sa zistili možnosti prudšieho otvorenia nožnic medzi chudobou a bohatstvom. Na Slovensku sa skúša druhý dôchodkový pilier, a to na rozdiel od všetkých susedov. Bohatnú pritom dôchodkové poisťovne (zahraničné) na úkor budúcich dôchodcov. Na Slovensko prišlo euro skôr ako do susedných postsocialistických štátov, aby sa vedelo, ako to prijme takýto štát?

Na Slovensku sa „overili“ spôsoby ovplyvnenia výsledkov prezidentských i parlamentných volieb použitím hlasovacích preukazov (čomu sa hovorí aj falšovanie) a dosadili do čela štátu ľudí chaotizujúcich tento štát. Ľudí ochotných plniť úlohu pilotného vyskúšania krokov na ceste k resetu sveta, o čom už nezakryte hovorila v Davose či v Bruseli. Námiety neúspešného prezidentského kandidáta Štefana Harabina ústavný súd jednoducho odmietol. Prečo ráno po parlamentných voľbách 1. marca 2020 bolo pred US ambasádou zaparkované auto predstaviteľa víťazného hnutia OĽaNO? (red)

NEKROLÓG

Miroslav BIELIK

Vo štvrtok 22. júla 2021 v ranných hodinách vo veku sedemdesiatdva rokov zomrel v Martine spisovateľ, knihovník a bývalý činovník Maticy slovenskej PaedDr. Miroslav BIELIK.

Spisovateľskú obec opustil Miroslav Bielík

Narodil sa 15. apríla 1949 v povstaleckej obci Ostrý Grúň, ktorú počas druhej svetovej vojny vypálili nacisti a jej obyvateľstvo vyvražďili. Tieto tragické okamihy sa premietať aj do rodiny Miroslava Bielíka. Absolvoval Strednú školu knihovnícku v Bratislave a slovenčinu študoval na Pedagogickej fakulte v Banskej Bystrici. Jeho láska k dejinám vlastného národa, ku knihám a k slovenskej literatúre sa umocnila, keď sa cieľavedome zamestnal v Matici slovenskej v Martine, kde pôsobil vo vysokých funkciách. Bol riaditeľom Slovenskej národnej knižnice, vedeckým tajomníkom MS, dlhoročným správcom Maticy slovenskej a naposledy riaditeľom jej Slovenského literárneho ústavu MS, pričom sa zaslúžil o rozvoj slovenského knihovníctva, bibliografie, literatúry a kultúry, predovšetkým matičnej.

Doktor Miroslav Bielík sa od mladosti so zaujatím aj sám venoval literárnej činnosti, popri odbornej spisbe vynikol najmä ako uznávaný a oceňovaný modernistický prozaik a autor viacerých pozoruhodných románov. Stal sa i predsedom Spolku slovenských spisovateľov.

V Miroslavovi Bielíkovi stráca súčasná slovenská kultúra, literatúra i matičné hnutie jednu zo svojich najvýznamnejších osobností. Česť jeho pamiatke!

Pavol PARENÍČKA

HUMORESKA

Milé smilodony, vítajte opäť doma! Nie hneď, chvíľku to potrvá. Na znovuvyšľachtení mamutov už pracujú odborné tímy v Rusku aj v Amerike. Americké novomamuty budú, samozrejme, väčšie a múdrejšie. Ďalší krok v šľachtení budete pravdepodobne vy, milé smilodony, inak zvané aj tigre šabl'ozubé. Už sa na vás tešíme. Ako sa hovorí v našej vláde o medvedoch, mac-kovia boli tu pred nami. Takže majú nárok na mierové spolunažvanie s človekom.

Boli tu aj jaskynné medvede, aj Mongoli, Tatári, Avari, Huni a neadertáci. Už sa nedozvieme, či neadertáci náhodou nevymreli na nemierové spolunažvanie

s tigrami šabl'ozubými. Fosílii jaskynných medvedov sú na mraky. My nebudeme napodobňovať cudzinu. Vyšľachtíme rovno tigre šabl'ozubé.

Európska únia s prehľadom sebe vlastným stanoví počet, koľkých

ako bývali za dávnych čias. Platí sa vstupné. Mohli by ste, milé tigríčatá, dostať dôchodcovskú zľavu. Ak vám započítajú do života desaťtisíc rokov, počas ktorých ste sa menili na fosílie.

Začiatok spolunažvania so zvie-

ministerstvo spravodlivosti. Súromné denníky a televízie dostanú objednávky na vysielanie štátnej reklamy Smilodony sú sloboda. Z neznámych finančných zdrojov sa nechajú vytlačiť odznaky My všetci

sobia životu v 21. storočí. Do úmrtných listov sa napíše žiaľ pľúc ako následok perforácie krku.

Pripadne anémia spojená s absenciou hlavy. Príspevky v sociálnych sieťach budú prísne cenzurované Hlavným cenzorom ministerstva vnútra a polície. Šírteľia hoaxov o nebezpečenstve stretu s tigrikom prídu o zamestnanie. Klimatická Gréčka porovná množstvo metánu uvoľňovaného kravami a smilodonmi. Smilodony vyriešia problém s medvedmi. Ved' niečo žrať musia. Dostaneme pochvalu. Budeme si môcť vydychnuť do rúška a cítiť sa slobodní. Ciele stanovené Európskou zelenou dohodou splníme na stodvadsať percent. Už aby ste tu boli, milé smilodony.

Milan ČASNOCHA MIKŠ

Na Slovensku vyšľachtíme nové smilodony

tigrov šabl'ozubých budeme môcť prijať. Keď výskumníci predstavia prvé živé novosmilodony, pôjdu do voľnej prírody. Nedajbože ich dať do klieťok. S využitím fondov EÚ na zrušenie klieťkového chovu sliepok súhlasilo sedemdesiatšesť percent Slovákov. Slovenský kras je ako stvorený pre postupné zasmilodonovanie. Hoci jaskyne už nie sú také,

ratkami s dĺžkou tesákov tridsať centimetrov bude zložitý. Zvládneme to určite tak hravo, ako naša vláda zvládala pandémiu koronavírusu. Systém pokus – omyl. Problematické veci sa prehodia na samosprávu. Šmirgle na leštenie šabl'ozubov zabezpečí IT firmička z Trnavy. Treťosektorovým spolkom „Smilodon Lives Matter“ a „Via smilodon“ prideli dotácie

sme smilodony a l-srdiečko-Smilodons. Na každého doma odchovaného smilodona vláda prispeje 333 eur. Ľudia si zvyknú. Najmä tí, ktorí prežijú. Ďalšie opatrenia pre spolužitie vypracuje novozaložený inštitút financovaný z peňazí na zdravotníctvo. Riaditeľ inštitútu bude patológ. Lebo sa môže stať, že niektoré agresívne a hladné jedince sa neprispô-

Súťaž Prečo mám rád slovenčinu, prečo mám rád Slovensko má víťazov

Žeby pandémie postrašila talenty?

Text a foto: Zuzana PAVELCOVÁ

Školskému roku 2020/2021 pred pár týždňami odzvonilo... Zložitá situácia, ktorú spôsobila pandémia koronavírusu, ovplyvnila celý priebeh vyučovania doma i v zahraničí. Mladí talentovaní žiaci a študenti základných a stredných škôl tvorili svoje súťažné práce väčšinou doma počas dištančného vyučovania. Aj napriek tomu výberová literárna súťaž s medzinárodnou účasťou dôstojne uzavrela svoj dvadsiaty deviaty ročník.

Súťaž Prečo mám rád slovenčinu, prečo mám rád Slovensko organizuje Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR, Ministerstvo kultúry SR, Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí, Matica slovenská, Vydavateľstvo Mladé letá, Spolok slovenských spisovateľov, Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV a Štátny pedagogický ústav. Spoločne posudzujú štyri kategórie prác, do ktorých už tradične patrí aj kategória prác mladých krajanov, v ktorej Matica slovenská udeľuje svoju cenu.

Dištančná výučba sa podpísala najmä pod nižší počet prác, ktorých v kategórii prác Slovákov žijúcich v zahraničí prišlo len čosi viac ako pol stovky zo štyroch krajín sveta. Hlavné ceny v tomto roku poputovali do Srbska, Cenu Matice slovenskej získala Irena Orosová zo Základnej školy Jána Čajaka v Petrovci. Práca štrnásťročnej žiačky opisala tra-

dičnú petrovskú zabíjačku. Práce žiakov a študentov obsahovali mnohé dojímavé vyznania jazyku a domovine, venovali sa významným slovenským osobnostiam i slovenskej tradícii v zahraničí. Z prác mladých talentov sršala mladická energia podporovať slovenskosť za našimi hranicami s citeľnou hrdosťou na svoje korene.

Aj dvadsiaty deviaty ročník súťaže sa musel zaobiť bez slávnostného ceremonálu v Nových Zámkoch. Oceneným srdečne gratulujeme a s nádejou na zdravší školský rok 2021/2022 sa tešíme na jubilejný tridsiaty ročník našej súťaže.

Účastníci, porotcovia, hostia na literárnej súťaži s medzinárodnou účasťou Prečo mám rád slovenčinu, prečo mám rád Slovensko mohli tentoraz na atmosféru minulých ročníkov iba spomínať.

MATICNÉ DEPEŠE

VATRA NEVZBĹKLA

Aj keď sa košícki matičiari a hostia tešili na svoju tohtoročnú Vatra zvrchovanosti, aby si aj takto na Hornom Bankove pripomenuli vyhlásenie Deklarácie Slovenskej národnej rady o zvrchovanosti Slovenskej republiky pred dvadsiatimi deviatimi rokmi, akcia bola o samotný akt zapálenia ohňa ochudobnená, keďže pre letné horúčavy a sucho OR HaZZ v Košiciach vyhlásilo zvýšené nebezpečenstvo vzniku požiarov na pozemkoch, porastoch a lesných pozemkoch v územnom obvode okresov Košice I. – IV. od 21. júna až do odvolania, takže akcia sa uskutočnila len s plameňmi v srdciach prítomných vlastencov.

NEDESKÝM CHOTÁROM

Nededskí matičiari v roku 2019 po prvý raz do programu činnosti zaradili rydzo športovú akciu pre nadšencov aktívneho pohybu – Beh nededským chotárom. Účasť bola prekvapujúco vysoká, keď sa na vytyčenú trať za obcou v dĺžke 4,8 kilometra vydalo vyše šesťdesiat bežcov a deti si zvolili dištanciu od päťsto metrov do kilometra. Organizátori vyhodnotili a odmenili troch najlepších bežcov v každej kategórii. Nezabudli tiež na protipandemické opatrenia. Všetky deti dostali medaily a diplomy. Odmenou pre účastníkov bolo aj občerstvenie a kúsky torty z dielne Evy Boťanskej na doplnenie energie. V Nedede sa tešia na pokračovanie tejto vydarenej akcie a starostlivo ju pripravujú.

SPOMIENKA NA UMELCU

Pred šiestimi rokmi na 110. výročie narodenia akad. sochára Jozefa Ostrovského odhalili tomuto umelcovi v Štúrove na Hlavnej ulici pamätnú tabuľu. Štúrovskí matičiari sa pri nej zišli začiatkom júla tohto roka, aby si pripomenuli tridsiate výročie úmrtia tejto významnej osobnosti. Úvodnú báseň od Jána Smreka zarecitoval Andrej Iľstok. Životnú púť a dielo umelca predstavila predsedníčka MO MS v Štúrove Mária Vavrecká.

PROTI NOCI

Pod záštitou mimoriadneho a splnomocneného veľvyslanca Bulharskej republiky v SR Jeho Excelencie E. Vasila Petkova sa pri príležitosti päťdesiateho výročia založenia Bulharského kultúrneho inštitútu v Bratislave uskutočnil 3. augusta podvečer v Zrkadlovej sieni Primaciálneho paláca v Bratislave autor-ský koncert Proti noci skladateľa, dirigenta a pedagóga Konstantína Ilievského v spolupráci organizátorstva OZ Terra Culty a Veľvyslanectva Bulharskej republiky.

ŽIVOT V DRÔTE ZAKLIATY

Tradicie a súčasnosť drotárskej tvorby predstavuje pravidelne každoročne Považským múzeom v Žiline a Bratislavským Starým Mestom usporiadaná prehliadka najlepších slovenských umeleckých drotárov pod názvom Život v drôte zakliaty v Justího sieni Primaciálneho paláca, ktorú otvorili slávnostnou vernisážou 21. júla. Vynikajúce práce od takmer troch desiatok majstrov drotárskeho remesla si možno prezrieť až do 29. augusta od 11. do 17. hodiny.

Pripravuje Emil SEMANCO

Oslávili slovenských apoštolov

Text a foto: Martina MATEČKOVÁ

Košickí matičiari si 4. júla pripomenuli 1158. výročie príchodu solúnskych bratov Cyrila a Metoda na Veľkú Moravu a 152. výročie úmrtia prvého predsedu Matice slovenskej Štefana Moysesu. Toto podujatie je zabehnutou každoročnou tradíciou a v tomto roku sa konalo už po dvadsiaty ôsmy raz. Po odhalení pamätníka Štefana Moysesu si tieto výročia v Košiciach pripomínajú matičiari práve tam.

Na úvod podujatia zaznela slovenská štátna hymna. Nasledovala recitácia básne Podobenstvá od nedávno zosnulého básnika, prekladateľa a literárneho vedca Viliama Turčányho. Potom sa prítomným prihovoril riaditeľ Domu Matice slovenskej v Košiciach a predseda Miestneho odboru v Košiciach Michal Matečka, ktorý priblížil okolnosti príchodu solúnskych bratov na Veľkú Moravu a význam ich misie. Druhú časť príhovoru venoval osobnosti Štefana Moysesu, pretože „cyrilo-metodská tradícia nebola u nás rozšírená a bol to práve Moyses, ktorého úcta k solúnskym bratom sa upevnila v Záhrebe a ktorý následne po svojom návrate začal túto úctu šíriť aj medzi slovenským ľudom“. O mocný pilier cyrilo-metodskej tradície sa opieral v každej svojej činnosti. Svetozár

Košická matičná rodina pozdravila výročie príchodu solúnskych bratov na Veľkú Moravu aj výročie úmrtia prvého predsedu MS Štefana Moysesu pri jeho pamätníku.

Tradičným miestom stretnutí košíckych matičiarov je pamätník prvého predsedu Matice slovenskej biskupa Štefana MOYSESA.

Hurban Vajanský ho nazval „priamym následníkom Cyrila a Metoda, najväčším zjavom slovenského života, najjasnejšou slovenskou hlavou“.

O kultúrny zážitok sa na spomienkových oslavách postarala spevácka skupina Severanky. Po krásnych pesničkách riaditeľ D MS v Košiciach poďakoval všetkým zúčastneným za to, že si popri množstve podujatí, ktoré prebiehali v Košiciach v daný deň, našli čas a prišli si pripomenúť dve významné výročia v našich dejinách. Samotný záver patril matičnej hymne Kto za pravdu horí.

Aj nad Liptovským Mikulášom vzbĺkli vlastenecké plamene

Vatra zvrchovanosti v Háji-Nicovô

Text a foto: Peter VRLÍK

Pred dvadsiatimi deviatimi rokmi prijala Slovenská národná rada Deklaráciu o zvrchovanosti slovenského národa. Bol to jeden z prvých krokov, ktorý viedol k 1. januáru 1993, keď bola vyhlásená samostatná Slovenská republika. Každoročne sa nad Liptovským Mikulášom na vrchu Háji-Nicovô rozhorí na počesť tohto štátoporného aktu Vatra zvrchovanosti. Mikulášania si tento významný deň v dejinách slovenského národa pripomenuli 16. júla. Tohto roku sa ich tu zišlo naozaj veľa. Tento deň sa pre mnohých stáva skutočne

Každý rok sa v liptovskomikulášskom Háji-Nicovô rozhorí Vatra zvrchovanosti. Tú dvadsiatu deviatu pozdravil príhovorom aj druhý podpredseda MS Marek NEMEC.

významným, preto si ho prichádzajú uctiť. Rodičia s ratoľstami možno len chcú vidieť obrovskú vatru, ako horí. Mimochodom, mikulášska vatra býva z roka na rok vyššia, akoby sa majstri, ktorí ju pripravujú, predbiehali. Tento rok mala až šesť a pol metra.

Spomienkové stretnutie pri vatre usporiadalo mesto Liptovský Mikuláš spolu s Maticou slovenskou. K účastníkom sa prihovorili Rudolf Urbanovič – viceprimátor mesta, poslanec NR SR a primátor mesta Ján Blicháč a druhý podpredseda MS Marek Nemeč. Vyzdvihol v príhovore účasť mladej generácie a detí, v ktorých aj takýmto spôsobom zapalujeme maličkú vatru národného povedomia. Všetci rečníci zdôraznili význam tohto dňa, keď bol prijatý jeden zo základných dokumentov nášho novodobého slovenského štátu.

OČAMI MATIČIARA

Uprostred tohtoročného júla privítali lučenský matičiari vo svojom Dome MS návštevu Slovákov z maďarskej obce Sámsonháza, ktorá historicky tiež patrí do Novohradskej župy. S Lučencom ju spája aj osoba Kolomana Banšella. Kým v Lučenci tento významný slovenský básnik strávil posledné roky života a tu ho aj pochovali, v Sámsonháze pôsobil ako evanjelický farár.

Susedská návšteva

Do Lučenca zavítala starostka Gyöngyi Bajnoková Képesová, ktorá v Sámsonháze zároveň zastupuje Zväz sámsonházkych národností. S ňou prišla aj učiteľka z tamojšej materskej školy a deti zo ZŠ a MŠ. Predsedníčka MO MS v Lučenci Ludmila Lacová po privítaní vysvetlila hosťom význam Matice slovenskej, ako aj jej Miestneho odboru v Lučenci. Stretnutie ďalej pokračovalo pohostením v interiéri Domu MS a menším kultúrnym programom. Spevom slovenských ľudových piesní pozdravili hosti členovia detského folklórného súboru Jánošík, na nástroj tárogató prítomným zahral Alexander Agócs. Spolu s domácimi si zaspievali aj susedia z Maďarska, ktorí si potom v D MS prezreli výstavu fotografií o storočnej histórii MO MS v Lučenci, o ktorej im porozprával člen výboru MO MS Ladislav Kováčik.

Kontakty lučenských matičiarov so Slovákami zo Sámsonházy nie sú úplne novou záležitosťou. Ako prezradila starostka Bajnoková Képesová, ich priekopníkom sa už pred rokmi stal bývalý riaditeľ Domu Matice slovenskej v Lučenci Dušan Kubinec a v súčasnosti sa o obnovenie týchto vzťahov postarala predsedníčka lučenského miestneho odboru MS.

Lučenský matičiari mienia tieto kontakty so Slovákami zo Sámsonházy udržiavať aj naďalej. Uvedomujú si, že situácia v Maďarsku s udržiavaním slovenskej kultúry a jazyka nie je vôbec uspokojivá, a tak Slováci v Maďarsku potrebujú aj podnety od svojich krajanov zo Slovenska, aby svoju identitu po predkov zachovávali a obnovovali.

Ladislav KOVÁČIK,
člen výboru MO MS v Lučenci

Nový náhrobok s bustou na bratislavskom Cintoríne pri Kozej bráne
Matičná poklona Cyrilovi Daxnerovi

Text a foto: Veronika GRZNÁROVÁ

V tieni výročia narodenia generála Milana Rastislava Štefánika sme si pripomenuli 117. výročie narodenia iného slovenského dôstojníka a národovca Cyrila Daxnera. Na historickom Cintoríne pri Kozej bráne v Bratislave mu 20. júla 2021 Matica slovenská slávnostne odhalila nový náhrobok s bustou, keďže pôvodný kríž bol časom odstránený a stratil sa.

„Cyril Daxner patrí medzi významné, no, bohužiaľ, v rámci celoslovenských súvislostí zabudnuté osobnosti našich moderných dejín. Zomrel v mladom veku nedožitých štyridsaťjeden rokov, a to iba niekoľko dní po skončení ničivej druhej svetovej vojny. Jeho život bol bohatý na udalosti a odvážne činy. Súčasne bol jedným z posledných významných členov starobylého slovenského rodu Daxnerovcov, ktorý splodil štyri generácie advokátov, tri generácie významných slovenských politických činiteľov, ale aj aktívnych kresťanských činovníkov na Slovensku v 19. a 20. storočí,“ uviedol predseda Matice slovenskej Marián Gešper, ktorý sa osobnosťou Cyrila Daxnera hlbšie zaoberá. „V určitom ohľade je Cyril Daxner symbolickou postavou, keďže jeho osud sa v mnohom podobá na životy iných národovcov, po ktorých sa po čase pomyselne zlahla zem a ich inšpirujúce životné osudy musíme nanovo objavovať,“ doplnil predseda MS.

Na podujatí, ktoré sa nieslo v znamení príhovorov, ľudovej hudby a prednášok o živote a odkaze Cyrila Daxnera, sa zúčastnili hostia z rôznych oblastí Slovenska. Prítomným sa v úvode prihovoril poslanec NR SR Miloš Svrček. Keďže sa Daxnerov život spájal s obcou Tisovec a mestom Vranov nad Topľou, prišiel si ho uctiť viceprimátor Vranova nad Topľou Dušan

Matica slovenská odhalila na bratislavskom historickom Cintoríne pri Kozej bráne bustu Cyrilovi Daxnerovi.

Molek, riaditeľka Gymnázia Cyrila Daxnera vo Vranove nad Topľou Zuzana Dragulová, primátorka Tisovca Irena Milecová, ako aj Mužský spevácky súbor Sama Daxnera z Tisovca. Jeho nový pomník požehnal biskup Západného dištriktu ECAV Ján Hroboň za prítomnosti emeritného farára Cirkevného zboru ECAV vo Vranove nad Topľou Slavomíra Galla.

Ako odvážneho dôstojníka a vojaka si ho uctili aj Ozbrojené sily SR zastúpené náčelníkom Štábu pre podporu operácií brigádnym generálom Pavlom Tökölym a generálnym duchovným Ekumenickej pastoračnej služby OS SR plukovníkom Viktorom Sabom. Cyril Daxner sa radí k hrdinom Malej vojny, keď ako veliteľ obrnenej vozby bránil Slovensko pred agresorom – horthyovským Maďarskom. V tejto

súvislosti sa osobne zúčastnil na tvrdých bojoch pri Nižnej Rybnici. Neskôr bol kľúčovou postavou občianskeho odporu a organizátorom Slovenského národného povstania na východnom Slovensku, čo v príhovore zdôraznil predseda SZPB Pavol Sečkář. Ako právnik a advokát si ho pripomenula podpredsedníčka Slovenskej advokátskej komory Magdaléna Hromcová.

Cyril Daxner sa narodil 20. júla 1904 v Tisovci, študoval v Martine a Bratislave, pracoval a žil s rodinou vo Vranove nad Topľou. Následkom podlomenia zdravia z väzenia v koncentračnom tábore Mauthausen zomrel 7. júna 1945 v Bratislave. Patril k významnej a rozvetvanej rodine Daxnerovcov. Jeho starý otec Štefan Marko Daxner bol spoluzakladateľom Matice slovenskej.

Kultúra nielen na jeden rok – dobrá vec sa podarila
Krojované detstvo v Nových Zámkach

Text a foto: Jana GARAJOVÁ

Mesto Nové Zámky poctili vlni titulom Mesto kultúry. Do jeho realizačných výstupov sa zapojili aj viaceré súbory pri Miestnom odbore Matice slovenskej. Ten je od jeho oživotvorenia v roku 1989 stálou súčasťou kultúrneho diania v meste.

Novozámocký mládežnícky a detský folklórny súbor Matičiarik má za sebou dvadsaťosem rokov činnosti. Teraz sa už po tretí raz predstavil v projekte Krojované detstvo. Keďže minulý rok na aktivitu vplyvala epidémia koronavírusu, podujatie sa uskutočnilo až tento rok 5. a 6. júna. Ľudová hudba Matičiarik ho otvorila nácvikom nových ľudových piesní; malí a veľkí tanečníci privítali tridsať detí z Detského domova v Kolárove, spoločne vytvorili veľký kruh a veselo sa zabávali. Ďalšou aktivitou bolo maľovanie ornamentov. Menší a väčší domováci popustili uzdu fantázii a výsledkom bolo plátno veľké tri krát tri metre, ktoré si odniesli domov. Populudní sa uskutočnila výstava čepcov z dielne Alexandry Stankovej,

podpredsedníčky MO MS a štatutárky Matičiarika. Potom krojovaní tanečníci a muzikanti prešli na Hlavné námestie, kde ich čakali organizátori Dňa kroja. Súbor tu uviedol dvojhodinový program, kde popri choreografiách ako Komjatský čardáš, Kozí polka a Horehron zaspievali najmladší členovia súboru pod vedením Eleny Kešjarovej. Spevácka skupina Vrtnohy bola oblečená v originálnych krojoch z Matičnej šatnice. Detské modelky rôzneho veku sa poprechádzali na pripravenom móle a predsedníčka MO MS Miroslava Valovičovej predstavila lokality aj charakteristické súčasti tradičných odevov. Program sprevádzala pätnásťčlenná ľudová hudba súboru pod vedením Zuzany Klimantovej a Miriam Hamranovej. Jej vedúcim je Peter Klimant;

Do kroja sa obliekla aj predsedníčka MO MS v Nových Zámkach a štatutárka Matičiarika Alexandra STANKOVÁ.

všetci sú odchovanci súboru Matičiarik. Na nedeľu zostal len nácvik ľudovej piesne, ktorá je srdcovou záležitosťou predsedníčky Miroslavy Valovičovej.

Zmysluplná akcia sa skončila a členovia výboru s uspokojením konštatovali, že dobrá vec sa podarila. Ďalšie matičné súbory Divadlo mladých a vokálny zbor Enthea mali prezentáciu projektov do konca júna.

V SNN č.14/2021 sme akoby predpokladali koniec nášho cyklistického „buldoga“ na pretekoch Tour de France, keď sme článok o týchto najznámejších a najťažších pretekoch napísali, že prináša okrem slávy aj osobné tragédie. Po zranení musel v tretej etape „starej dámy“ Peter Sagan odstúpiť, a tak jeho zámer získať ďalší šprinterský triumf v podobe zeleného dresu zostal iba chcením. My sme sa v našom kvíze pýtali, koľko takýchto dresov si na Tour vybojoval? Správne odpovedali tí naši čitatelia, ktorí napísali, že Peter Sagan je majiteľom siedmich zelených dresov v bodovacej súťaži na Tour de France. Spomedzi správnych odpovedí sme vyžrebovali týchto výhercov: Eduard Bukovinský, Stupava; Ľubomíra Šoltéska, Partizánske; Oto Baranček, Senica.

• Určite aj vás zarmútila správa o úmrtí slovenského politika Jaroslava Pašku, keďže mnohí oceňovali jeho takt, prehľad, slušnosť a najmä zaujatie za národné otázky a prosperitu Slovenska. Napíšte nám, či presadzoval záujmy Slovenskej republiky aj ako europoslanec, prípadne, kedy bol do tejto funkcie zvolený?

Svoje odpovede posielajte na známe redakčné kontakty z tiráže týchto novín našej administrátorke Ľubici Rišiaňovej aj elektronicky do najbližšieho vydania SNN, teda o dva týždne.

(se)

PRIPOMÍNAME SI

8. augusta

– pred pätnástimi rokmi zomrel básnik, esejista a prekladateľ Milan Kraus (1924 – 2006); prekladal aj zo švédčiny či chorvátčiny, svoju vlastnú básnickú tvorbu venoval vojnovnej, ale aj intímnejšej ľúbostnej, občianskej a prírodnej lyrike

9. augusta

– pred piatimi rokmi získal singlkanista Matej Beňuš striebornú medailu vo vodnom slalome v kategórii C1 na olympiáde v Riu de Janeiro (2016), žiaľ, pred pár dňami svoj úspech v Tokiu neobhájil

– pred deväťdesiatimi piatimi rokmi sa narodil maliar Július Považan (1926 – 2011); námety na svoje diela hľadal v reáliách miest, v ktorých žil

11. augusta

– pred piatimi rokmi získali debilkanoisti bratrance Ladislav a Peter Škantárovci zlaté medaily za víťazstvo vo vodnom slalome v kategórii C2 na olympiáde v Riu de Janeiro (2016)

– pred deväťdesiatimi rokmi sa narodil filmový a televízny režisér a scenárista Martin Hollý ml. (1931 – 2004); filmy pre kiná začal natáčať v roku 1962, niektoré z nich: Bašta (1969), A. C. Dupin zasahuje (1970), Stroskotanie Dan uia (1977), Amok (1977), Zámek v Čechách (1993)

– pred štyridsaťimi piatimi rokmi sa narodil hokejový obranca Ľubomír Višňovský (1976), jeho hviezdna kariéra prebiehala v mužstvách Slovan Bratislava, Los Angeles Kings, Edmonton Oilers, Anaheim Ducks a New York Islanders

– pred päťsto šesťdesiatimi piatimi rokmi zomrel sedmohradský šľachtic a vojvodca Ján Huňady (1387/1407 – 1456); otec Mateja Korvina a Ladislava Huňadyho a známy bojovník s Turkami

13. augusta

– pred sto rokmi založili v Žiline Ústredie slovenského katolíckeho študentsťva (1921); strešnú organizáciu slovenských akademických spolkov počas prvej ČSR a Slovenského štátu

14. augusta

– pred pätnástimi rokmi zomrel spisovateľ, básnik katolíckej moderny, katolícky kňaz Štefan Sandtner (1916 – 2006); okrem inej práce redigoval časopis Mládež a misie, po revolúcii redigoval časopis Don Bosco dnes

15. augusta

– pred sedemdesiatimi rokmi sa narodil herec Marián Zedníkovič (1951 – 2007); v roku 1980 prešiel z Trnavy do Bratislavy na Novú scénu; bol jedným zo zakladajúcich členov Divadla Astorka Korzo '90, pamätáme si ho napríklad z filmu Utekajme, už ide!

17. augusta

– pred osemdesiatimi rokmi sa narodil herec a režisér Karol Spišák (1941 – 2007); z filmografie spomeňme diela Kosenie jastrabej lúky (1981), Pavilón šeliem (1982), Deravé vrecko (1983), Slané cukríky (1985), Zakázané uvoľnenie (1986) či V meste plnom dáždňikov (1989)

19. augusta

– pred piatimi rokmi získal chodec Matej Tóth zlatú medailu v chôdzi na 50 km na olympiáde v Riu de Janeiro (2016)

20. augusta

– pred piatimi rokmi získal štvorkajak Erik Vlček, Juraj Tarr, Denis Myšák, Tibor Linka striebornú medailu na olympiáde v Rio de Janeiro (2016)

Ľudovít KUSAL

vydavateľ.sk

SLOVAKIA ONLINE

.tasr.

ČITATEĽSKÁ SŤAŽ